

Jyrki Kettunen ja Tarja Meristö

Kainuun skenaariot 2035

Loppuraportti 30.4.2013

Kainuun liitto DaWo Oy

FuturesLab CoFi

Julkaisija

Kainuun liitto
Kauppakatu 1
87100 Kajaani
Puh. (08) 6155 41
Fax (08) 6155 4260
kainuunliitto@kainuu.fi
www.kainuunliitto.fi

Julkaisu B:2

ISSN 2323-752X (painettu)
ISSN 2323-7538 (verkkojulkaisu)

ISBN 978-952-6685-04-5 (painettu)
ISBN 978-952-6685-05-02 (verkkojulkaisu)

Kajaani 2013

Sisällysluettelo

Esipuhe	4
Tiivistelmä.....	5
Summary.....	7
Sanasto	9
1. Johdanto	10
1.1. Tausta ja tavoitteet.....	10
1.2. Vaiheet ja toteutus	11
2. Maailma muuttuu, muuttuuko Kainuu?	16
2.1. Megatrendit, minitrendit, trendit, vastatrendit ja yllätykset	16
2.2. Vastinparit	20
2.3. Tabut.....	21
2.4. Lehtien kertomaa	23
3. Vaihtoehtoiset Kainuun skenaariot	24
3.1. Skenaariotarinat, nelikentät, kulissit ja näyttämöt	26
3.2. Skenaarioiden ajoitus ja reimarit.....	30
3.3. Skenaarioiden yhteenveto sekä arviointi	32
4. Skenaarioiden mahdollisuudet ja haasteet	35
4.1. SWOT-analyysi ja offensiiviset ja defensiiviset toimintavaihtoehdot	35
4.2. Skenaarioiden potentiaali eri kriteereillä	40
4.3. Mitä on tehtävä joka tapauksessa?	44
5. Verkkokyselyn tulokset ja anti työlle.....	45
5.1. Skenaarioiden arviointia verkkokyselyn vastauksissa	45
5.2. Kyselyn toteutus ja vastaajien näkemyksiä	47
6. Saatesanat strategiatyöhön.....	48
Lähdekirjallisuutta	50
Liitteet.....	51
Liite 1. Työpajojen osallistujalista.....	51
Liite 2. Lehtien kertomaa: kaikki otsikot ja skenaariokohtaisia liputuksia	52
Liite 3. Tulevaisuustaulukot (rakenne ja muuttujat) sekä esimerkkinä Kalix-skenaario	57
Liite 4. Skenaarioputket.....	61
Liite 5. Verkkokyselyn tulokset	63
Liite 6. Taustatilastoja alueesta Kainuun liitolta	74

Esipuhe

Tulevaisuus ei ole menneisyyden mekanistinen jatke, vaan tulevaisuuteen voidaan vaikuttaa tänään tehtävillä valinnoilla ja teoilla. Tänään tehtävät päätökset muokkaavat todella toteutuvaa tulevaisuutta. On kiinnitettävä huomiota myös päätösten pitkän aikavälin vaikutuksiin, ei vain niiden välittömiin seurauksiin. Tulevaisuutta kannattaa tutkia ja siitä kannattaa laatia vaihtoehtoisia skenaarioita pitkällä tähtäimellä, jotta pystyy paremmin arvioimaan päätösten seurauksia, mutta myös ottamaan kantaa, mitkä ovat oikeasti todellisia toimintavaihtoehtoja ja millaisia uusia toimintatapoja ja mahdollista uutta osaamista ne vaativat ollakseen toteuttamiskelpoisia.

Kainuun liitto käynnisti maaliskuussa 2013 prosessin, jossa laadittiin Kainuulle vaihtoehtoisia tulevaisuuden skenaarioita vuoteen 2035. Olemme rakentaneet Kainuulle tulevaisuusskenaarioita Kainuun liiton kokoaman reilun 20 hengen työryhmän kanssa maalis-huhtikuun 2013 aikana. Työryhmän osallistujat edustivat Kainuun liittoa, mutta myös alueen eri toimijoita kuntasektorilta, oppilaitoksista, yrityksistä ja kolmannelta sektorilta.

Skenaarioprosessi toteutettiin neljän työpajan kokonaisuutena, jota täydensi alueen asukkaille ja eri toimijoille suunnattu verkkokysely. Tuloksena Kainuulle on saatu neljä vaihtoehtoista skenaariota eli erilaista tulevaisuudenkuvaa vuoteen 2035. Kunkin työpajan alussa esiteltiin aina edellisen istunnon tulokset lyhyenä koosteena, joka oli katsottavissa myös Kainuun liiton verkkosivuilta. Kainuun liitto tavoitteli tällä laajempaa osallistujajoukkoa skenaariotyöhön ja toivoi, että eri tahot alueella olisivat tarttuneet haasteeseen ja tuottaneet skenaarioprosessin täydennykseksi uusia perusteltuja näkemyksiä tulevaisuudesta. Prosessin aikana näitä skenaariotyöryhmän ulkopuolisia pohdintoja ei laatijoille asti tullut, mutta toivotaan, että Kainuun liitto ehtii vielä saada niitä ennen varsinaisen maakuntastrategiaprosessin käynnistymistä.

Kiitos kaikille työpajoihin osallistuneille henkilöille reippaista tulevaisuuspohdinnoista, kiitos verkkokyselyyn vastanneille lähes neljälle sadalle Kainuun tulevaisuudesta kiinnostuneelle yksilölle uusia näköaloja avaavista vastauksista, kiitos istuntojen käytännön puitteista erinomaisesti huolehtineille Kainuun liiton ihmisille, kiitos istuntojen tuloskoosteet kuvanneille opiskelijoille kärsivällisyydestä ja kiitos istuntojen tulosmateriaalit esityskuntoon saattaneille CoFin tutkijoille haasteellisesta työstä! Ilman koko porukan erinomaista panosta emme olisi selvinneet tiukan aikataulun puitteissa tästä tulevaisuusurakasta!

Skenaariot ovat kuitenkin vasta alku strategiatyölle. Toivomme, että Kainuussa jatkuu skenaarioprosessin aikana alkanut alueen monipuolinen tulevaisuuspohdinta. Toivomme, että tämän päivän keskustelun aiheista erottuvat skenaarioiden avulla ne, joilla on aidosti merkitystä pitkällä tähtäimellä ja joihin siis kannattaa suunnata jo nyt huomiota ja panostuksia.

Bollbölessä 30. huhtikuuta 2013

Jyrki Kettunen

Tarja Meristö

Tiivistelmä

Kainuun skenaariot 2035 -prosessi toteutettiin Kainuun liiton toimeksiannosta maaliskuuhun aikana 2013 Kainuun liiton kokoaman reilun20 hengen asiantuntijaryhmän työnä. Prosessin vetäjinä toimivat professori, teollisuusfuturologi Jyrki Kettunen ja KTT, yritys- ja liikenne- ja infrastruktuuritutkija Tarja Meristö. Tavoitteena oli tuottaa vaihtoehtoiset tulevaisuuden skenaariot Kainuun maakunnalle vuoteen 2035. Skenaariot rakennettiin pohjaksi Kainuun maakuntastrategiaprosessia varten. Vision rakentaminen oli rajattu toimeksiannosta pois ja pääpaino työssä oli toimintaympäristön muutosvoimien tunnistamisessa ja niiden pohjalta vaihtoehtoisten skenaarioiden rakentamisessa sekä skenaarioiden sisältämien mahdollisuuksien arvioimisessa Kainuun kannalta.

Kainuun skenaariot 2035 -prosessi toteutettiin neljän skenaariotyöpajan kokonaisuutena. Työskentelyn viitekehyksenä käytettiin Tarja Meristön kehittämää toimintaskenaariotyöskentelyn prosessia. Työpajojen avaintemat ja ajankohdat olivat seuraavat: I työpaja 18.3.2013 Toimintaympäristön muutosvoimien tunnistaminen, II työpaja 5.4.2013 Skenaariovaihtoehtojen luonnosteleminen, III työpaja 10.4.2013 Skenaarioiden viimeistely ja IV työpaja 23.4.2013 Skenaarioiden mahdollisuuksien arviointi. Kolmannen ja neljännen työpajan välissä toteutettiin laajemmalle joukolle lähetetty verkkokysely, jossa arvioitiin mm. laadittujen skenaarioiden uskottavuutta, toivottavuutta, todennäköisyyttä ja kartettavuutta sekä kysyttiin vastaajien käsityksiä liittyen Kainuun tulevaisuuden keskeisiin kysymyksiin liittyen esimerkiksi alueen väestöpohjaan, elinkeinorakenteeseen ja asukkaiden viihtymiseen sekä tulevaisuuden odotuksiin.

Tuloksena työstä esitetään neljä vaihtoehtoista skenaariota Kainuulle vuoteen 2035 asti:

A: Ai, mikä Kainuu? – nykyisen jatke.

Tässä tulevaisuudenkuvassa eletään maltillisen kasvun maailmassa ja Euroopassa, jossa Suomen rooli on edelleen suhteellisen pieni. Kainuun maakunta-asema on uhattuna. Kainuussa eletään metsistä ja kaivoksista, mutta myös palveluista. Talous ja politiikka ohjaavat kehitystä. Alueella on muutama iso yritys lähinnä kaivosalalla, mutta muuten yrityskanta koostuu pk-yrityksistä. Alueen väestörakenne vääristyy sekä ikä- että sukupuolirakenteen osalta ja ikääntynyt väestö tarvitsee enemmän palveluita kuin mitä alueella riittää tekijöitä. Osaa työvoimapolusta yritetään ratkoa teknologialla esim. kokeilemalla robottihoitajia. Uutta tietoa saadaan virkamiehiltä, asiantuntijoilta ja tutkijoilta, kun taas tavalliset kansalaiset ovat enemmän veronmaksajan roolissa ja muuten passiivisina sivustakatsojina.

B: Venäjä ja Kiina kasvun ajureina.

Tässä skenaariossa eletään moninapaisessa, avoimessa maailmassa, jossa myös Venäjän kehitys on vakaata. Viisumivapaus Venäjän kanssa on toteutunut ja koillisväylän kautta kulkeva liikennereitti on toiminnassa. Kainuun alueelle on tullut paljon kansainvälisiä yrityksiä ja sijoittajia Kiinasta ja Venäjältä ja myös kainuulaiset itse ovat innostuneet kasvuyrittäjyydestä. Alueen taloudellinen toimeliaisuus on kasvattanut merkittävästi väkilukua korjaten samalla vääristymässä ollutta ikärakennetta. Edelläkävijäyritykset ovat keskeisiä tulevaisuuden suunnannäyttäjiä ja kokonaisuutta ohjataan markkinoilta. Kansalaiset ovat aktiivisia ja vaikuttavat erilaisten kansalaisliikkeiden kautta. Kasvava maahanmuuttajien osuus virkistää alueen palvelutarjontaa myös vapaa-ajan palveluissa ja nuorisolle.

C: Kainuu rules – ympäristöteknologialla eteenpäin.

Tässä skenaariossa Kainuu tunnetaan maailmalla ympäristöalan kestävästä ratkaisusta, joita on kehitetty ensin alueen omiin tarpeisiin ja tuotteistettu ja kaupallistettu vientiin. Kainuussa on ilmastomuutoksen

tuomiin muutoksiin sopeuduttu ennakoiden ja ratkaisuja on tarjolla erilaisiin tarpeisiin. Ympäristöteknologisten ratkaisujen tuottamisen ohella alueella sovelletaan ja pilotoidaan ympäristömyönteisiä ratkaisuja myös muussa tuotannossa. Alueen asukkaat ovat omaksuneet ekologisen elämäntavan ja kestävän ajattelumallin joka kodissa ja kaikessa alueen toiminnassa. Innovatiiviset toimijat ohjaavat kehitystä ja kasvuhakuisia yrityksiä syntyy lisää. Teknologia on avainasemassa.

D: Matkailu ja asuminen keskiössä Kainuussa.

Tässä skenaariossa yhteiskunta on monimuotoinen ja maailman talous suhteellisen vakaalla pohjalla. Venäjän kehitys on suotuisaa ja Venäjän avoimuus lisääntyy. Kainuu panostaa megatrendin mukaisesti kasvavaan keskiluokkaan ja kaavoittaa mm. kakkosasuntoalueita ulkomaisille vapaa-ajan viettäjiille. Kysyntä palveluissa kasvaa ja matkailupalveluihin syntyy uutta innovatiivista tarjontaa ja peruspalvelujen tuottajien rinnalle tulee esim. erilaisia tapahtumajärjestäjiä. Tarjonnan kasvusta ja laadun paranemisesta hyötyvät myös paikalliset asukkaat.

Verkkokyselyn perusteella haluttavin vaihtoehto on skenaario C. Kuitenkin, todennäköisimmäksi kehityskuluksi alueelle arvioitiin skenaario A, jota samalla pidettiin kartettavimpana vaihtoehtona. Skenaariotyöryhmän tekemän mahdollisuuksien arvioinnin perusteella skenaario A sai myös eniten jumbosijoja, kun taas skenaarioissa B ja C työryhmä näki potentiaalisia mahdollisuuksia paitsi talouskasvun, myös kulttuurin ja hyvinvoinnin osalta.

Skenaariot ovat alku Kainuun maakuntastrategiaprosessille. Sitä varten tarvitaan vielä mm. yhteinen visio Kainuun kehittämiseksi, panostuskohteiden priorisointi ja nuorten näkökulman huomioonottaminen esim. erikseen toteutettavalla kyselyllä ja mahdollisella nuorisopaneelilla. Olennaista on ryhtyä työhön niiden asioiden osalta, jotka skenaariotyöskentelyn perusteella on tehtävä joka tapauksessa, skenaariosta riippumatta.

Summary

The Kainuu Scenarios 2035, assigned by the Regional Council of Kainuu, were processed during March-April 2013 together with group of over 20 specialists chosen by the Regional Council of Kainuu. The process was led by Professor, Industrial Futurist Jyrki Kettunen and D.Econ, Corporate Futurist Tarja Meristö. The objective was to produce alternative future scenarios for the Kainuu province for 2035. The scenarios were built to assist in the Kainuu regional strategy process. The building of a vision had been marked off in the assignment and the main focus of the work was the dynamics of the operational environment and based on them, to build alternative future scenarios and to assess the opportunities each scenario provides.

The process of Kainuu Scenarios 2035 was carried out as a series of scenario workshops. The work was based on the action scenario framework, developed by Tarja Meristö. The key themes and dates of the workshops were as follows: the first workshop Mar 18 2013: identifying the dynamics of the operational environment; the second workshop Apr 5 2013: sketching the alternative scenarios; the third workshop Apr 10 2013: finishing the scenarios and the fourth workshop Apr 23 2013: the evaluation of the possibilities of the scenarios. Between the third and the fourth workshop, an online survey was posted to a wider group of people. It evaluated the credibility, desirability, probability and avoidance of the scenarios as well as asked the respondents' views on the main themes of the future of Kainuu, such as the population of the region, economic structure and residents' feeling happy as well as expectations for the future.

As a result of the work, four alternative scenarios for Kainuu in 2035 are presented:

A: So What Kainuu? – Business as Usual

In this scenario, we live in the world of moderate growth and in Europe, where the role of Finland is still relatively small. The province status of Kainuu is threatened. Kainuu lives off its forests and mines, but services too. The development is directed by economics and politics. There are a few big companies in the area, mainly mining, but otherwise the company stock consists of small and medium-sized companies. The population structure of the area is distorted for both the age and gender structure, and the aging population needs more services than the area can provide. An attempt is made to solve a part of the labor shortage with technology, such as robot nurses. New information is obtained from the civil servants, experts and researchers whereas the ordinary citizens are in the taxpayer's role and otherwise as passive bystanders.

B: Russia and China as Drivers of the Growth.

In this scenario, the world is multipolarized and open and the development of Russia is stable. The exemption from visa with Russia has come true and the Northeast Passage is an operational traffic route. Many international companies and investors have come to the Kainuu area from China and from Russia and the Kainuu residents themselves are also enthusiastic about high-growth entrepreneurship. The economic activity of the area has expanded the population significantly and at the same time corrected the distortion in the age structure. The pioneer companies are the central trendsetters of the future and the market is the driving force. The residents are active and influence through different citizen's movements. A growing number of immigrants refreshes the service supply of the area, offering also youth and leisure services.

C: Kainuu rules – Forward with Environmental Technology.

In this scenario, Kainuu is known around the world for sustainable environmental solutions that have been first developed for the region's own needs and then commercialized for export. Kainuu has adapted itself to the changes brought by the climate change in advance and there are solutions available to different needs. In

addition to the production of environmental technology solutions, environment affirmative solutions are adapted and piloted also in other production in the area. The Kainuu residents have adopted in every home and in all operations the ecological way of life and the sustainable thinking model. The development is driven by the innovative actors and more growth companies are incorporated. The technology is in the key position.

D: Tourism and Living in Focus in Kainuu.

In this scenario, the society is multiform and the global economy is relatively stable. The development of Russia is favorable and the openness of Russia increases. Kainuu invests in the growing middle class according to the megatrend and plans, among others, residential areas for holiday homes for foreigners. The demand for services increases and new innovative tourism services are created and, for example, different event organizers will supplement the basic services. Local inhabitants also benefit from the growth and the improvement of the quality of the supply.

On the basis of the online survey, the Scenario C is the most desirable for the region. However, scenario A was evaluated to be the most probable and the one to be avoided the most. The scenario team, too, evaluated the Scenario A to offer scarce possibilities for the future, whereas Scenarios B and C were regarded as giving opportunities for economic growth, culture and wellbeing.

The scenarios are the beginning for the regional strategy process of Kainuu. For it, among others, a common vision of the development of Kainuu region is still needed and investments must be prioritized. The youth perspective must be taken into account too, with a separate online survey and a youth panel, for example. It is essential to start working with those matters that the scenario work indicated necessary irrespective of the scenario.

Sanasto

Ajuri: muutosvoima, joka saa aikaan tulevaisuusskenaarion liikkeelle lähdön

Arvot: yksilön toiminnan taustalla suhteellisen pysyvät käsitykset siitä, mikä on oikein

Defensiivinen toimintavaihtoehto: puolustava, asemia säilyttävä toimintatapa

EHS: Ympäristö, terveys, turvallisuus (Environment, Health, Safety)

Megatrendi: laajasti vaikuttava, yleisesti tunnettu kehityskulku

Minitrendi: megatrendistä johdetut konkreettiset käytännön mahdollisuudet

Nelikenttä: ajurien muodostama koordinaatisto, jossa kukin neljännes edustaa yhtä skenaarioaihiota

Offensiivinen toimintavaihtoehto: hyökkäävä, muutoksia ennalta hyödyntävä toimintatapa

PESTE -analyysi: monialainen tiedonkartoitusmenetelmä, joka ottaa huomioon poliittiset, ekonomiset, sosiaaliset, teknologiset ja ekologiset muutokset

Potentiaali: tunnistettavissa olevat mahdollisuudet, joita ei vielä ole hyödynnetty

Reimari: tietyn skenaarion toteutumista ennakoiva merkki

Skenaario: vaihtoehtoinen tulevaisuuden käsikirjoitus

Skenaariotyöskentely: tulevaisuuteen varautuminen vaihtoehtoisten skenaarioiden avulla

Strategia: toiminnan linjaus tulevaisuuteen ja valittu tapa, jolla tavoitteisiin päästään

SWOT -analyysi: oman toiminnan vahvuuksien (S) ja heikkouksien (W) ja toimintaympäristön uhkien (T) ja mahdollisuuksien (O) kartoittaminen

Tabu: asia, josta ei haluta keskustella tai jopa kielletään puhumasta

Tapahtuma-aika: ajankulu suhteessa määriteltyihin tapahtumiin, ei lineaarisesti

Trendi: menneen / nykykehityksen jatke samanlaisena tulevaisuuteen

Tulevaisuuden tutkimus: monitieteinen tiedonala, joka kartoittaa tulevaisuuden mahdollisia, todennäköisiä ja toivottavia sekä kartettavia kehityskulkuja

Tulevaisuustaulukko: tulevaisuuden muutosvoimat ja niiden vaihtoehtoiset arvot systemaattisesti ryhmiteltynä taulukkomuotoon; toimii yhtenä skenaarioiden rakentamisen työkaluna

Vastatrendi: vallitsevan trendin haastamiseksi synnytetty ilmiö, josta voi muodostua ajan myötä päinvastainen kehityskulku

Vastinparit: tulevaisuutta koskevien avainmuuttujien ääripää tarkastelu nykyisyys-tulevaisuus -näkökulmista

Visio: tulevaisuuden arvoankkuroitunut tahtotila

1. Johdanto

1.1. Tausta ja tavoitteet

Kainuun liitto käynnisti maaliskuussa 2013 skenaarioprosessin, jonka tarkoituksena on ollut rakentaa vaihtoehtoiset Kainuun tulevaisuuden skenaariot vuoteen 2035 Kainuun maakuntasuunnitelman pohjamateriaaliksi. Lisäksi tavoitteena on ollut saada käyttöön alueelle tässä työssä käytettävä skenaarioiden rakentamisen metodiikka videon muodossa Kainuun liiton sidosryhmille niiden omien skenaarioiden laatimisen taustaksi. Tavoitteena oli, että alueella samaan aikaan usean eri työryhmän toimesta tehtävä skenaariotyöskentely tuottaisi laajemman näkemyksen Kainuun liiton skenaariotyöhön kuin mitä reilun 20 hengen voimin tehtävä työ mahdollistaa. Kainuun liiton skenaarioprosessi toteutettiin tiiviinä neljän istunnon kokonaisuutena, jota täydensi prosessin osana toteutettu verkkokysely alueen asukkaille ja eri toimijoille. Rinnakkaisista muiden ryhmien tekemistä skenaariotöistä tähän prosessiin ei tullut täydennyksiä, mutta verkkokyselyn kautta saatiin näkemyksiä lähes 400 Kainuun tulevaisuudesta kiinnostuneelta henkilöltä.

Taustalla olivat myös aikaisemmin Kainuun liiton toimesta toteutettu skenaarioprosessi, joka ajoittui vuoteen 2005. Tarkasteluaika oli silloin vuoteen 2025. Toteuttavana työryhmänä oli Kainuun maakuntavaltuuston strategiaryhmä, minkä ohella tietoa hankittiin myös verkkokyselyillä ja eri kunnissa järjestetyillä kokouksilla. Työn tavoite oli nyt toteutettua laajempi: vaihtoehtoisten skenaarioiden ohella muodostettiin visio, jota vasten eri skenaarioiden mahdollisuuksia voitiin tarkastella. Visio korosti silloin maakunnan elinvoimaisuutta, omaleimaisuutta globaalissa ympäristössä ja kestävästä kehitystä. Vision ajureita olivat kehitystyö, koulutus, verkottuminen ja innovaatiot.

Vuoden 2005 skenaarioprosessissa laadittiin Kainuulle neljä vaihtoehtoista skenaariota vuoteen 2025:

1. Teollisuus-Kainuu, joka nojaa perinteiseen teollisuuteen, siihen liittyvään osaamiseen ja tuottavuuden kasvuun.
2. Elämys-Kainuu, joka matkailupainotteisena korostaa myös luontoa ja kulttuuria.
3. Innovaatio-Kainuu, jossa korostuivat uudet toimialat ja palvelut sekä verkottunut tiedonhankinta.
4. Kelottuva Kainuu, joka oli kriisiskenaario, sillä siinä näkyvissä olevaa kielteistä kehitystä ei kyetty kääntämään.

Jälkikäteen tarkastellen skenaario 1 Teollisuus-Kainuu oli rakennettu enemmän toiveille kuin todellisuudelle, mikä selvisi vajaassa vuodessa. Sen sijaan elementtejä kolmesta muusta on edelleen olemassa, vaikka kokonaisuus on kehittynyt lähinnä kriisiskenaarion ehdoilla.

Työ ei vuonna 2005 sisältänyt varsinaista tabutarkastelua, mutta näihin liittyviä asioita tuli runsaasti esiin. Ryhmä nimesikin silloin asioita, joista pitää joko päästä eroon tai joita pitää aktiivisesti kehittää, mikäli myönteinen kehitys halutaan varmistaa. Vuoden 2005 skenaariotyön tuloksena saatu luettelo on monissa asioissa edelleen ajankohtainen, ja siitä voi myös tunnistaa syitä siihen, miksi kehitys on jatkunut skenaarion 4 eli Kelottuvan Kainuun suuntaan.

*oman pesän vahtiminen

*kuntien keskinäinen taistelu (mm. kaavoitus)

*haaveilu massaturismista

*kuntapohjaisesta markkinoinnista siirryttävä matkailualuepohjaiseen markkinointiin

*irti Kainuu-nimestä kansainvälisissä yhteyksissä, on markkinoitava itse tuotteita

*päästävä amatööriyrittämisestä ammattilaiseksi

*irti uskosta Venäjän hitauteen

Maakunta ei kyennyt tekemään valintoja kaavailtujen etenemissuuntien välillä, ja osin tästäkin syystä maakuntakokeilu purkautui 2012, eli palattiin lähelle maakuntakokeilua edeltänyttä lähtötilannetta. Uusi Kainuun liitto aloitti toimintansa 1.1.2013. Maakuntaliiton tehtävät kuuluivat vuosina 2005-2012 Kainuun maakunta -kuntayhtymälle. Vuoden 2013 alusta alkaen sen tehtäviä jatkavat Kainuun liitto ja Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä. Lukiokoulutuksen järjestävät Kajaani, Kuhmo, Paltamo, Puolanka, Sotkamo, Suomussalmi ja Vaala. Toisen asteen ammattikoulutuksen järjestää Kajaanin kaupunki koulutusliikelaitoksessaan. Kesällä 2012 hyväksytyyn perussopimuksen mukaan Kainuun liitto edistää asukkaiden hyvinvointia ja kestävästä kehitystä alueellaan.

Vuoden 2005 skenaariotyössä painottuivat toimeksiannon mukaisesti skenaarioiden rakentaminen ja niiden tarjoamien mahdollisuuksien arviointi. Näin tulevaisuuden tutkimuksen kolmesta tehtävästä käytiin läpi kaksi ensimmäistä kolmannen jäädessä osaksi maakuntastrategian laadintaprosessia. Tulevaisuuden tutkimuksen tehtävät voidaan Roy Amaran alun perin esittämän ryhmittelyn mukaan esittää seuraavasti:

1. Kuvittelu: mikä on mahdollista?
2. Analyysi: mikä on todennäköistä?
3. Osallistuminen: mikä on haluttavaa ja toteutettavaa?

Kuvittelun tehtävänä on varmistaa, että tulevaisuuden vaihtoehdossa otetaan mukaan sellaisetkin nyt mahdottomilta tuntuvat ideat, jotka kuitenkin uusissa tulevaisuuden olosuhteissa voivat toteutua. Tätä varten tarvitaan paitsi mielikuvitusta, myös riittävän pitkä tarkasteluajakäänne, jotta saadaan ajatukset irti nykyhetkestä ja vanhoista ajattelumalleista. Analyysin tehtävänä on tuoda tarkastelun osaksi toimijat, jotka ovat omalta osaltaan tekemässä tulevaisuutta muokkaavia tekoja. Olennaista on tarkastella eri skenaarioiden osalta mahdollisia uusia toimijoita, joista ei vielä ole kokemusta, mutta myös analysoida nykyisten toimijoiden asemaa ja vaikutusvallan muutoksia eri skenaarioissa. Näin toteutuu myös tulevaisuuden tutkimuksen ajatus siitä, että tulevaisuus syntyy valintojen ja tekojen kautta. On tunnistettava, ketkä niitä valintoja ja tekoja ovat tulevaisuudessa tekemässä ja mihin vaikutusvalta kulloinkin voi perustua.

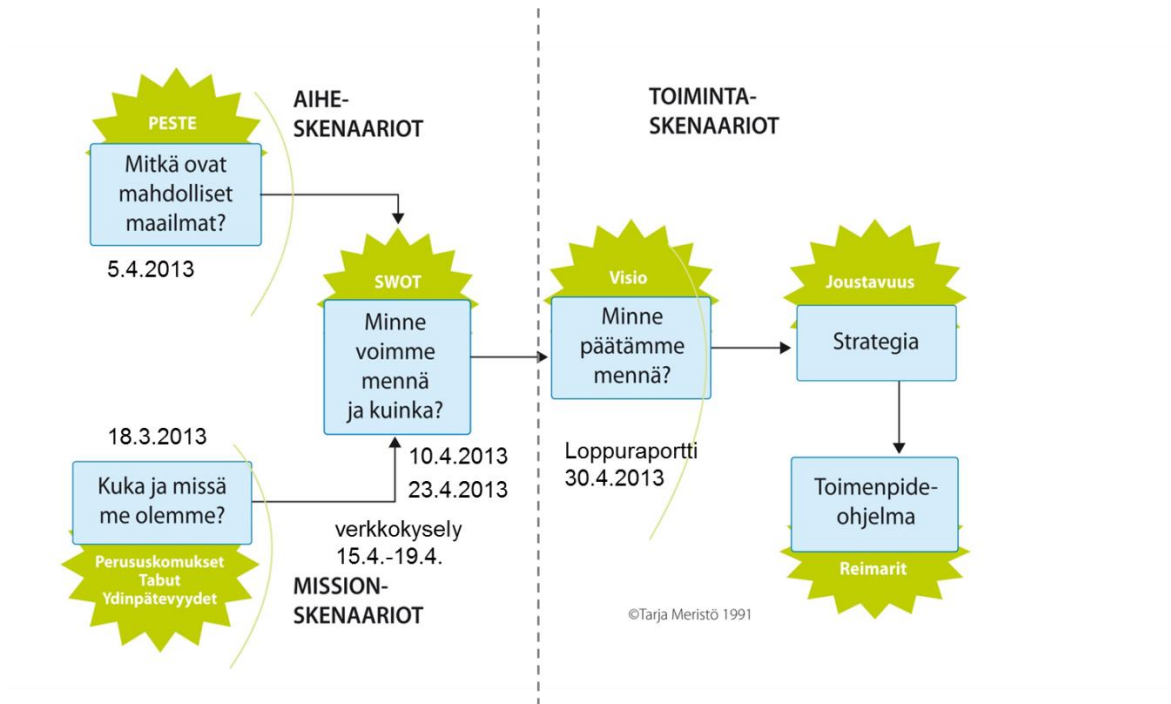
Kolmas tehtävä, osallistuminen, tuo tarkasteluun mukaan myös arvot siitä, millainen tulevaisuus on tavoiteltava ja haluttava, mutta siihen liittyy myös arvio, miten haluttua tulevaisuutta pystytään toteuttamaan. On pohdittava esimerkiksi uusia yhteistyön suuntia ja verkostokumppaneita, joiden kanssa yhdessä pystytään lisäämään omaa vaikutusvaltaa ja sillä tavalla mahdollisesti muuttamaan odotettavissa olevaa kehityksen kulkua kohti haluttua tulevaisuutta ja yhteistä visiota. Tämä osa työstä oli rajattu toimeksiannon ulkopuolelle, ja siihen on otettava kantaa tulevassa maakuntastrategiaprosessissa.

1.2.Vaiheet ja toteutus

Skenaarioprosessi toteutettiin kiinteässä yhteistyössä Kainuun liiton nimeämän toimijajoukon kanssa ja vastuullisina prosessin vetäjinä toimivat Jyrki Kettunen ja Tarja Meristö. Olennaista oli saada mukaan työskentelyyn ihmiset, joiden tarkoitus on käyttää saatuja tuloksia jatkossa strategiatyön tukena, mutta myös ihmisiä, joilla on rohkeutta kuvitella sellaista, josta ei ole aikaisempaa kokemusta ja josta ei ole välttämättä vielä merkkiäkään näkyvissä. Olemassa olevaa tietoa alueesta työskentelyn tueksi ja taustamateriaaliksi

kerättiin mm. lehdistöstä koko prosessin ajan, samoin tilastotietoja työpajoihin saatiin työn kuluessa myös runsaasti Kainuun liitosta.

Skenaarioprosessi toteutettiin Tarja Meristön kehittämän toimintaskenaarioprosessin vaiheistuksen mukaisesti käyttäen soveltuvin osin sen eri vaiheissa työkaluja, joita vetäjät ovat kehittäneet ja soveltaneet osana käytännön skenaarioprosesseja jo viidellä vuosikymmenellä. Maalis-huhtikuussa v. 2013 toteutettu skenaariotyöskentely toteutettiin menetelmällisesti toimintaskenaarioprosessin mukaisen viitekehysten puitteissa, joka on esitetty seuraavassa kuvassa, mihin on merkitty myös nyt toteutetun prosessin vaiheet, pidetyt työpajat päivämäärineen sekä verkkokyselyn ajoitus. Kukin työpaja oli pituudeltaan yksi päivä ja niiden pitopaikka oli Kajaani.

Kuva 1. Toimintaskenaariotyöskentelyn viitekehys

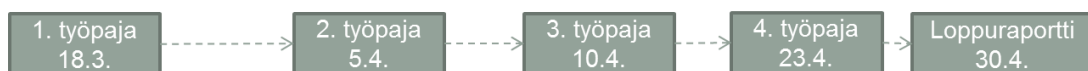
Tarkemmin työn vaiheistus, aikataulu ja eri työpajojen sisällöt näkyvät seuraavasta kaaviosta, jonka mukaisesti työpajatyöskentely toteutettiin ja myös väliraportoitiin aina kunkin istunnon alussa pidettävällä tuloskoosteella.

A. Tiedonkeruu

B. Analyysi

C. Synteesi I

D. Synteesi II

- Toimintaympäristön muutokset (PESTE)
- Tabut
- Vastinparit
- Ajurit eri skenaarioille

- Avainmuuttujien kattavuus
- Skenaario-luonnokset

- Skenaarioiden täsmentäminen
- Mahdollisuuksien arviointi

- Skenaarioiden ajoitus ja reimarit
- Skenaarioiden havainnollistus

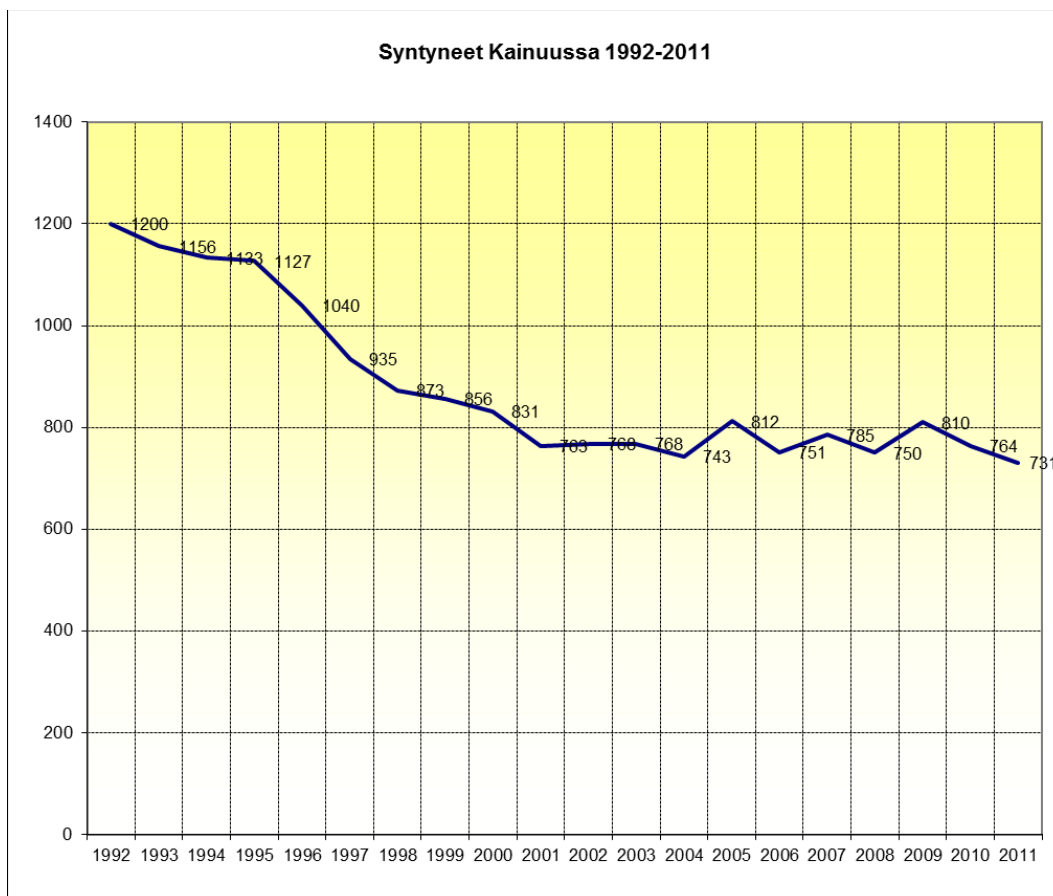
Maaliskuu

Huhtikuu

2013

Kuva 2. Aikajanelle sijoitetut skenaarioistunnot.

Istuntojen vetäjät toivat työskentelyyn skenaariometriikan ja työkaluosaamisen skenaarioiden rakentamisen eri vaiheisiin ja he myös keräsivät työpajoissa syntyneet tulokset ja analysoivat niitä eteenpäin istuntojen välissä. Käytettävä skenaariometriikka on ollut alueen toimijoiden käytössä koko skenaarioprosessin ajan. Työpajat sijoittuivat tiiviiksi rupeamaksi kahden kuukauden jaksolle, joten työpajojen välissä oli vain vähäiset mahdollisuudet tehdä osallistujajoukossa tai laajemmin tarkentavia verkkokyselyjä. Tämän vuoksi vain työn loppuvaiheessa ennen viimeistä työpajaa pystyttiin toteuttamaan laajempi verkkokysely skenaariotyön rikastamiseksi. Tällöin toivottiin, että saadaan esim. nuorten edustajien tai konkaripäättäjien näkemyksiä laajemmin esille kuin mitä rajatussa skenaariotyöryhmässä oli mahdollisuuksia, mutta vaikka vastauksia saatiin lähes neljäsataa, valitettavan vähäiseksi jäi nuorten vastaajien osuus, mikä ehkä osaltaan heijastaa myös alueen väestörakennetta (ks. Kuva 3. Syntyneet Kainuussa 1992-2011. Lähde: Tilastokeskus.).

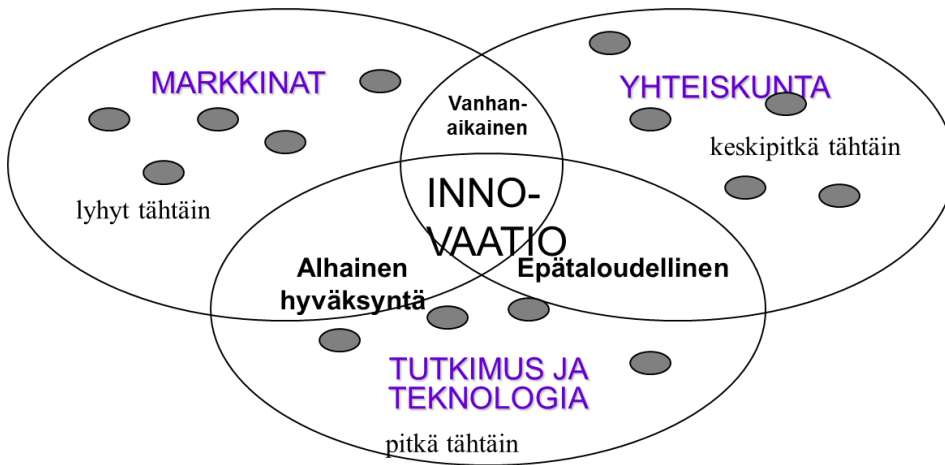

Kuva 3. Syntyneet Kainuussa 1992-2011. Lähde: Tilastokeskus.

Niille, jotka haluavat tahoillaan pohtia Kainuun tulevaisuutta, on seuraavassa vielä lyhyesti kuvattu toteutettu prosessi vaiheineen.

Työ alkoi toimintaympäristön kartoituksella käyttäen PESTE-analyysia tarkastelutasoittain eli maailma, Eurooppa, Suomi ja lähialueet, Kainuun maakunta, joista kaikista kerättiin poliittiset (P), ekonomiset (E), sosiaaliset (S), teknologiset (T) ja ekologiset (E) muutostekijät esim. megatrendit, trendit ja vastatrendit sekä mahdolliset tulevaisuutta koskevat yllätykset. Maakuntatasolla kartoitettiin myös työpajojen osallistujajoukon asenteet tulevaisuuteen tabujen ja vastinparien avulla. Tunnistetuista muutosvoimista poimittiin erilaisia skenaarioita aikaansaavia ajureita mm. äänestämällä. Ajureista muodostettiin kahden muuttujan ja niiden ääriarvojen pohjalta nelikenttiä eri näkökulmista. Näkökulmina käytettiin Kruppin

kaavion mukaisesti markkinat-, teknologia- ja yhteiskuntaperspektiivejä, joissa kussakin korostuvat paitsi eri toimijat, myös erilainen tarkasteluajakäänne (kuva 4).

Kuva 4. Kruppin kaavio.

Kukin nelikenttä muodosti työssä perustan skenaarioille, jotka voivat siis edetä markkina-, teknologia- tai yhteiskuntavetoisesti riippuen siitä, mikä laadituista nelikentistä otetaan skenaarion lähtökohdaksi ja miten muut nelikentät painottuvat skenaarioissa. Näin laatien saatiin aikaan neljä vaihtoehtoista kehityskulkua, joista kaksi lähti yhteiskunnasta liikkeelle, yksi teknologiasta ja yksi markkinoilta. Erilaisten skenaarioiden lähtökohdiksi pyrittiin valitsemaan ajurit niin, että voidaan rakentaa paitsi odotettavissa olevia, yllätyksettömiä kehityskulkuja myös odottamattomia kehityskulkuja eli skenaarioita, joiden sisältämät yllätykset voivat kuitenkin toteutuessaan vaikuttaa alueeseen merkittävästi. Valittujen avainmuuttujien eli ajurien kattavuus arvioitiin eri lähtökohdista, esim. PESTE -tekijöittäin, mutta myös markkina-, teknologia- ja yhteiskuntalähtökohdista. Näin saatiin tarkistettua, että on varmasti huomioitu eri syistä liikkeelle lähtevät kehityskulut ja erilaisten toimijoiden intressit.

Näin laadittuihin skenaarioihin tehtiin myös lyhyet tarinat siitä, millaiset ihmiset niissä elävät ja toimivat sekä tulevaisuustaulukoihin polut siitä, mitkä valinnat ovat luonteenomaisia eri tarkastelutasoilla kussakin skenaariossa, jolloin skenaarioiden sisäinen logiikka tuli myös varmistettua. Kukin skenaario kohdennettiin Kainuun alueelle sijoitettuaan kulissit - näyttämö - kuvioon, jossa tunnistettiin kunkin skenaarion keskeisimmät toimijat.

Skenaarioiden sisältämät mahdollisuudet ja haasteet alueelle tunnistettiin ja analysoitiin työpajoissa. Samoin analysoitiin, mitä on tehtävä joka tapauksessa, skenaariosta riippumatta, tarkastelukulmina offensiiviset ja defensiiviset toimintavaihtoehdot kussakin skenaariossa. Skenaariot sijoitettiin lisäksi aika-akselille ja kuhunkin skenaarioon liitettiin aikaan sidotut reimarit. Näiden avulla tehtävät toimenpiteet voidaan myös ajoittaa ja niitä seuraamalla pystytään proaktiivisesti arvioimaan, mikä skenaario on todellisuudessa toteutumassa (ns. early warning signals).

Huomionarvoista on, että skenaariot rakennettiin pohjaksi Kainuun maakuntastrategiaprosessia varten ja vision rakentaminen oli rajattu toimeksiannosta pois. Pääpaino työssä oli siten toimintaympäristön muutosvoimien tunnistamisessa ja niiden pohjalta vaihtoehtoisten skenaarioiden rakentamisessa sekä skenaarioiden sisältämien mahdollisuuksien arvioimisessa Kainuun kannalta. Olennaista on jatkoon kannalta käydä visiokeskustelu. Visio on tulevaisuuden arvoankuroitunut tahtotila, ja vasta se tuo arvot konkreettiseksi osaksi skenaariotyöskentelyä. Nyt toteutettu työ tarjoaa keskustelun pohjaksi erilaisista

lähtökohdista liikkeelle lähteviä tulevaisuuden vaihtoehtoja, joiden avulla voidaan vertailla myös sitä, millaisiin muutoksiin tässä ja nyt on ryhdyttävä, jotta eri skenaarioiden tarjoamia mahdollisuuksia voidaan tulevaisuudessa hyödyntää.

Tässä raportissa kuvataan laaditut skenaariot, niiden rakentamisen välivaiheiden tulokset sekä skenaariokohtaisten mahdollisuuksien arviointi. Raportissa on kuvattu myös toteutetun verkkokyselyn tulokset ja kyselyn tuottama skenaarioiden arviointi ja täydennykset. Tuloksena työstä esitetään neljä vaihtoehtoista skenaariota Kainuulle vuoteen 2035 asti:

A: Ai, mikä Kainuu? – nykymenon jatke.

B: Venäjä ja Kiina kasvun ajureina.

C: Kainuu rules – ympäristötekniologialla eteenpäin.

D: Matkailu ja asuminen keskiössä Kainuussa.

Verkkokyselyn perusteella haluttavin vaihtoehto on skenaario C. Kuitenkin, todennäköisimmäksi kehityskuluksi alueelle arvioitiin skenaario A, jota samalla pidettiin kartettavimpana vaihtoehtona. Skenaariotyöryhmän tekemän mahdollisuuksien arvioinnin perusteella skenaario A sai myös eniten jumbosijoja, kun taas skenaarioissa B ja C työryhmä näki potentiaalisia mahdollisuuksia paitsi talouskasvun, myös kulttuurin ja hyvinvoinnin osalta.

Skenaariot ovat alku Kainuun maakuntastrategiaprosessille. Sitä varten tarvitaan vielä mm. yhteinen visio Kainuun kehittämiseksi, panostuskohteiden priorisointi ja nuorten näkökulman huomioonottaminen esim. erikseen toteutettavalla kyselyllä ja mahdollisella nuorisopaneelilla. Olennaista on ryhtyä työhön niiden asioiden osalta, jotka skenaariotyöskentelyn perusteella on tehtävä joka tapauksessa, skenaariosta riippumatta.

2. Maailma muuttuu, muuttuuko Kainuu?

2.1. Megatrendit, minitrendit, trendit, vastatrendit ja yllätykset

”Maailma ei tarvitse Kainuuta mutta Kainuu tarvitsee maailmaa” oli toimeksiantajan evästyksenä tehdyille työlle. Keskeisenä asiana oli selvittää, mitä mahdollisuuksia tai uhkia ulkoinen maailma tarjosi Kainuulle, ja miten näitä voidaan hyväksikäyttää tai torjua. Työ tehtiin tarkastelemalla megatrendejä ja näistä syntyviä minitrendejä, trendejä ja näiden mahdollistamia vastatrendejä sekä eritasoisia yllätyksiä.

Megatrendit ja niiden mahdollistamat minitrendit

Megatrendillä tarkoitetaan globaalia muutossuuntaa, joka on vaikuttanut jo jonkin aikaa ja jonka katsotaan jatkuvan vaikutustaan eteenkinpäin. Ryhmä valitsi tarkasteluun seitsemän megatrendiä, jotka kaikki ovat sellaisia, että joko suuryritykset tai yhteisöt niitä jo työssään soveltavat. Näiden pohjalta kehitettiin minitrendejä eli kehityskulkuja, joissa megatrendin kuvaamaa kehitystä voidaan kohdentaa hyödyntää. Pohdinta tehtiin pienryhmissä, joiden tuloksia puntaroitiin koko ryhmän keskustelussa (taulukko 1).

Taulukko 1. Megatrendit ja minitrendit.

Megatrendit	Minitrendit
1. Väestön vanheneminen, keskiluokkaistuminen	senioriajattelun tuotteistus; matkailu kasvaa; paluumuutto; palvelujen tarve kasvaa; lähi- ja luomutuotteet ja –palvelut; monipaikka-asumisen mahdollisuudet; kulttuurimatkailu...
2. Turvallisuuden korostuminen (vrt. EHS= ympäristö, terveys, turvallisuus eli <u>E</u> nvironment, <u>H</u> ealth, <u>S</u> afety)	puhdas luonto (sienet, marjat); infra ja ympäristö / toimintavarmuus; puurakentaminen; luonto hyvinvoinnin edistäjänä (elintarvikkeet, hoidot, matkailu...); tietotekniikka ja kehitysvammaiset
3. Energiatehokkuus	hajautettu energiantuotanto; tuulienergia; energiaomavaraisuus; biotalous; biopolttoaineet; lääketeollisuus; kankaat; pienvoimalat pientaloihin
4. Alkuaineiden niukkuus	Kainuun luonnostaan rikas maaperä hyödynnettävä niukempienkin esiintymien osalta; kaivosteollisuuden sivutuotteiden hyödyntäminen; tunnelikaivosten tekniikka → syvemmälle
5. Makean veden puute	tekopohjavesi → virvoitusjuomateollisuudelle; vesi on myös visuaalinen, turvallinen; vettä säästävät toimintatavat; vesi parantaa, viihdyttää virkistää
6. Ilmastomuutos	tilaa asua, viljellä, tulla lomalle
7. Tietotekniikan soveltamisnopeus ratkaisee kilpailukyvyn	kokonaan uutta yritystoimintaa; paikkariippumattomuus; pilvipalvelut

Kuten taulukosta ilmenee, on kaikkiin megatrendeihin löytynyt runsaasti sellaista sovellettavaa, joka sopii Kainuun tulevaisuuteen. Työssä ei tarkasteltu minitrendiehdokkaita Kainuun nykyisen elinkeinoelämän

suhteen, eli sitä, minkä minitrendin suhteen Kainuu on jo vahvasti liikkeellä. Tämä on välttämätöntä strategiapohdinnan yhteydessä, jolloin panostettavat nimitrendit on supistettava muutamaan, mieluiten pariin kolmeen.

Tarkastelu voi myös lähteä liikkeelle kysymyksestä, minkä megatrendin suhteen Kainuulla on ns. epäriilua etua eli tilanne, jossa synnytetyn aktiviteetin siirto muualle on vaikeaa. Ensitarkastelulla ainoa tämän tyyppinen megatrendi liittyy alkuaineiden niukkuuteen. Tällöin on kyse uusien toimijoiden houkuttelusta maakuntaan.

Trendit ja vastatrendit

Trendeiksi kutsutaan kehityskulkuja, joissa lähimenneisyyden uskotaan jatkuvan lähitulevaisuudessa. Trendin ennustavuus pienenee nopeasti ajan kuluessa: huomisen sään voi ennustaa ikkunasta katsomalla, mutta jo kuukauden päähän tämä ei onnistu. Yrityselämässä trendit on jo huomioitu yrityssuunnittelussa, mutta julkisella puolella esiintyy usein toiveikkuutta tai uhkien ylikorostusta.

Yksittäisellä trendillä on taipumus synnyttää vastatrendi, eli päinvastainen kehityskulku. Yrityksen tai yhteisön kilpailuetu voi syntyä siitä, että muita aikaisemmin havaitsee vastatrendin ja ohjaa toimensa sen mukaan.

Trendejä ja vastatrendejä tarkasteltiin pienryhmissä PESTE-valikon avulla niin, että jokaisesta tarkastelukulmasta nostettiin esiin kolme keskeistä trendiä ja kehitettiin näille Kainuulle sopivat vastatrendit (taulukko 2).

Kehitetyistä vastatrendeistä monet ovat vielä toiveiden tasolla, mutta tarjoavat kuitenkin lähtökohdan konkreettisemmalle pohdinnalle. Jälleen on kyse valinnoista, tulee ensisijaistaa korkeintaan kolme vastatrendiä, joille tuleva menestys rakennetaan. Näiden tulee mieluiten olla sellaisia, että valitut minitrendit niitä tukevat.

Trendikeskustelussa tuli esiin lukuisia arvovalintoihin liittyviä kysymyksiä. Kun näitä painotetaan strategisissa valinnoissa, on huomioitava se, että pitemmän ajan tarkastelussa ei kukaan voi toteuttaa arvojaan muiden kustannuksella. Rusinat pullasta ajattelu vie siihen, ettei taikinaakaan saada aikaan.

Taulukko 2. Trendit ja vastatrendit PESTE-ryhmittäin.

	Trendit	Vastatrendit
Poliittinen	Keskittäminen	Hajauttaminen / pienuuden ekonomia
	Valta etelässä	Valta maakunnissa
	Populismi	Vastuullisuus
Ekonominen	Julkinen talous / yritykset eriytyminen	Kolmas sektori vahvistuu
	Taluskriisi / taantuma	Uudet taloudet, verkostot
	Kilpailukyky vienyt teollisuutta Aasiaan	Erikoistuminen, uudet alat
Sosiaalinen	Eriarvoisuuden lisääntyminen	Heikommista huolehtiminen
	Hyvinvointivaltion mureneminen	Yksilövastuun korostuminen
	Palvelurakenteen muutos	Uudet toimintamallit
Teknologinen	Bio- ja ICT-teknologia	Henkilökohtainen palvelu
	Teknologiauskovaisuus	Inhimilliset voimavarat
	Saavutettavuuden negatiivinen kehitys	Kaikki kaapelit johtavat Kainuuseen (etätyön keskus)
Ekologinen	Ilmastonmuutos	Muutoksen jarruttaminen
	Suojelutrendi	Sopeutuminen
	Luontomatkailu	Metropolimatkailu

Yllätykset

Kansainvälinen kokemus viittaa siihen, että megatrendeillä ja trendeillä voidaan ennakoida ehkä kolmasosa kahden vuosikymmenen aikana tapahtuvasta kehityksestä. Olennainen rooli on yllätyksillä, eli tapahtumakuluilla, joita ei ajateltu tai joita pidettiin liian epätodennäköisinä. Kansallinen erikoisuutemme on, että kielteisiin yllätyksiin löydetään toimenpiteet tai ainakin sopeudutaan. Sen sijaan myönteiset yllätykset jäävät useimmiten hyödyntämättä, eli ollaan tyytyväisiä siihen, ettei tilanne enää huonone. Ryhmässä tarkasteltiin myös Kainuulle mahdollisia yllätyksiä erityisesti etsien myönteisiä kehityskulkuja, aina esilläolevien kielteisten sijaan

Yllätykset voidaan ominaisuuksiensa mukaan jakaa kolmeen ryhmään: mustat hevoset, mustat joutsenet ja x-eventsit.

Mustat hevoset ovat yllätyksiä, joissa toiminnan pelinsäännöt ovat selvät, mutta ilmaantuu yllättävä toimija, joka vielä pystyy luovasti käyttämään vallitsevaa säännöstöä. Yllätys syntyy perinteisten toimijoiden omahyväisyydestä, ei osata kuvitella kenenkään tulevan sotkemaan ympyröitämme. Viime aikojen EU-

tarjouskilpailut ovat tarjonneet lukuisia Suomelle kielteisiä esimerkkejä tästä yllätystyyppistä. Ryhmä tunnisti neljä tähän alueeseen kuuluvaa aihiota:

*Vauvabuumi Kainuussa

*Valtion metsien siirto kunnille

*Talvivaaran pulmien laukeaminen

*Maahanmuuton merkittävä kasvu

Mustat joutsenet ovat kehityskulkuja, joita tosin pidetään mahdollisina, mutta todennäköisyydeltään niin pieninä, että niitä ei arkielämässä huomioida. Jos asia kuitenkin toteutuu, on sen merkitys erittäin laaja-alainen, esimerkkinä arabikevät. Ryhmä tunnisti kaksi tähän ryhmään kuuluvaa seikkaa:

*Arvot ja asenteet Kainuussa muuttuvat myönteisiksi

*Kajaanista tulee Pohjois-Suomen napa

X-events on kehityskulku tai ilmiö, joka paikallisuudestaan huolimatta, voi saada valtavat mittasuhteet. Arkiajattelussa se helposti jää huomiotta, vaikka asiantuntija-arvioita tapahtumasta aina löytyy sen jo tapahduttua, esimerkkeinä luonnonkatastrofit tai Neuvostoliiton romahdus. Ryhmä tunnisti kaksi Kainuuta koskevaa X-eventsä:

*Oulun kasvu yltää Kainuuseen, esim. luotijuna Kajaaniin

*Kainuun yliopistokoulutus monipuolistuu

Erialaisten yllätysten mahdollisuudet ovat rajattomat, ainoa mikä on varmaa, on että niitä tapahtuu. Varautuminen yksittäisiin yllätyksiin on suurelleen organisaatiolla liian kallista. Tämän sijaan voi pienempikin ryhmittymä, maakunta tai yritysryhmä kehittää varuillaanoloaan yllättävien kehityskulkujen havaitsemisessa ja varhaisessa reagoinnissa. Kaksi ristiriitaista sananlaskua kuvaa tilannetta ”Aikainen lintu löytää madon” tai ”Toinen hiiri syö juuston”. Kulttuurimme on painottunut jälkimmäiseen malliin, odotetaan muiden ottavan riskin. Kainuun tulevaisuuden kannalta on toivottava, että myös aikaisia lintuja syntyy tai muuttaa maakuntaan entistä runsaammin.

2.2.Vastinparit

Vastinparianalyysin avulla voidaan tarkastella osallistujien näkemystä nykytilan ja toivutilan välisistä suhteista. Michel Ladet'in kehittämänä se kulkee myös nimellä ”paradoksien pyörä”, koska usein ilmenee, että vahvan enemmistön toive on toisaalla kuin mitä he ajassa toteuttavat. Menetelmään liittyy se piirre, että puolensa on valittava, tyypilliset sekä/että vastaukset ovat mahdottomia. Ryhmä teki tarkastelun yksilötyönä. Tulos selviää oheisesta kuvasta, jossa on keskiarvojen lisäksi esitetty myös yksittäiset äänet.

I =nykytilanne, —nykytilanteen keskiarvo,
I = tilanne tulevaisuudessa, —tulevaisuuden keskiarvo
(n=18)

KAKSINAPAINEN KAINUU	III I II	III III II	III III II	III II II	MONINAPAINEN KAINUU
KAINUUN PERINTEISET ARVOT	III III II	III III II	III III II	III III II	MONIARVOINEN KAINUU
NYKYPOLVI ENSIN	III II I	III III II	III III II	III III II	NOUSEVA POLVI ETUSIJALLA
RAKENTEITA ARVOSTAVA	III III II	III III II	III III II	III III II	RAKENTEITA JATKUVASTI KEHITTÄVÄ
TEOLLISUUSPAINOTTEINEN		III III II	III III II	III III II	MATKAILUPAINOTTEINEN
NYKYISET YRITYKSET	II	III III II	III III II	III III II	UUDET YRITYKSET
VENÄJÄÄ VIEROKSUVA	III	III III II	III III II	III III II	VENÄJÄN MAHDOLLISUUKSIA SUOSIVA
HALLINTOVETOINEN	III III II	III III II	III III II	III III II	KYSYNTÄVETOINEN
MAAHANMUUTTOA SUOSIVA	I III III	III III II	III III II	III III II	MAAHANMUUTTOA TORJUVA
LUONNON ARVOT	II III	III III II	III III II	III III II	IHMISEN KÄYTTÄMÄ LUONTO
KOULUTUSPAINOTUS	II III III	III III II	III III II	III III II	MUUT TARPEET EDELLÄ
KAINUU SELVIÄÄ TUETTA	III	I III III	III III II	III III II	KAINUU ON ETELÄSTÄ RIIPPUVAINEN

Kuva 5. Vastinparianalyysin tulokset.

Tuloksista löytyy seuraavia tulevaisuuden hahmotteluun liittyviä näkökulmia:

*Intressiristiriitojen teollisuuden ja matkailun, sekä toisaalta luonnon arvojen ja ihmisen käyttämän luonnon välillä uskotaan säilyvän. Tämä korostaa kaavoituksen ja kokonaissuunnittelun merkitystä.

*Suhtautuminen maahanmuuttoon on kääntymässä myönteisemmäksi.

*Hallintovetoisesta ja rakenteita arvostavasta toimintamallista halutaan yksimielisesti eroon.

*Yksimielisyys vallitsi myös siitä, että Venäjän mahdollisuuksia on suosittava nykyisen nyrpeiden sijaan. Näin todettiin myös 2005!

*Koulutuspainotus asetettiin lähes yksimielisesti muiden tarpeiden edelle.

*Kainuun perinteisten arvojen merkitystä tulevassa maailmassa epäiltiin yleisesti. Tämän liittyy se, että perinteisiä arvoja on usein käytetty lyömäaseina uusien asioiden torjunnassa.

*Yritysrakenteessa katseet suuntautuivat uusiin yrityksiin, mikä tarkoittanee myös nykyisten pienyritysten joukosta syntyviä kasvuyrityksiä.

*Kainuuseen toivottiin nykyistä useampia kasvupisteitä, mikä korostaa verkottumisen, etätöiden ja tietoyhteyksien merkitystä.

*Vahva näkemys siitä, että Kainuu tulevaisuudessa selviää ilman ulkoisia tukia, on tulevaisuuden kannalta merkittävä. On vaikeaa laatia tulevaisuusvaihtoehtoja, joissa Kainuun elämisen laatu säilyy siedettävänä vielä 2035 maksettavien tukien varassa.

Vastaajien valtaosa on Kainuun maakunnan suunnittelun ammattilaisia. Saatuun aineistoon sisältyy siksi ”hiljaista tietoa” joka tekee sen tulokset skenaariotyön kannalta tavanomaista kiertokyselyä käyttökelpoisemmiksi.

2.3.Tabut

Tabut ovat asioita, joita ei syystä tai toisesta haluta keskustelun piiriin riippumatta siitä, mitä niistä tiedetään. Ilmiön luonteeseen kuuluu myös se, että uudesta tutkimustiedosta hyväksytään vain se, mikä sopii omiin ennakkoluuloihin. Tabuissa on erotettavissa kolme tasoa:

- Asiasta vaietaan ylimalkaan kaikissa olosuhteissa. Esim. vaalirahoituskiemurat 1980-luvulla.
- Asiasta käydään saunakeskustelua, mutta se ei johda mihinkään. Esim. Suomen hiihdon lääkkeet 1980-luvulla.
- Asian esille ottoa vastustetaan voimakkaasti. Esim. eduskunnan urheiluseuran tilit ennen rikostutkimusta.

Vaikuttava tabu etenee tasolta toiselle, kunnes se äkkiä on kaikkien huulilla, ja johtaa äkkirektioihin. Tabujen luonteen mukaisesti niitä pohdittiin ensin yksilötyönä, jonka tuloksista ryhmä yhdessä muodosti kokonaisuuksia PESTE-ryhmittelyyn nojaten. Keskeisiä tuloksia:

Poliittiset tabut:

*Kuntarakenteen painopiste. Kajaanin ylivaltaa vieroksutaan, mutta myös Kajaani-Sotkamo akselia. Asiassa ei haluta rationaalisia tarkasteluja, vaan tunteet nostetaan etualalle.

*Johtajuusvaje, heikko poliittinen johtajuus vie toimet asiantuntijavetoisiksi (ja siksi varovaisiksi).

*Maakuntastatuksen heikkous, yhteistyö suunnat ja muodot ovat pohtimatta, edetään kirjavilla hankkeilla joilla ei ole keskinäistä yhteyttä.

Taloudelliset tabut:

*Kainuu on tukitalous, ulkoisten tukien osuus maakunnan BKT:stä 15 %. Taloudellista itsenäisyyttä ei pohdita, ja sitä jopa pelätään, koska vallan käyttäjät vaihtuvat.

*Yhteydet ulos mutta myös maakunnan sisällä ovat heikkoja. Tämä koskee sekä tietoja että ihmisiä ja tavaroita. Yhteinen tavoitetila puuttuu.

*Kuntien keskinäinen nokittelu jatkuu. Kuntalaiset eivät ole vielä tajunneet tämän tapahtuvan heidän kustannuksellaan.

Sosiaaliset tabut:

*Maakuntarakenteen tulevaisuus. Kun edellinen hanke kaatui, niin uutta ei uskalleta pohtia.

*Sote-palvelujen järjestelyt. On asetettu odottamaan valtakunnallista sote-uudistusta, kun oma kokeilu kariutui. Jotkut maakunnat, esim. Etelä-Karjala, ovat luoneet omat toimivat mallinsa kainuulaisia kokemuksia hyödyntäen.

*Hyvä veli verkostot erityisesti Kajaanissa. Liittyy myös kuntien päätöksentekijöiden ikärakenteeseen.

Teknologiset tabut:

*Kainuu on vanhanaikainen ja hidas seurailija. Uutta kummeksutaan ja vähätellään vrt. pelit.

*Kainuuseen ei saada huippuosajia. Liittyy painopistevalintaan, sillä ilman painopisteitä ei synny kriittistä massaa. Huippuosajat viihtyvät vertaisiensa seurassa.

Ekologiset tabut:

*Kaivostoiminnan vaikutukset. Tunteiden ja jälkijättöisen tiedottamisen yhdistelmä luo kyräilevän ilmapiirin, jossa uskotaan huonointa vaihtoehtoa.

*Luonnonarvot ja ihminen. Halutaanko edetä luonnonarvot edellä, ja hyväksyä tästä aiheutuvat lähivuosisikymmenten kustannukset? Kysymys liittyy lähinnä matkailuun ja kaivostoimintaan, sekä siihen, voiko Kainuu menestyä ilman tukia.

Jäljempänä selostettavassa verkkokyselyssä tuli esiin runsaasti edellä kerrottua vahvistavia mielipiteitä. Uutena asiana tuli esiin kansainvälisen tason puuttuminen niin matkailu-, ravintola- kuin kulttuuripalveluissakin. Poliittisen johdon kykyjä ja ikää kommentoitiin monipuolisesti. Ulkoisesti tarkastellen asiassa on runsaasti samoja piirteitä kuin etelän taantuvissa ruotsinkielisissä fuusiokunnissa Raaseporissa ja Paraisissa, joissa yksi puolue on hallinnut pitkään. Siellä erityisesti valtapuolueen kannattajat ovat siihen tyytymättömiä, kun rajan takana olevat naapurit, Lohja ja Kaarina ovat valtakunnan kasvukeskuksia. Tabu yhden puolueen valta-asemassa on usein se, että kiistat ja valtapelit tapahtuvat sen sisällä, eivätkä ratkaisut välttämättä ole kansalaisten edun mukaisia.

2.4. Lehtien kertomaa

Heti työn käynnistyttyä aloitettiin Kainuuta koskevien lehdistöuutisten seuraaminen, joka jatkui huhtikuun loppuun, eli hieman vajaat kaksi kuukautta. Tavoitteena oli kiinnittää huomiota sellaisiin uutisiin, joilla tavalla tai toisella on merkitystä Kainuun tulevaisuustarkastelussa. Seurattavista lehdistä keskeinen oli maakuntalehti, Kainuun sanomat, jonka voi katsoa ilmaiseksi monipuolisesti maakunnan sisäisiä mielialoja. Tämän ohella etsittiin Kainuuta koskevia uutisia tai artikkeleita seuraavista lehdistä: Aamulehti, Bofit-katsaukset, Helsingin sanomat, Kauppalehti, Talouselämä, Tekniikka ja Talous, Turun sanomat ja Ylä-Kainuu (vain verkossa). Sosiaalista mediaa ei seurattu. Kaikkiaan luettavaksi kertyi noin 120 artikkelia, joiden otsikot ovat tämän raportin liitteenä (liite 2).

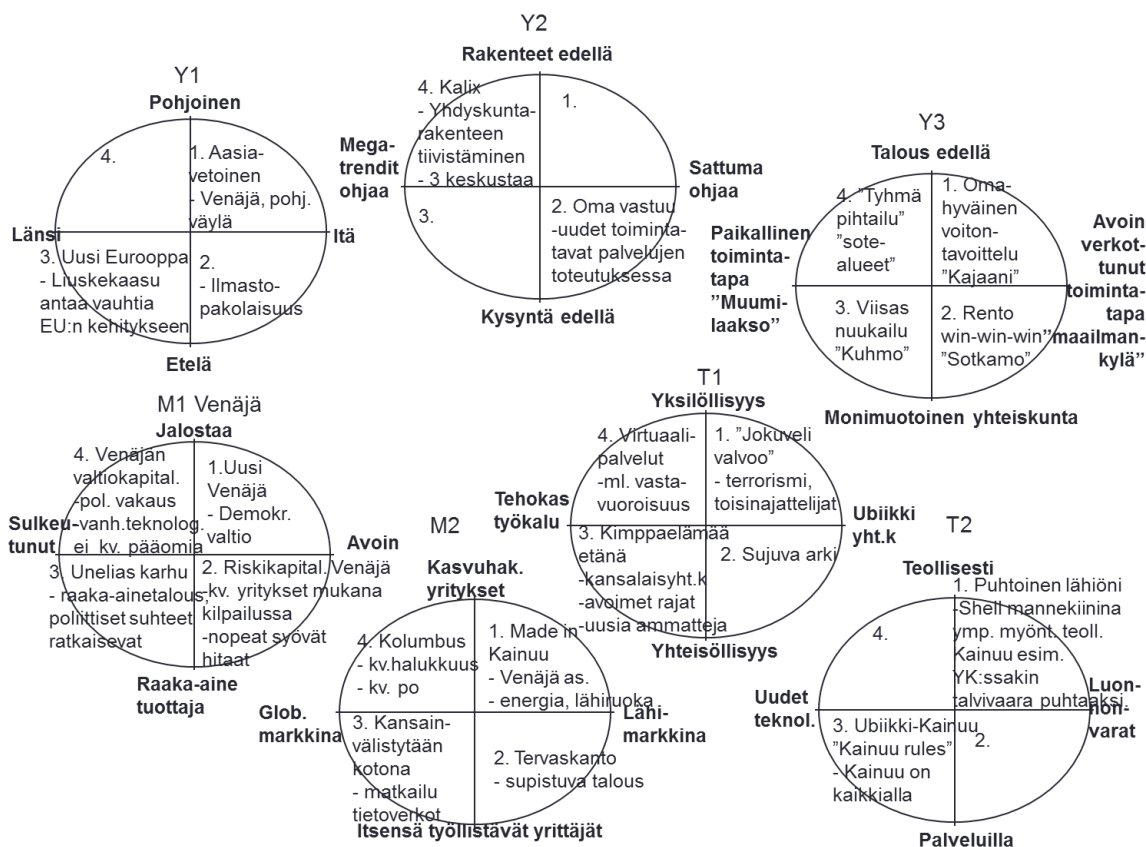
Muutamia huomioita koosteen sisällöstä:

- *Venäjän tarjoamia mahdollisuuksia ja uhkia käsiteltiin kahdeksassa artikkelissa. Tiedot ovat hyvinkin ristiriitaisia, mikä Kainuun kohdalta korostaa huolellisen seurannan ja tiedonhankinnan merkitystä. Venäjään sisältyy aina kotimaata suurempi riski, mutta sitä voidaan olennaisesti laimentaa ajantasaisella tiedolla. Toiveet eivät ole strategiaa.
- *Päättäneeseen maakuntahankkeeseen liittyviä artikkeleita oli niitäkin kahdeksan. Syyllisten etsimisestä ja viattomien rankaisusta ollaan pääsemässä eteenpäin: heräteltiin kysymyksiä tulevista rakenneuudistuksista.
- *Kainuulaisia tuote- tai palveluinnovaatioita raportoitiiin seitsemän. Kiintoisia ovat palvelupuolen innovaatiot, joissa voi päästä alkuun pienellä investoinnilla esimerkkinä metsästäjien koulutus vertaistukijoiksi. Samaan aikaan kerrottiin kahdesta epäonnistumisesta.
- *Nuorisoon ja koulutukseen liittyviä artikkeleita löytyi kahdeksan kappaletta. Keskeiset asiat olivat nuorisotyöttömyyden ja AMK:n tulevaisuuden pohdintoja.
- *Elinkeinorakenteeseen liittyviä artikkeleita oli niin ikään kahdeksan. Merkittävää oli näkemys puunjalostuksen paluusta Kainuuseen.
- *Sote-palveluihin liittyviä artikkeleita löytyi seitsemän. Kiintoisia ovat yksittäiset jopa kyläkohtaiset ratkaisut, joilla makrorakenteen jäykkyyksiä kammitetaan.
- *Matkailupalveluihin liittyviä uutisia oli kuusi, ja ne olivat valtaosaltaan myönteisiä. Kuvaan kuuluu, että käytännöllisesti katsoen jokaista hanketta vastustettiin yleisöosastoissa.

Lehdistötarkastelun tärkein anti on tuntuma julkisen keskustelun laaja-alaisuuteen. Tässä tarkoituksessa toteutettu lyhytkin tarkastelu-aika antoi hyödyllisiä tuloksia.

3. Vaihtoehtoiset Kainuun skenaariot

Kainuun maakunnalle rakennettiin neljä vaihtoehtoista skenaariota, jotka kaikki ulottuvat vuoteen 2035. Kunkin skenaarion taustalla ovat tapahtuvat muutokset toimintaympäristössä ja yleisemminkin maailmassa, joita on tarkemmin kuvattu edellä luvussa 2. Vaihtoehtoisia skenaarioaihoita rakennettiin ensimmäisen skenaarioistunnon äänestyksen jälkeen jatkotarkasteluun valittujen ajureiden avulla markkina- (M), teknologia- (T) ja yhteiskuntälähtöisesti (Y) toisessa skenaarioistunnossa yhteensä 22 erilaista kehityskulkua. Näistä kahdeksan oli markkinoilta liikkeelle lähtevää, kuusi teknologiavetoista ja yhdeksän yhteiskuntälähtöistä tarkastelua. Nämä skenaarioaihiot ovat esitetty nelikenttämuodossa kuvassa 6.

Kuva 6. Skenaarioaihiot nelikentissä.

Nämä nelikentät muodostivat perustan lopullisille skenaarioille, joita rakennettiin yhteensä neljä. Niistä kaksi on yhteiskuntavetoista, yksi markkinavetoinen ja yksi teknologiavetoinen. Lopulliset skenaariot ovat seuraavat neljä vaihtoehtoa:

Yhteiskuntavetoinen skenaario A: Ai, mikä Kainuu? –nykymeron jatke.

Markkinavetoinen skenaario B: Venäjä ja Kiina kasvun ajureina.

Teknologiavetoinen skenaario C: Kainuu rules¹ – ympäristöteknologialla eteenpäin.

Yhteiskuntavetoinen skenaario D: Matkailu ja asuminen keskiössä Kainuussa.

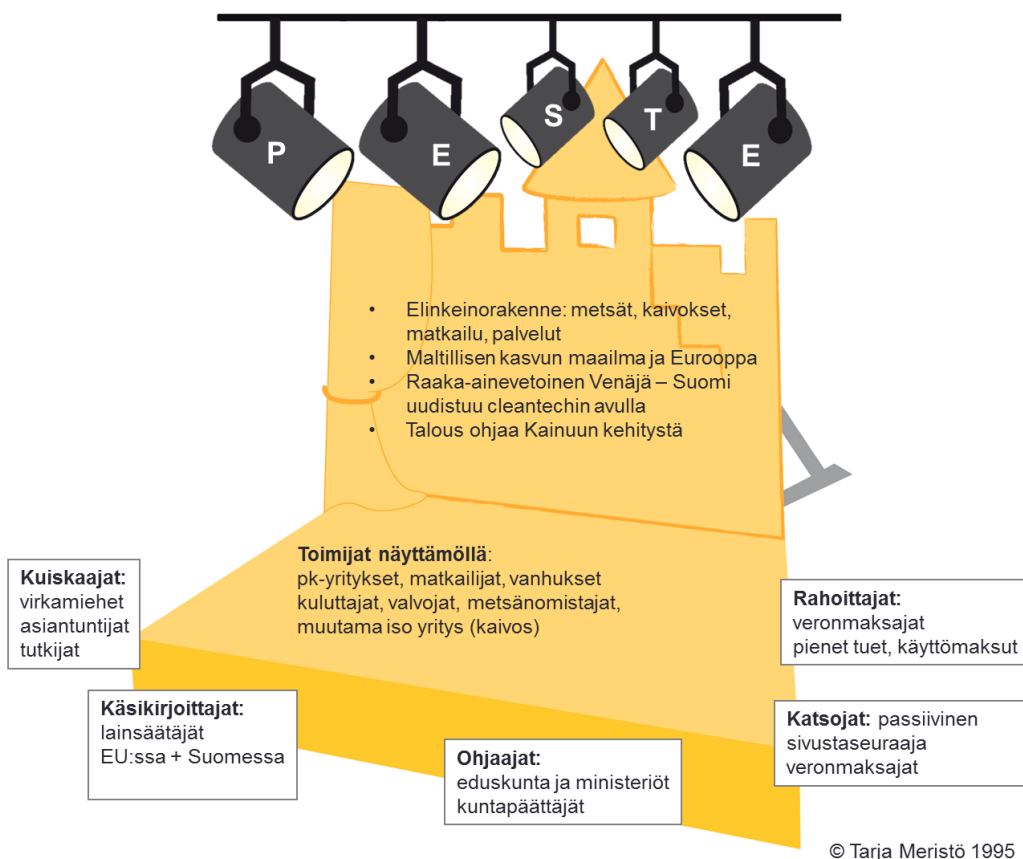
¹ Kainuu rules = Kainuulaiset toimivat alalla pelisääntöjen asettajina.

Skenaarioiden lyhyet kuvaukset sekä niihin liittyvät kulissit -näyttämö –havainnollistukset on esitetty seuraavilla sivuilla skenaariokohtaisesti. Skenaario -sana tulee teatterista, jossa se tarkoittaa näytelmän juoniluonnosta, jossa kuvataan myös kunkin vaiheen kulissit ja tilanne näyttämöllä. Tulevaisuuden tutkimuksen käyttöön olemme hahmottaneet tästä analogiamallista työkalun (© Meristö 1995), jonka avulla voidaan yhdessä kuvassa kertoa paitsi kulissit ja näyttämö, myös skenaarion taustalla olevien ajurien painotus PESTE -tekijöittäin vaihtelemalla kuvissa ramppivalolamppujen kokoa ja kirjaamalla näkyviin myös esim. skenaarion käsikirjoittajat, ohjaajat, kuiskaajat, rahoittajat tai katsojat.

3.1.Skenaariotarinat, nelikentät, kulissit ja näyttämöt

A: Ai, mikä Kainuu? – nykymenon jatke.

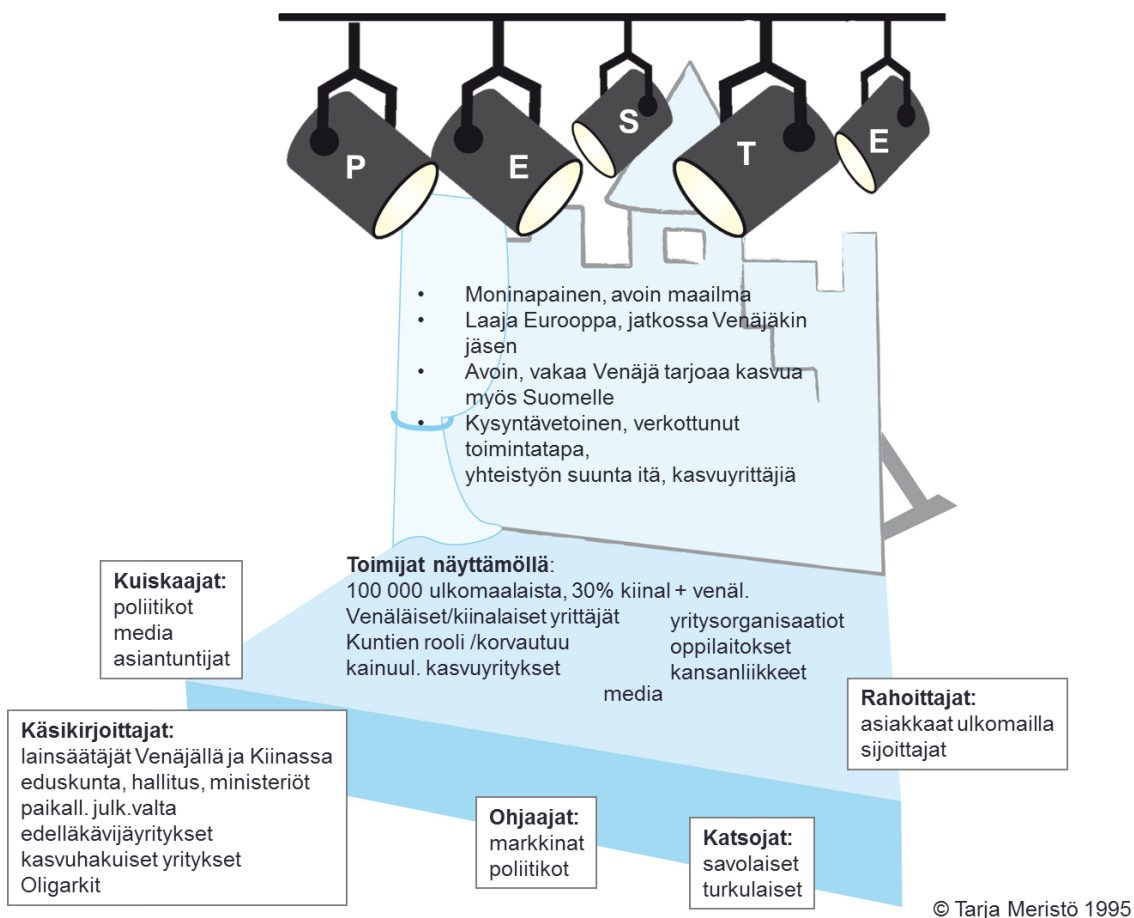
Tässä tulevaisuudenkuvassa eletään maltillisen kasvun maailmassa ja Euroopassa, jossa Suomen rooli on edelleen suhteellisen pieni. Kainuun maakunta-asema on uhattuna. Kainuussa eletään metsistä ja kaivoksista, mutta myös palveluista. Talous ja politiikka ohjaavat kehitystä. Alueella on muutama iso yritys lähinnä kaivosalalla, mutta muuten yrityskanta koostuu pk-yrityksistä. Alueen väestörakenne vääristyy sekä ikä- että sukupuolirakenteen osalta ja ikääntynyt väestö tarvitsee enemmän palveluita kuin mitä alueella riittää tekijöitä. Osa työvoimapolusta yritetään ratkoa teknologialla esim. kokeilemalla robottihoitajia. Uutta tietoa saadaan virkamiehiltä, asiantuntijoilta ja tutkijoilta, kun taas tavalliset kansalaiset ovat enemmän veronmaksajan roolissa ja muuten passiivisina sivustakatsojina.

Kuva 7. Kulissit ja näyttämö skenaariolle A: Ai mikä Kainuu? – nykymenon jatke.

B: Venäjä ja Kiina kasvun ajureina.

Tässä skenaariossa eletään moninapaisessa, avoimessa maailmassa, jossa myös Venäjän kehitys on vakaata. Viisumivapaus Venäjän kanssa on toteutunut ja koillisväylän kautta kulkeva liikennereitti on toiminnassa. Kainuun alueelle on tullut paljon kansainvälisiä yrityksiä ja sijoittajia Kiinasta ja Venäjältä ja myös kainuulaiset itse ovat innostuneet kasvuyrittäjyydestä. Alueen taloudellinen toimeliaisuus on kasvattanut merkittävästi väkilukua korjaten samalla vääristymässä ollutta ikärakennetta. Edelläkävijäyritykset ovat keskeisiä tulevaisuuden suunnannäyttäjiä ja kokonaisuutta ohjataan markkinoilta. Kansalaiset ovat aktiivisia ja vaikuttavat erilaisten kansalaisliikkeiden kautta. Kasvava maahanmuuttajien osuus virkistää alueen palvelutarjontaa myös vapaa-ajan palveluissa ja nuorisolle.

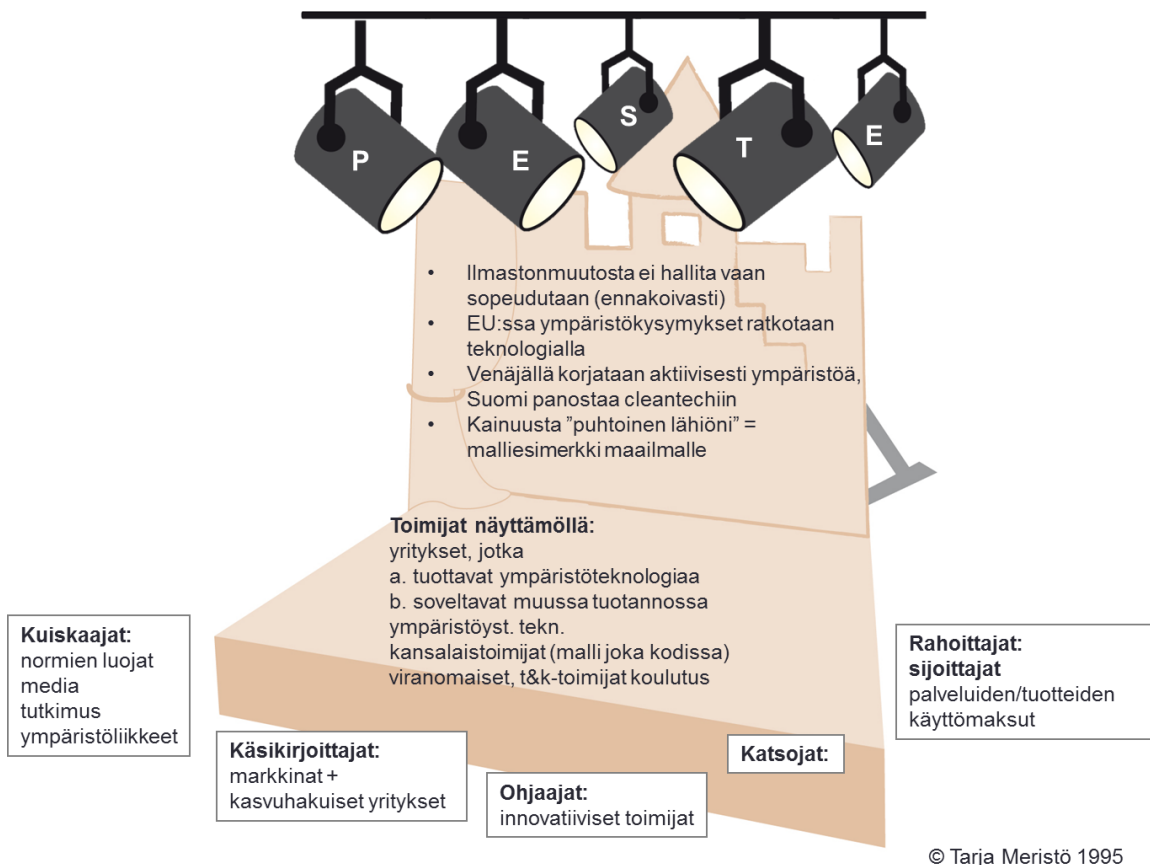

Kuva 8. Kulissit ja näyttämö skenaariolle B: Venäjä ja Kiina kasvun ajureina.

C: Kainuu rules – ympäristöteknologialla eteenpäin.

Tässä skenaariossa Kainuu tunnetaan maailmalla ympäristöalan kestävästä ratkaisusta, joita on kehitetty ensin alueen omiin tarpeisiin ja tuotteistettu ja kaupallistettu vientiin. Kainuussa on ilmastomuutoksen tuomiin muutoksiin sopeuduttu ennakoiden ja ratkaisuja on tarjolla erilaisiin tarpeisiin.

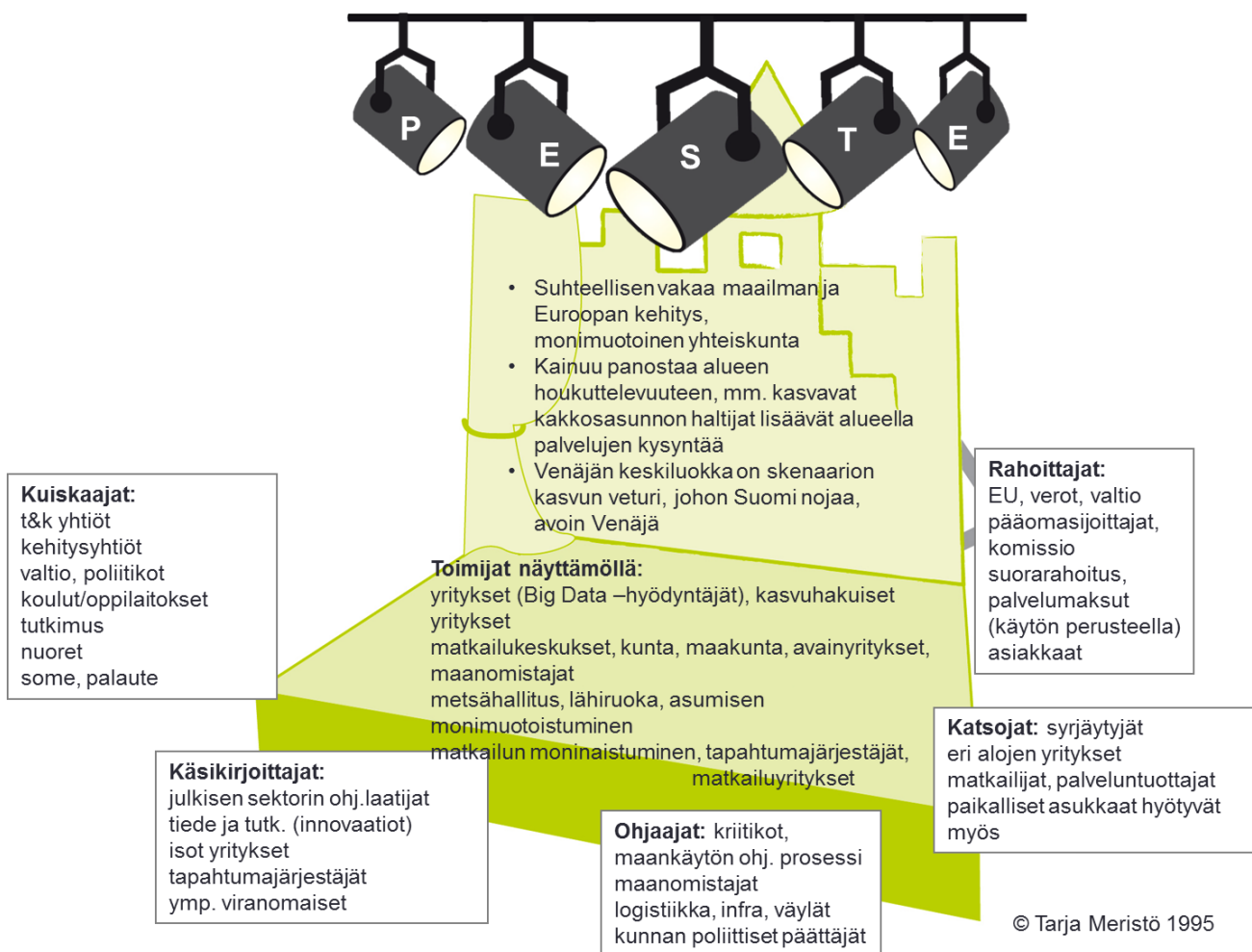
Ympäristöteknologisten ratkaisujen tuottamisen ohella alueella sovelletaan ja pilotoidaan ympäristömyönteisiä ratkaisuja myös muussa tuotannossa. Alueen asukkaat ovat omaksuneet ekologisen elämäntavan ja kestävä ajattelumallin joka kodissa ja kaikessa alueen toiminnassa. Innovatiiviset toimijat ohjaavat kehitystä ja kasvuhakuisia yrityksiä syntyy lisää. Teknologia on avainasemassa.

Kuva 9. Kulissit ja näyttämö skenaariolle C: Kainuu rules – ympäristöteknologialla eteenpäin.

D: Matkailu ja asuminen keskiössä Kainuussa.

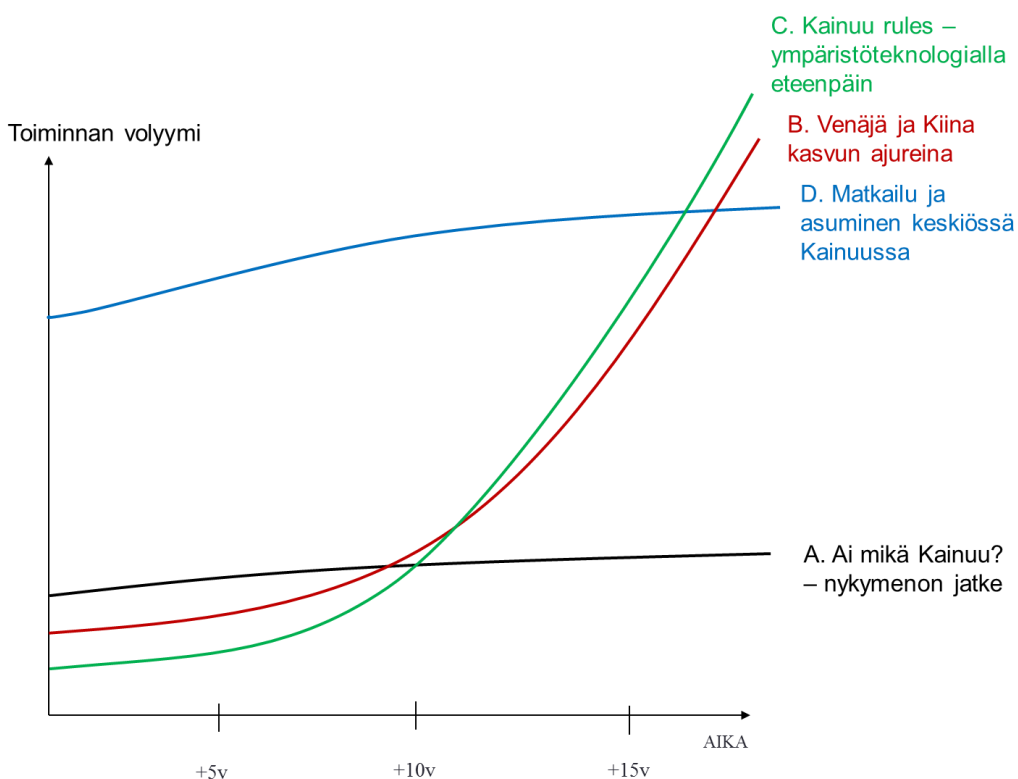
Tässä skenaariossa yhteiskunta on monimuotoinen ja maailman talous suhteellisen vakaalla pohjalla. Venäjän kehitys on suotuisaa ja Venäjän avoimuus lisääntyy. Kainuu panostaa megatrendin mukaisesti kasvavaan keskiluokkaan ja kaavoittaa mm. kakkosasuntoalueita ulkomaisille vapaa-ajan viettäjiille. Kysyntä palveluissa kasvaa ja matkailupalveluihin syntyy uutta innovatiivista tarjontaa ja peruspalvelujen tuottajien rinnalle tulee esim. erilaisia tapahtumajärjestäjiä. Tarjonnan kasvusta ja laadun paranemisesta hyötyvät myös paikalliset asukkaat.

Kuva 10. Kulissit ja näyttämö skenaariolle D: Matkailu ja asuminen keskiössä Kainuussa.

3.2. Skenaarioiden ajoitus ja reimarit

Skenaariot on kaikki rakennettu samalle aikajänteelle, 22 vuotta laadintahetkestä eteenpäin eli niiden tarkasteluväli ulottuu vuoteen 2035 asti. Eri skenaariot ovat kuitenkin erilaisessa lähtötilanteessa nykyhetkessä arvioituna, ts. toisissa skenaarioissa kuvattu kehitys on jo hyvässä vauhdissa menossa, kun taas toisissa skenaarioissa esitettyä kehityskulkua vasta aletaan suunnitella. Tämän takia skenaarioiden toteutumismuhti voi olla hyvinkin erilainen esitetyllä tarkasteluajajänteellä. Samoin, niiden vaatimat ponnistukset ko. kehityskulun varmistamiseksi nykyhetkessä vaihtelevat. Esitetyistä skenaarioista nykykehityksen jatke A: Ai, mikä Kainuu? voi edetä ilman erityistoimia tasaista vauhtia eteenpäin, kun taas esimerkiksi skenaario C: Kainuu rules – ympäristöteknologialla eteenpäin vaatii vahvaa kehityspanosta ympäristöteknologiaan, sijoittajien kiinnostusta toimivien ratkaisujen pilotointiin ja systemaattista brändin rakentamista maailman markkinoiden valloitusta varten. Jyrki Kettusen viimeisessä työpajassa luonnosteleva kuvio havainnollistaa tätä ajattelumallia kunkin skenaarion osalta. Siinä ajan kuluessa kuvataan kunkin skenaarion toiminnan volyymin kehittyminen Kainuussa. Skenaario A ei kasva ja se etenee ilman suurempia ponnistuksia tasaisen alhaisena. Skenaario D:n volyymi on lähtötasolta jo valmiiksi merkittävä sekä asukkaiden että matkailijoiden suhteen, ja sen myönteistä kehitystä on suhteellisen helppo viedä eteenpäin. Skenaariot B ja C sitä vastoin ovat vielä lähtökuopissa, ja niiden suhteen onkin panostettava ensin runsaasti kehitystyöhön, verkostojen rakentamiseen ja uusien taitojen oppimiseen, jotta kehityskulku ylipäänsä voisi lähteä vauhdilla liikkeelle. Ajan myötä ponnistukset kantavat tulosta ja toiminnan volyymin kulmakerroin kääntyy reippaaseen kasvuun.

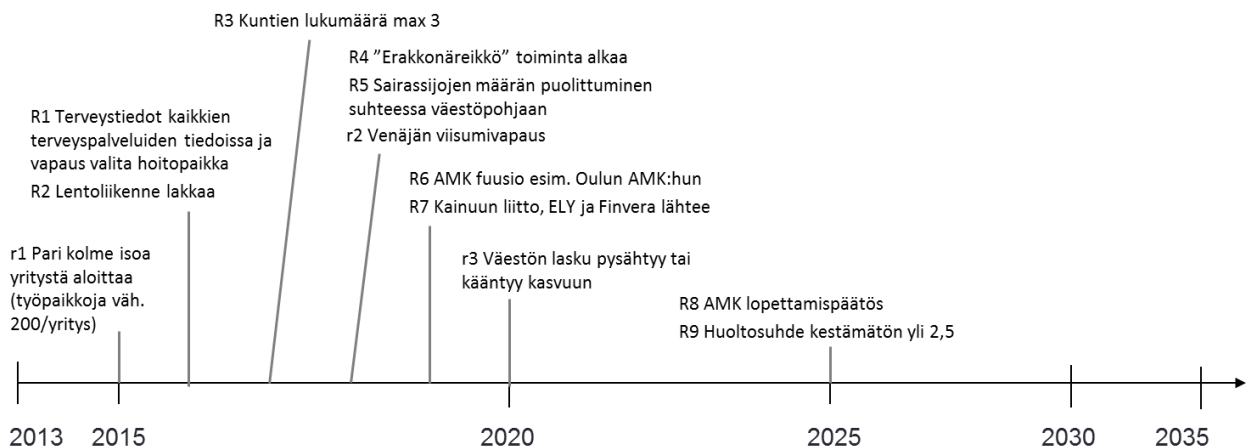

Kuva 11. Skenaarioiden kehitysvauhti ajan kuluessa.

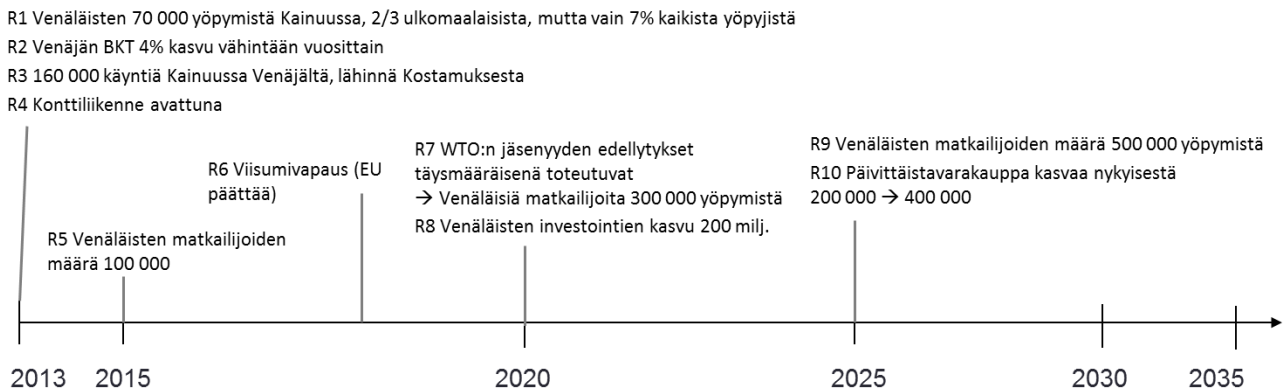
Käytettäessä skenaarioita strategiatyön tukena, olennaista on kyetä seuraamaan, mikä skenaario alkaa toteutua ja mikä taas tuntuu käytännössä mahdottomalta valitun tarkasteluajan kuluessa. Tätä varten olemme kehittäneet reimarin käsitteen (© Meristö 1985). Reimari on indikaattori, jonka tehtävänä on osoittaa ajan kuluessa, edetäänkö ko. skenaarion tarinan ja sen taustalla olevien oletusten mukaisesti.

Skenaariokohtaisesti kytketään aika-akselille taustalla olevia oletuksia parhaiten kuvaavat indikaattorit vastaamalla kysymykseen, milloin viimeistään indikaattorin oltava tietyssä konkreettisesti, mieluiten mitattavissa olevassa tilassa, jotta ko. skenaario on vielä mahdollinen tarkasteluajajänteellä, joka Kainuun skenaarioissa on siis vuoteen 2035.

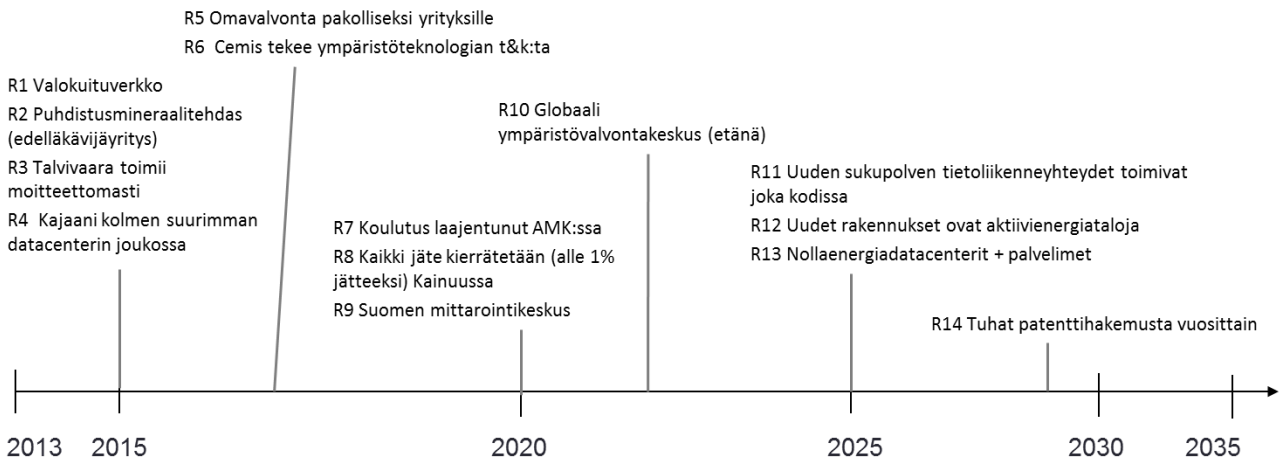
Viimeisessä skenaariotyöpajassa Kajaanissa 23.4.2013 osallistujat laativat skenaariokohtaiset reimarit tarkasteluajajänteelle 2013 - 2035. Reimareista merkittiin isolla R-kirjaimella ne ehdokkaat, joiden toteutuminen tukee skenaarion toteutumista tarkasteluajajänteellä, kun taas skenaarion toteutumista vastaan olevat reimarit merkittiin pienellä r-kirjaimella. Jälkimmäisiä voidaan kutsua myös skenaarion antireimareiksi. Seuraavassa on kunkin skenaarion osalta merkitty aika-akselille nämä reimarit (R) ja myös mahdolliset antireimarit (r).

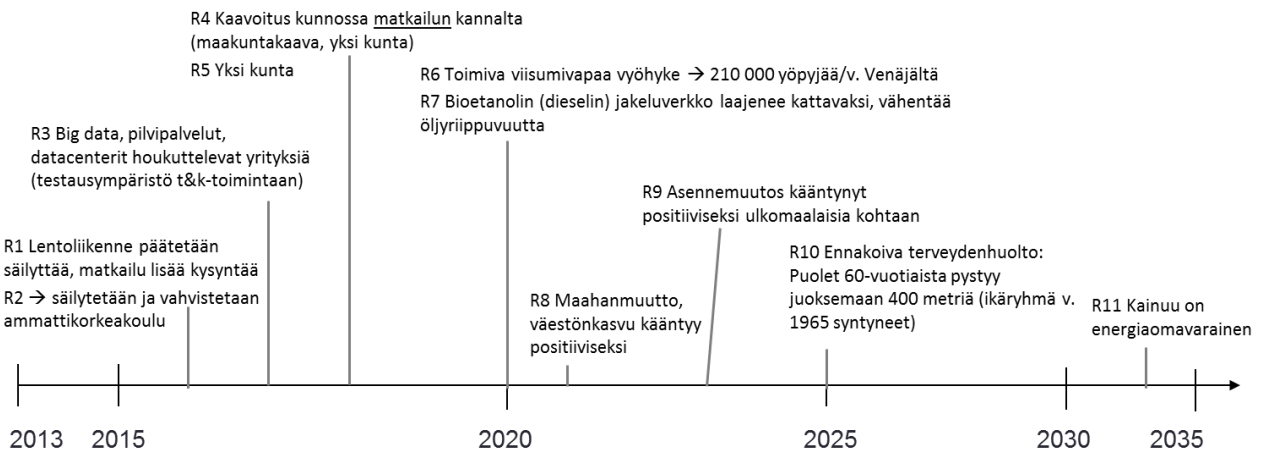
Kuva 12. Reimarit skenaariolle A: Ai mikä Kainuu? – nykymenon jatke.

Kuva 13. Reimarit skenaariolle B: Venäjä ja Kiina kasvun ajureina.

Kuva 14. Reimarit skenaariolle C: Kainuu rules – ympäristöteknologialla eteenpäin

Kuva 15. Reimarit skenaariolle D: Matkailu ja asuminen keskiössä Kainuussa

3.3.Skenaarioiden yhteenveto sekä arviointi

Kainuun skenaariot ovat kaikki mahdollisia, mutta eivät välttämättä todennäköisiä tai toivottavia tulevaisuuksia. Kainuun asema hiipuu skenaariossa A, kun taas skenaarioissa B ja C Kainuusta tulee merkittävä kansainvälisesti tunnettu alue omalla alallaan. Laaditut skenaariot edustavat toimijajoukoltaan kukin erilaista maailmaa. Skenaariossa A nykymeno jatkuu ja hallinnolliset toimijat ja Suomen ja EU:n lainsäätäjät pysyvät vahvassa asemassa. Skenaariossa C ja D markkinatarpeet määrittelevät kehityksen suuntaa ja globaali keskiluokan kasvu vaikuttaa Kainuuseen asti. Skenaarion ohjausvastuu on skenaariossa A eri ministeriöillä ja eduskunnalla, skenaariossa B markkinoilla ja politiikoilla, skenaariossa C innovaattoreilla ja skenaariossa D yrittäjien verkostoilla. Skenaarioiden yhteenvetokuvaus on koottu taulukkoon 3, josta myös nähdään, että esimerkiksi kuiskaajan rooli vaihtuu virkamiehiltä (A-skenaario) asiantuntijoille (B-skenaario), ympäristöliikkeille ja tutkijoille (C-skenaario) tai jopa sosiaalisen median ohjaamaan puskaradioon (D-skenaario).

Taulukko 3. Skenaarioyhteenveto

	A. Ai, mikä Kainuu? – nykymenon jatke	B. Venäjä ja Kiina kasvun ajureina	C. Kainuu rules – ympäristöteknologi alla eteenpäin	D. Matkailu ja asuminen keskiössä Kainuussa
Talouskasvu maailmassa	Maltillinen kasvu	Korkeampi	Korkeampi, laadullisesti erilainen	Vakaa kasvu-ura
Venäjän tilanne	Nykyinen	Kehittyvä talous	Kehittyvä, mm. ympäristöinv. avulla	Vaurastuva keskiluokka
EU:n asema	Nykymeno	Mm. Venäjän viisumivapaus	Ympäristöohjaus keskeistä	Mm. Venäjän viisumivapaus
Suomen tilanne	Osa maailmaa ilman erityisroolia	Erytisrooli Venäjän suhteissa	Cleantech keskiössä (puhdas teknologia)	Palveluintensiivinen talous
Kainuun asema	Hiipuminen	Kansainvälistyminen	Mallimaakunta maailmalla	Monimuotoinen elinkeinorakenne
Asukkaat	Luonnonystävät	Bisneshenkisyys korostuu	Diginatiivit etunenässä	Palveluhenkiset, monikulttuuriset
Työpaikat yksit. puolella	Etätyö	Kv- yritykset ja yrittäjät alueella	Etätyö + alueen kasvuyritykset	Palveluyritykset (matkailu ym.)
Käsikirjoittaja	Lainsäätävä (EU, Suomi)	Lainsäätävä (Venäjä, Kiina)	Markkinat ja kasvuhakuiset yritykset	Keskiluokan tarpeet ja toiveet (markkinat)
Ohjaaja	Eduskunta, ministeriöt	Markkinat, poliitikot	Innovaattorit	Yrittäjät + verkostot
Rahoittaja	Veronmaksajat	Asiakkaat, sijoittajat	Sijoittajat, käyttömaksut	Rohkeat yrittäjät
Kuiskaaja	Virkamiehet	Asiantuntijat	Tutkimus, ympäristöliikkeet	Sosiaalinen media

Verkkokyselyn mukaan halutuimmaksi skenaarioksi äänestettiin skenaario C Kainuu rules – ympäristöteknologialla eteenpäin. Todennäköisimmäksi kehityskuluksi kuitenkin arvioitiin skenaario A Ai, mikä Kainuu, jota pidettiin myös kartettavimpana vaihtoehtona esitetyistä neljästä skenaariosta. Kysymys kuuluu, eivätkö kainuulaiset usko, että alueen päättäjät kykenevät tekemään uusia tekoja ja muuttamaan Kainuun kehityksen suuntaa kohti myönteisiä ja haluttavia vaihtoehtoja vai miksi vastaajat äänestivät todennäköisimmäksi vaihtoehdoksi sen, jota kuitenkin itse pitivät huonona ja kartettavana kehityskulkuna?

Seuraavassa taulukossa on yhteenveto kyselyyn vastanneiden arvioista kaikkien neljän skenaarion osalta. Taulukossa on kunkin skenaarion kohdalla vastaajien lukumäärä ja myös annettujen äänien prosenttiosuus kaikista annetuista äänistä.

Taulukko 4. Skenaarioäänestyksen tulokset verkkokyselyn mukaan.

	Todennäköisin	Haluttavin	Kartettavin	Epäuskottavin
A. Ai mikä Kainuu? - nykymenon jatke	145 (45%)	6 (2%)	185 (61%)	28 (9%)
B. Venäjä ja Kiina kasvun ajureina	37 (12%)	58 (19%)	66 (22%)	141 (45%)
C. Kainuu rules - ympäristöteknologialla eteenpäin	25 (8%)	160 (51%)	22 (7%)	96 (31%)
D. Matkailu ja asuminen keskiössä Kainuussa	112 (35%)	86 (28%)	32 (10%)	45 (15%)

Eroja eri vastaajaryhmien välillä oli vähän. Esimerkiksi nuoria vastaajia oli niin niukasti, ettei heidän vastauksistaan pysty vetämään johtopäätöksiä.

4. Skenaarioiden mahdollisuudet ja haasteet

4.1.SWOT-analyysi ja offensiiviset ja defensiiviset toimintavaihtoehdot

Kainuun neljä skenaariota ovat mahdollisuuksiltaan erilaisia ja ne myös vaativat erilaisia panostuksia, jotta niiden sisältämiä mahdollisuuksia voidaan hyödyntää, kuten luvussa kolme kerrottiin kuvattaessa skenaarioiden ajoitusta tarkasteluajavälillä. tarkempi skenaariokohtainen analyysi niiden sisältämistä mahdollisuuksista ja uhkista sekä alueen heikkouksista ja vahvuuksista suhteessa skenaarioiden sisältöihin on tehty osana työpajatyöskentelyä toteuttamalla perinteinen SWOT -analyysi. Osana skenaariokohtaista SWOT -analyysiä tarkasteltiin myös skenaarioiden toimijajoukkoa siitä näkökulmasta, kuka menettää ja kuka menestyy eri skenaarioissa. Tämä antaa mahdollisuuksia pohtia, keillä voisi olla intressi edistää eri skenaarioita ja keillä taas olisi syytä heittää kapuloita rattaisiin eri skenaarioiden kohdalla. Tämän perusteella voidaan sitten pyrkiä toimijoiden kanssa yhteistyöhön voimien yhdistämiseksi tai ainakin yrittää saada mahdolliset vastahakaiset mukaan yhteistä visiota rakentamaan, jolloin muutosvastarinta voi pienentyä.

Taulukko 5. Skenaarioiden menestyjät ja menettäjät.

	Menestyjät	Menettäjät
A. Ai mikä Kainuu? - nykymenon jatke	Pienyrittäjät (hoivayritykset), elämäntapaintiaanit, isot kasvualueet, EU-päätäjät	Nuoret, hallinto, kuntapäätäjät, palveluyritykset (vähittäiskauppa), ne joilla kotiseuturakkautta
B. Venäjä ja Kiina kasvun ajureina	Kasvuyrittäjät, väestö, yrityspalveluyritykset	Ympäristö, heikko-osaiset
C. Kainuu rules - ympäristöteknologialla eteenpäin	Kehittävät ja kasvavat yritykset, niiden työntekijät ja koko väestö	Kilpailijat, fuskaajat
D. Matkailu ja asuminen keskiössä Kainuussa	Avainalojen yritykset, paikallinen asukas	Taantuvat elinkeinot, kehittäjäverkostoista ulos jäävät toimijat, toimialat, joita kehitt. strategiat eivät tunnista

Skenaarioiden SWOT -analyysit ovat seuraavat:

Taulukko 6. SWOT-analyysi skenaariolle A: Ai mikä Kainuu? – nykymenon jatke.

<p>Vahvuudet (S)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ikääntyneet • Tilaa ja ruuhkattomuutta, rauhaa, hiljaisuutta • Vakaa kehitys • Kriisit ei kohtalonkysymys, omavaraisuutta • Elinkeinopolitiikassa pienet riskit • Pienouden ekonomia, omatoimisuus • Luonnonläheisyys • Luonnonvarat 	<p>Heikkoudet (W)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ei nuoria, ikärakenne • Perinteiset lähikoulut → virtuaaliopiskelu • Työvoimapula • Talous heikko • Fyysinen infra rapautunut entisestään • Päätöksenteko muualla
<p>Mahdollisuudet (O)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kainuu Itä-Suomen ja Pohjois-Suomen keskus • Elämäntapa • Teknologia työkaluna, tekniikka tuo rahat • Metsät, metallit, yleensä luonnonvarat • Rauhallinen ympäristö kirvoittaa parhaiten uusia ajatuksia maailman think tank (ajattelijoiden Mekka) → brändin rakentamisen mahdollisuus • Kulttuuri • Venäjän rajalla 	<p>Uhat (T)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kriittisen massan puute • Kuka sammuttaa valot? • Ympäristökatastrofit • Ulkomaisten matkailijoiden hiipuminen • Osaamisen puute ei osata hyödyntää Venäjän markkinoita ei osata hyödyntää / markkinoida luonnonvaroja

Taulukko 7. SWOT-analyysi skenaariolle B: Venäjä ja Kiina kasvun ajureina.

<p>Vahvuudet (S)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Työllisyystilanne hyvä • Väestön määrä ja hyvinvointi • Kainuun elinvoimaisuus • Sosiaalinen pääoma • Kansainvälisyys • Verkostotalous, yrityspalvelut • Toimiva infra • Luoteis-Venäjän läheisyys 	<p>Heikkoudet (W)</p> <ul style="list-style-type: none"> • (Itä)-Venäjä-riippuvuus: politiikka → isojen muutosten uhka • Asenteet, vanhat ei muutu • Konfliktit eri väestön osien välillä • Markkinatalous, markkinoiden ehdoilla toimiminen heikkous sinänsä
<p>Mahdollisuudet (O)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Talouskasvu + hyvinvointipalvelut • Kulttuurin rikkaus • Venäjän markkinat väylä laajemmille markkinoille, kasvuyrityksille väylä eteenpäin • Energiavarojen hyödyntäminen • Koillisväylä, Barents 	<p>Uhat (T)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konfliktit eri kansall. välillä • Eriarvoisuus, kahden kerroksen väki • Ahneuden vaara • Venäjän määräysvalta • Venäjän / idän talouden taantuma • Ympäristöasiat taka-alalla

Taulukko 8. SWOT-analyysi skenaariolle C: Kainuu rules – ympäristöteknologialla eteenpäin.

<p>Vahvuudet (S)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Edelläkävijyyttä on jo, mm. .ekotehokkaat data centerit, Kainuu digittää ja pelittää, Metso • Talvivaara – suuren mittakaavan laboratorio • Kestävä infra • Hyvä toiminta- ja elinympäristö • Nopea reagointikyky muutoksiin 	<p>Heikkoudet (W)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vähäinen kasvupaluutus • Negatiivinen asenne, muutostavastarinta • Alhainen koulutustaso • Venäjän kielitaidon puute • Harvojen toimijoiden varassa • Yksintekemisen perinne → verkostoitumisen heikkous • Pääomien puute
<p>Mahdollisuudet (O)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nopeasi kehittyvä uusi markkina • B-to-B matkailumahdollisuudet kasvavat • Arvomaailman muuttuminen • Lapset syntyvät tietokoneiden keskelle → luontainen osaaminen • Paljon puhdasta pohjavettä, metsää, mineraaleja, soita, joiden varaan voi kehittää uutta • KV- yhteistyö • Venäläisten halu länsimaistua • Työ on paikasta riippumatonta • Muualta tulevat yrittäjät – edellytys! • Kainuussa asutaan ja yritetään monilla alueilla, tulotaso nousee, erot muihin pienenevät 	<p>Uhat (T)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Syntyy kaikkialle, Suomi ja Kainuu jälkijunassa, muut menevät edellä • Periksi antaminen "it's never too late to give up" – asenne, jarrumiehet • Verkostoitumisen hitaus

Taulukko 9. SWOT-analyysi skenaariolle D: Matkailu ja asuminen keskiössä Kainuussa.

<p>Vahvuudet (S)</p> <p>Matkailuelinkeino, asumisen olosuhteet, elinvoima Monipuolinen elinkeinorakenne, ajurielinkeinot, palvelurakenne Kysyntä riittävää markkinavetoiselle kehittämiselle, Kainuun vetovoima, yhteisöllisyys (p-p kumppanuus) Tilaa on, infra ok, turvallisuus, vahva identiteetti Kainuun tuotteistaminen onnistunut Kukoistava lähimatkailu</p>	<p>Heikkoudet (W)</p> <p>Infran ylläpidon kalleus, infran puute Alueen haavoittuvuus äkillisille muutoksille (energian hinnan nousu, liikkumisen vaikeutuminen), sijainti, saavutettavuus, työvoimapula, osaamisen puute, rahoituksen ja pääoman puute, julkisen vallan liian korostunut rooli, yritys rakenne yksipuolinen (korkean osaamisen yritykset puuttuvat), Nälkä-Kainuu asenne, verkostoitumisen puute</p>
<p>Mahdollisuudet (O)</p> <p>"Big Data" Yksityinen- julkinen – tutk – 3. sekt. yhteistyö Toimintamallin hyödyntäminen, matkailun kehittäminen, laadun kehittäminen Venäjän potentiaali, Aasia Hyvinvointimatkailu, vahva yhteisöllisyys, alueen omaleimaisuus, yksilön vastuun korostuminen (hyvinvointi, terveys)</p>	<p>Uhat (T)</p> <p>Venäjän kehitys, EU:n ongelmat, pääomien puute, alueen vetovoima hiipuu, riittääkö työvoima?, kaivosteollisuuden ongelmat, ympäristöongelmat, ilmastonmuutos, hyvinvointiyhteiskunnan luhistuminen, turvallisuus, yhteiskuntarauha järkkyy</p>

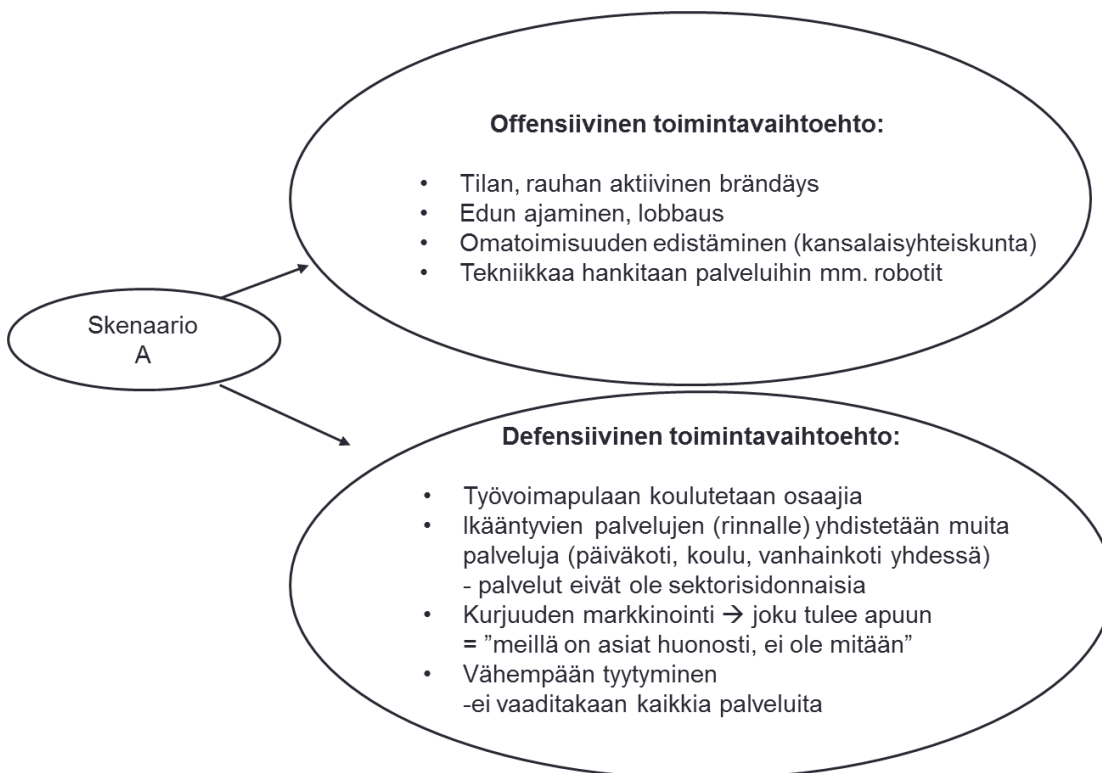
Kukin skenaario sisältää sekä uhkia että mahdollisuuksia, ja niiden hyödyntäminen ja niihin vastaaminen on riippuvainen paitsi omista vahvuuksista ja heikkouksista, myös ja ennen kaikkea asenteesta, jolla niihin suhtaudutaan. Strategian voi rakentaa offensiivisesti muutoksia hyödyntäen tai defensiivisesti omia asemia puolustaen. Kumpikin toimintamalli on käyttökelpoinen, mutta ne sopivat eri tilanteisiin. Huomionarvoista on myös, että kaikissa tilanteissa ei ole valinnan varaa.

Offensiivinen toimintavaihtoehto tarkoittaa aggressiivista, proaktiivista strategiaa, jossa toimitaan edelläkävijänä ns. pioneerin roolissa. Tämä edellyttää vahvaa, järjestynyttä ja laajalle ulottuvaa ennakointia sekä rohkeaa riskinottoa kasvua tavoiteltaessa. Toimintamalli on vahvimmillaan nopeasti kehittyvillä uusilla markkinoilla, mutta myös perinteisten alojen ja alueiden järjestelyissä. Menestyksellinen soveltaminen vaatii laaja-alaisen osaamis pohjan jatkuvaa ylläpitoa. Lähestymistavalle tyypillisiä avainlauseita ovat esim. ”On hyökättävä vihollisen suunnitelmaa vastaan” tai ”Virheitä tekemättä ei opi mitään”.

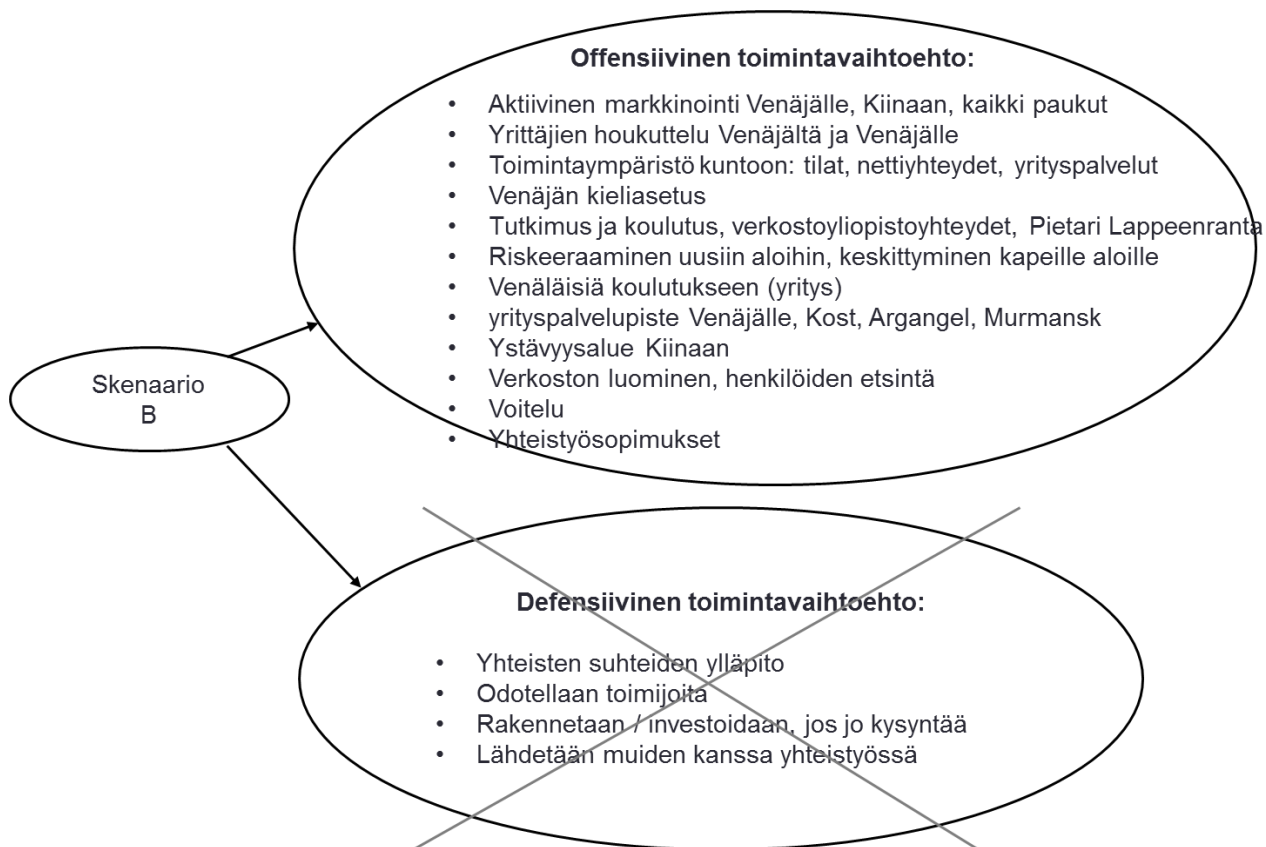
Defensiivinen toimintavaihtoehto edustaa rauhallista, reaktiivista strategiaa, jossa ollaan enemmän seurailija roolissa. Tämä toimintamalli edellyttää jatkuvaa ja järjestynyttä toimintaympäristön seurantaa ja nopeaa reagointia muutoksiin. Vahvimmillaan toimintamalli on hitaan ja tasaisen kehityksen alueilla.

Lähestymistapa ei kuitenkaan sovellu vasta syntyvässä oleville markkinoille, koska silloin ei ole olemassa sitä, jota seurataan, vaan on itse luotava omat esimerkit. Defensiivinen malli edustaa maltillisen kasvun strategia, jossa perinteisempi ja rajatumpi osaamis pohja riittää strategian toteutukseen. Tyypillisiä avainlauseita ovat esimerkiksi ”Ei hötkyillä” tai ”Mahtaneeko sitä löytyä tautia tälle lääkkeelle”.

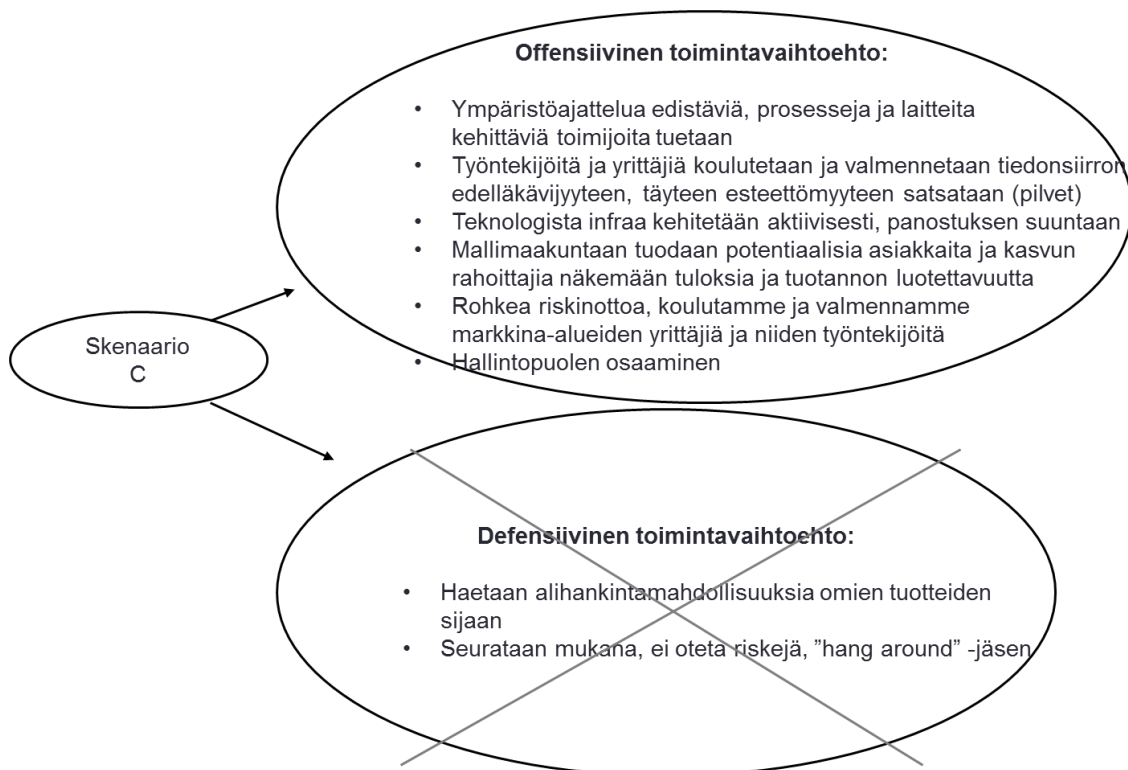
Seuraavassa on kunkin skenaarion osalta kuvattu offensiiviset ja defensiiviset toimintavaihtoehdot.

Kuva 16. Skenaarion A toimintavaihtoehdot.

Kuva 17. Skenaarion B toimintavaihtoehdot

Kuva 18. Skenaarion C toimintavaihtoehdot.

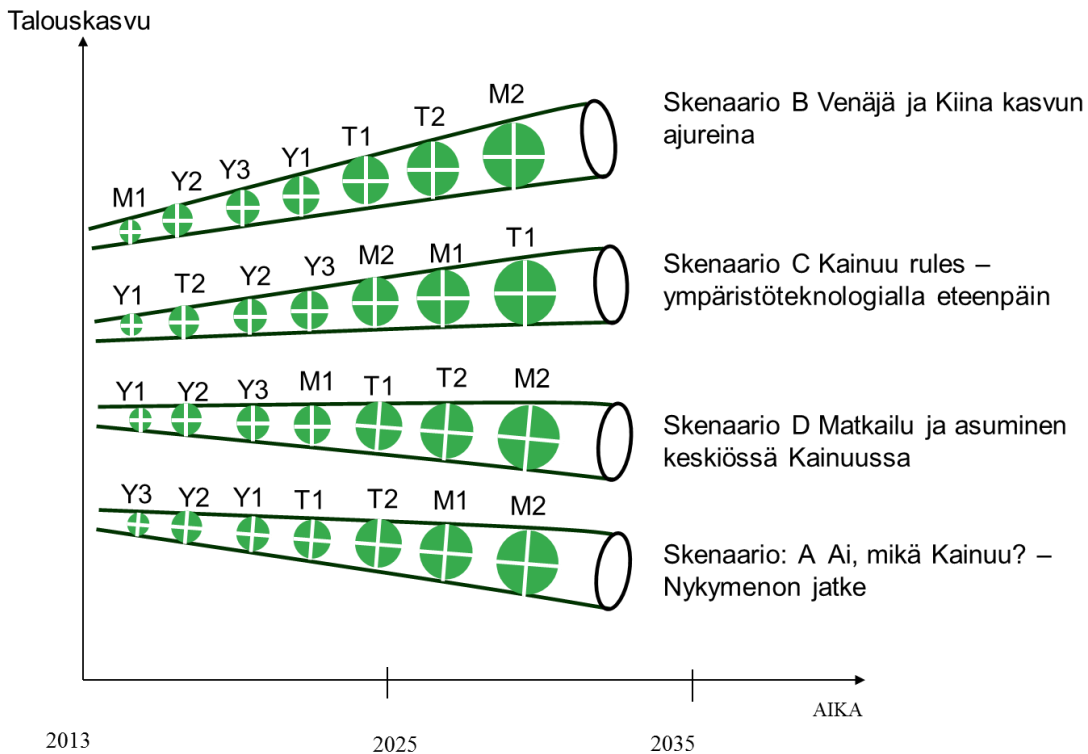

Kuva 19. Skenaarioiden D toimintavaihtoehdot.

Olennaista on todeta, että skenaarioiden B ja C osalta defensiivinen toimintavaihtoehto ei ole käytännössä elinvoimainen tapa viedä asioita Kainuussa eteenpäin, koska se johtaa uhkan toteutumiseen siltä osin, että muut ajavat ohi ja alue joutuu toteamaan, että taas annettiin liian helposti periksi eli alueen negatiivissävytteinen slogan "It's never too late to give up" tulee taas todeksi.

4.2. Skenaarioiden potentiaali eri kriteereillä

Laaditut skenaariot voidaan asettaa paremmuusjärjestykseen eri kriteereillä. Jos tarkastelun lähtökohdaksi otetaan skenaarioiden sisältämä kasvupotentiaali talouskasvun näkökulmasta, asettuvat ne kuvan 20 mukaiseen järjestykseen. Tällöin suurimman potentiaalin omaava skenaario on vaihtoehto B, jossa kasvun ajureina ovat Kiinan ja Venäjän kasvu. Toiseksi suurimmaksi asetuu kasvupotentiaaliltaan skenaario C Kainuun rules, jossa panostetaan ympäristöteknologiaan ja sen tuomiin uusiin mahdollisuuksiin. Kolmantena kasvupotentiaalin suhteen sijoittuu skenaario D, jossa Kainuun kasvu rakentuu kasvavan keskiluokan matkailupalveluiden varassa ja viimeiselle sijalle kasvupotentiaalin suhteen jää skenaario A, jossa uutta kasvua ei ole näköpiirissä.

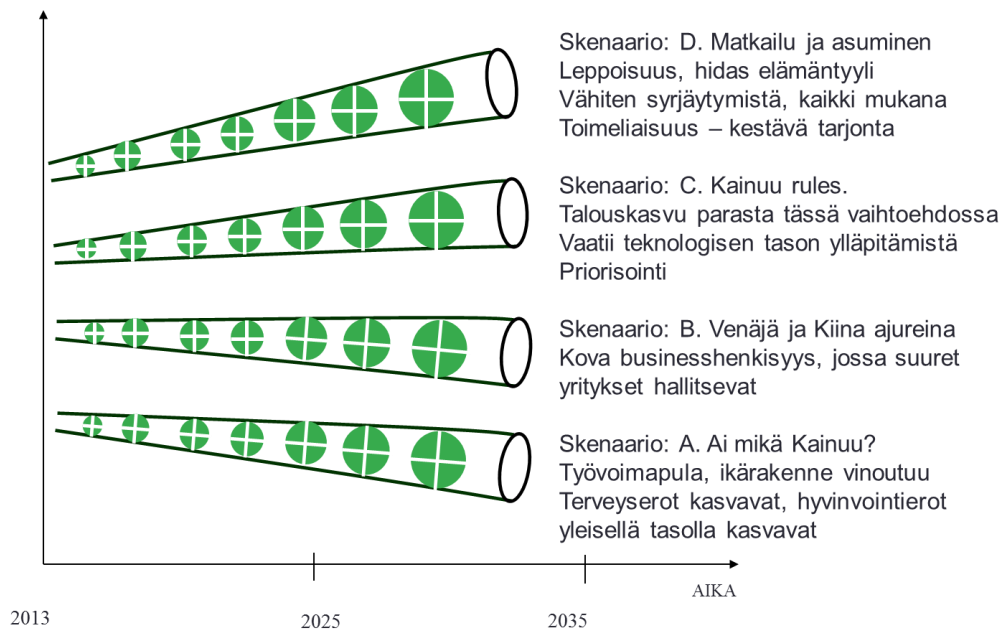
Kuva 20. Skenaarioiden kasvupotentiaali talouskasvu-kriteerillä.

Arvioitaessa skenaarioiden paremmuusjärjestystä eri kriteereillä viimeisessä skenaarioistunnossa, työryhmä esitti pienryhmissä yhteensä 13 erilaista arviointia. Arviointikriteereinä olivat seuraavat: työpaikat, kulttuuri, logistiikka, hyvinvointi, elinkeinorakenne, elinvoimaisuus, toimeentulomahdollisuudet, asutusrakenne ja koulutus rakenne. Työpaikkojen suhteen ykköskkenaarioksi arvioitiin skenaario B Venäjän ja Kiinan kasvu ajurina, kun taas kulttuurin suhteen ykköspaikan otti skenaario D Asuminen ja matkailu keskiössä. Hyvinvoinnin suhteen paremmuusjärjestys vaihteli skenaarioiden C ja D välillä ryhmästä riippuen. Alueen elinvoimaisuutta tuki työryhmien mielestä parhaiten skenaario C Kainuu rules, jossa myös asutusrakenne ja toimeentulon mahdollisuudet oli arvioitu ykköseksi, kun taas logistiikan, elinkeinorakenteen ja koulutuksen suhteen ykköspaikan otti skenaario B.

Seuraavassa kuvassa (kuva 21) on asukkaiden hyvinvointi pysty akselilla. Se on määritelty asukkaiden kokemana hyvinvointina, jota voidaan myös mitata ja siihen liittyy Kainuun vahvuus hitaammasta elämänrytmistä.

Siinä skenaario D tarjoaa asukkaille parhaat mahdollisuudet hyvinvointiin, joka koskee myös kaikkia eli syrjäytymistä on vähiten. Skenaariot C ja B arvioidaan taloudellisilta mahdollisuuksiltaan kyllä hyväksi, mutta niiden vaatima uuden tiedon kärjessä oleminen ja kova kilpailu eivät mahdollista leppoisampaa elämänrytmiä, jota Kainuussa arvostetaan. A-skenaariossa puolestaan esim. asukkaiden terveyserot kasvavat ja skenaario jää viimeiselle sijalle hyvinvointivertailussa.

Pystyakseli: asukkaiden hyvinvointi (koettu, mitattava hyvinvointi, hidas elämänrytmi)

Kuva 21. Skenaarioiden tarjoama potentiaali asukkaiden hyvinvoinnin kannalta.

Taulukossa 10 on yhteenveto työryhmien viimeisessä skenaarioistunnossa esittämistä skenaarioiden paremmuusjärjestyksestä heidän itsensä valitsemilla kriteereillä.

Taulukko 10. Skenaarioiden A-D paremmuusjärjestys eri kriteereillä.

		1.	2.	3.	4.
Ryhmä 1	Työpaikat	B	C	D	A
	Kulttuuri	D	C	B	A
	Logistiikka	B	D	C	A
Ryhmä 2	Asukkaiden hyvinvointi	D	C	B	A
	Elinkeinorakenne	B	C	D	A
	Alueen elinvoimaisuus	C	B	D	A
Ryhmä 3	Toimeentulon mahdollisuudet	C	D	B	A
	Elinvoimaisuus	C	D	B	A
	Hyvinvointi	C	D	B	A
	Kulttuuri	D	C	A	B
Ryhmä 4	Työpaikat	B	D	C	A
	Asutusrakenne	C	D	A	B
	Koulutusmahdollisuudet	B	C	D	A

Kun näitä arvioita vielä vetää yhteen eri skenaarioiden saamien sijoitusten suhteen, saadaan seuraavanlainen taulukko (taulukko 11). Siitä nähdään, että skenaario A Ai mikä Kainuu on saanut eniten jumbosijoja eli yhteensä 11 kappaletta 13 mahdollisesta sijoituksesta ja skenaario B on saanut vain kaksi jumbosijaa skenaarioiden C ja D jäädessä kokonaan vailla viimeisiä sijoja. Ykkössijojen suhteen jakauma on hajanaisempi. Skenaariot B ja C ovat kumpikin saaneet viisi ykkössijaa ja skenaario D on saanut kolme ykkössijaa, kun skenaario A puolestaan on jäänyt kokonaan ilman ykkössijoja. Jos käytetään eri sijoituksista painokertoimia niin, että ykkössijasta saa kolme pistettä, kakkossijasta 2 pistettä ja kolmossijasta yhden pisteen jumbosijan jäädessä ilman pisteitä, asettuvat skenaariot paremmuusjärjestykseen niin, että Skenaario C Kainuu rules nousee ykköseksi ja hyvänä kakkosena tulee Skenaario D. Skenaario B jää kolmanneksi ja Skenaario A viimeiseksi. Skenaariot B arvioinnissa taitaa painaa verkkokyselyssäkin vahvasti esille tullut epäluulo venäläisiä kohtaan tai suoranainen venäläisvastaisuus, mikä on otettu esille myös asioissa, mitkä on tehtävä joka tapauksessa, skenaariosta riippumatta.

Taulukko 11. Pisteytetty yhteenveto skenaarioiden paremmuusjärjestyksestä.

	1. sija	2. sija	3. sija	4. sija	Pisteet
A. ai mikä Kainuu? – nykymenon jatke	0	0	2	11	2
B. Venäjä ja Kiina kasvun ajureina	5	1	5	2	22
C. Kainuu rules – ympäristöteknologialla eteenpäin.	5	6	2	0	29
D. Matkailu ja asuminen keskiössä Kainuussa.	3	6	4	0	25

4.3.Mitä on tehtävä joka tapauksessa?

Eri vaihtoehtoja tarkasteltaessa löytyi muutamia yhteisiä toimenpiteitä, joihin on aiheellista ryhtyä välittömästi. Ohessa on lyhyt luettelomainen esitys keskeisimmistä.

*Tietotekninen infra kuntoon, laajakaista ”joka savuun”. Asia vaatii omia toimenpiteitä, teleyhtiöiden odottelu vie kokemuksen mukaan vuosia, koska ne haluavat ensin tuotot nykyisestä verkostaan. Kuhmo on tässä ollut aktiivinen, mutta aktiivisuus tulee saada maakunnan laajuiseksi. Maakunnallisena esimerkkinä mainittakoon Suupohja, vastaesimerkkejä taas löytyy mm. Uudeltamaalta.

*Kainuun brändin rakentaminen. Vaikka brändin merkitystä nettikyselyssä epäiltiin, on maakunnan kokonaisuuden kannalta tähdellistä, että Kainuu tunnetaan yksittäisten kohteiden ohella. Vain näin voidaan vaikkapa matkailun tarjontaa alueellisesti laajentaa. Kansallisen brändityöryhmän esille nostamista lähes 150:stä toimenpiteestä löytyy varmaan myös Kainuulle sopivia.

*Venäjän kehityksen aktiivinen seuranta ja ymmärryksen kasvattaminen. Kokonaisuuteen liittyy myös venäläisiä vieroksuvan alakulttuurin kyseenalaistaminen, kansat ovat erilaisia, mutta toisten kanssa on opittava elämään.

*Maakunnallisen infrastruktuurin suuntaaminen kasvuyritysten tukemiseen. Avainkysymykset ovat tällöin kaavoitus, koulutus ja logistiikka, joista viimeksi mainittu pitää sisällään tiedon, ihmisten ja tavaroiden liikuttelun. Kaavoitus purkaa eri intressien ristiriitoja, jotka nyt kärjistyvät yksittäisissä hankkeissa. Koulutus taas luo toisaalta nuorille työ- ja yrityksille rekrytointimahdollisuuksia.

*Ehkä vaikein, mutta keskeinen kysymys on, miten lisätään rohkeutta ja riskinottoa maakunnassa. Tässä on kenties nojattava muualta tulevaan apuun. Myös vallitsevien arvojen ja toimintarutiinien kyseenalaistamista tulee rohkaista, maakunnassa tulisi ehkä vuosittain valita vuoden häirikkö.

5. Verkkokyselyn tulokset ja anti työlle

5.1.Skenaarioiden arviointia verkkokyselyn vastauksissa

Keskeinen kysymys skenaariotyössä on, millä kainuulaiset elävät tulevaisuudessa. Matkailua pidetään vastaajien keskuudessa selvästi merkittävimpanä, mikä puoltaa skenaarioon D panostuksia. Seuraavina ovat kaivostoiminta ja yksityinen hyvinvointiala, jotka voivat viitata useampaankin skenaarioon, mutta tukevat ainakin skenaariota C, joka rakentuu nyt esillä olleiden ympäristöongelmien mallikkaaseen ratkaisuun niin että Kainuusta tulee Puhtoinen lähiöni -mallimaakunta kansainvälisesti. Taustalla on oletus ubiikista Kainuusta, mikä voi edesauttaa myös yksityisten hyvinvointipalvelujen kehittämistä verkossa. Metsäteollisuus on ilmeisesti kärsinyt Kajaanin tehtaan sulkemisesta, sen mahdollisuudet alueella ovat näkemystä positiivisemmat. Syy siihen, että ruoka on jäänyt taustalle, on tuntematon, puhtaat raaka-aineet tarjoavat alalle vahvaa potentiaalia. Lienee kyse siitä, että luonnon antimia ei ajatella jalostuksen raaka-aineina. Useat julkisuudessa hehkutetut alat ovat jääneet kyselyssä melko niukalle kannatukselle. Luovat alat, joihin kuuluu myös trendikäs peliala, on saanut kannatusta vain 10% vastaajilta ja esimerkiksi julkishallinto on saanut hieman enemmän kannatusta vastaajajoukossa .

Toinen olennainen kysymys Kainuun tulevaisuuden skenaarioiden kannalta on, paljonko Kainuussa on asukkaita. Näkemys väkiluvun kehityksestä on synkkä, sillä selvä enemmistö vastaajista arvelee laskevan trendin jatkuvan. Kolme laadituista skenaarioista edellyttäisi suunnan muutosta, ja väkiluvun kasvu onkin tulevassa strategiassa nähtävä myös tavoitteena eikä pelkästään seurauksena. Yli puolet vastaajista uskoo kuitenkin maahanmuuttajien määrän kasvuun, mikä on osin ristiriidassa laskevan väestönäkemyksen kanssa. Kyselyn vapaissa vastauksissa ilmenee myös vahva ulkomaalaisvastaisuus, joka kohdistuu erityisesti venäläisperäiseen väestöön. Venäjän merkitys ja tärkeys alueelle tunnustetaan, ja esimerkiksi venäjän kielen koulutusta alueelle toivotaan läpi kaikkien koulutusasteiden, mutta vastauksissa näkyy vielä sodanaikaisia tunnetason reaktioita, joiden mukaan kerran puolustettua maata ei haluta entisen vihollisen käyttöön.

Skenaarioiden kommentointi vapaissa vastauksissa korostaa, että todellisuus on useamman skenaarion yhdistelmä, eikä mikään yksittäinen esitetystä skenaarioista tule sellaisena toteutumaan. Skenaarioiden keuhuttiin olevan hyviä vaihtoehtoja, koska ne ovat riittävän erilaisia, kärjistettyjäkin, ja niiden avulla voi pohtia oman tekemisen vaikutuksia pitkälle tulevaisuuteen. Skenaarioiden koettiin osin olevan liian teknologiapainottuneita, joissa varsinkin lasten ja nuorten osuus on liian vähäinen. Skenaarioissa kuvattua kansainvälisyyttä haluttiin myös konkretisoida kunkin skenaarion osalta enemmän.

Skenaariokohtaisesti arviot on koottu taulukkoon 4 luvussa 3.3. Avoimista vastauksista on koottu kunkin skenaarion osalta tärkeimmät yksittäiset kommentit. Kyselyn tulokset käsiteltiin kokonaisuudessaan viimeisessä työpajassa ja työryhmä viimeisteli skenaariot pienryhmissä kyselyn tulokset huomioiden mm. laatiessaan skenaariokohtaisia reimareita ja arvioidessaan skenaarioiden paremmuusjärjestystä eri kriteereillä. Ennen strategiatyötä skenaariotarkastelua on vielä tarkoitus täydentää nuorille erikseen suunnatulla kyselyllä.

Skenaariokohtaisia kommentteja

A. Ai mikä Kainuu? – nykymeron jatke

- liian pessimistinen – liian optimistinen
- päättäjien vika, jos tähän joudutaan
- Kajaanin hyvä veli -kerho tullut tiensä päähän

- poliittisesti keskustan junnaava jarrutus saatava aisoihin
- tuhon tie, ellei tehdä omia rohkeista avauksia, sillä valtiolta ei vetoapua tule
- Robottihoitajat-sana tekee tarinasta kartettavan
- pelastaisiko yhteistyö suur-Oulun suuntaan kauhuskenaariolta?

B: Venäjä ja Kiina kasvun ajureina

- kumpikin iso maa kovia kumppaneita, onko Kainuulla rahkeita olla mukana ja kuinka siinä kyydissä käy?
- Venäjä nähtävä mahdollisuutena, mm. arktinen alue ja koillisväylän avautuminen
- tarvitaan suoria kontakteja ja yhteistyön avauksia molempiin
- tähän voisi yhdistää Kainuu rules -skenaarion ja nostaa enemmän esille vihreää taloutta teknologian rinnalle
- Venäjä on aina ollut arvaamaton
- kainuulaisten haluttomuus verkostoitua este skenaarion toteutumiselle
- ”Kiina on Afrikassa, Venäjän osuus tulee pysymään pienenä, uutta Kostamusta ei tule ja Kekkonenkin on kuollut”

C: Kainuu rules – ympäristöteknologialla eteenpäin

- skenaarion julkituominen voi luoda nuoriin tulevaisuuden uskoa
- kannattaa kehittää tietoliikenneyhteyksiä ja verkottua, että voi hyötyä maailmalla tehtävästä tutkimustyöstä, sillä Kainuun kriittinen massa ei riitä innovaatioihin
- todellinen mahdollisuus, oltava bioenergian kehitystyössä eturintamassa
- hyvä, että ympäristöteknologian lisäksi korostetaan ihmisten ekoasenteita läpi kaiken toiminnan; se parantaa alueen imagoa ja houkuttelee alueelle uusia osaajia, jotka eivät viihdy suurkaupungeissa
- Talvivaara ei saa pilata alueen mainetta

D: Matkailu ja asuminen keskiössä Kainuussa

- kaavoitus avainasemassa, soveltuvia alueita ja maanomistajia riittää
- kannattaa korostaa ekomatkailua ja lähiasioita (esim. lähiruoka)
- tarvitsee kannustavaa ympäristöä, joka saa ihmiset yrittämään
- kaivataan monimuotoisuutta ja hyvää asuinympäristöä, ei vain matkailijoille palveluita
- voisi olla nimeltään myös ”Kainuu – Hyvinvointimaakunta” jossa on hyvä olla ja elää ja jonka osaaminen on tuotteistettu palvelemaan muitakin (hyvinvointi- ja kulttuurimatkailu)

Uusia skenaarioita vastaajat ehdottivat laadittavan esimerkiksi pelialan ja laajemminkin luovien alojen ympärille, mikä perustuisi huippuosaamisen kehittämiseen alueella. Huippuosaamista ehdotettiin perustaksi myös Koulutus ja osaaminen keskiössä -skenaarioon, josta kehitettiin eräänlainen elävän elämän polku skenaario lapsille ja nuorille. Myös puu ja metsät keskiössä ja alueen elinvoiman lähteenä oli yhden ehdotuksen skenaarion ajurina, mihin liittyi läheisesti myös ehdotus biotalous-skenaariosta, jossa yhdistyvät esitetyistä skenaarioista C+D, joissa jälkimmäisessä myydään silloin matkailijoille aitoja luontokokemuksia. Kainuulle kaavailtiin myös tulevaisuuden ruoka-aitta -skenaariota, mutta myös erilaisia uhkaskenaarioita, joissa lähtökohtina oli erilaisia oletuksia, kuten entä, jos valtio vetäytyy kaikesta, entä jos maailmalla tapahtuu iso ekokatastrofi, jonka vaikutukset ulottuvat Suomeen ja Kainuuseen tai jos Kainuu vain yksinkertaisesti jää ajopuuksi, mikä voidaan nähdä myös muunnelmana skenaariorista A.

5.2.Kyselyn toteutus ja vastaajien näkemyksiä

Osana Kainuun skenaariot 2035 -prosessia toteutettiin kolmannen skenaarioistunnon jälkeen alueella verkkokysely, jossa vastaajia pyydettiin arvioimaan ja täydentämään laadittuja skenaarioita. Skenaariot esitettiin kyselyssä lyhyen tarinan muodossa ja vastaajia pyydettiin ottamaan kantaa skenaarioiden haluttavuuteen, todennäköisyyteen, uskottavuuteen ja kartettavuuteen. Lisäksi vastaajilla oli mahdollisuus kommentoida skenaariota vapaamuotoisesti sekä esittää myös kokonaan uusia skenaarioita täydentämään laadittujen vaihtoehtojen kirjoa. Skenaarioiden lisäksi kyselyssä pyydettiin vastaajia arvioimaan omasta näkökulmastaan Kainuun tulevaisuuteen liittyviä yksittäisiä asioita, esim. Kainuun tulevaisuuden asukaslukua, maahanmuuttajien osuutta tai sitä, mikä elättää tulevaisuudessa kainuulaiset ja mikä rooli siinä on ympäristöasioilla tai teknologian kehityksellä. Kysymyksissä käsiteltiin myös vastaajan omia intressejä asua Kainuussa ja sitä, suosittelevatko he Kainuuta tulevaisuuden asuinpaikaksi myös lapsilleen tai lapsenlapsilleen.

Kysely toteutettiin sähköisenä versiona. Kyselylinkki lähetetty Kainuun liitosta 15.4.2013 ja kysely oli auki viikon ajan. Vastauksia saatiin yhteensä 379 kappaletta. Vastausprosenttia kyselyyn ei voi määrittellä, kun Kainuun liitosta linkkiä lähetettiin eri toimijajoukoille esim. koulujen ja oppilaitosten rehtoreille, kuntien päättäjäille, yritysjärjestöihin ja yksittäisiin paikallisiin yrityksiin ja muille alueen isoille työntäjille ja alueen erilaisille kehittäjäorganisaatioille, jotka kaikki saattoivat levittää linkkiä eteenpäin vastattavaksi.

Vastaajista lähes puolet oli miehiä eli vastaajajoukko edusti suhteellisen tasaisesti molempia sukupuolia. Vastaajissa painottuvat aktiivisessa työelämässä olevat. Nuorten osuus on liian alhainen johtopäätösten tekoon. Kun tuloksia myöhemmin sovelletaan strategian laatimiseen, on nuorten ääni saatava tavalla tai toisella paremmin esiin. Vastaajajoukosta lähes puolet oli kotoisin Kajaanista ja loput jakaantuivat alueen muiden kuntien kesken, mutta myös alueen ulkopuolelta oli vastaajia, esim. Kuopiosta, Helsingistä, Vantaalta. Paluumuuttajat Kainuuseen olivat suurin vastaajajoukko eli 37%, syntyperäisten aina Kainuussa asuneiden kainuulaisten edustaessa vastaajajoukosta 33% , kun muualta Kainuuseen muuttaneita oli vastaajajoukossa 30 %. Paluumuuttajissa lienee paljon mukana myös heitä, jotka ovat käyneet muualla opiskelemissa ja sitten palanneet alueelle töihin. Lähes puolet vastaajista oli töissä julkisella sektorilla, eläkkeellä vastaajista oli 13%, samoin palkkatyössä yksityisellä sektorilla 13 % ja yrittäjinä 11%. Lähes 40% vastaajista haluaa asua haja-asutuksen alueella palvelut säilyttäen ja kolmannes taajama-alueella hyvien palvelujen parissa, kun vain joka viides olisi valmis tinkimään palveluista haja-asutusalueella. Tulevaisuudessa Kainuussa vastaajista uskoi asuvansa lähes kolme neljästä vielä kymmenen vuoden kuluttua. Näin korkeaa pysyvyyttä ei kyselyissä juuri tapaa kuin pääkaupunkiseudulla. Kyselyn avoimet vastaukset viittaavat siihen, että Kainuuseen on valikoitunut runsaasti täällä viihtyviä ihmisiä. Lapsilleen ja lapsenlapsilleenkin vastaajat suosittelevat Kainuuta, mikäli vain työtä alueelta löytyy. Merkittävä vähemmistö suosittelee Kainuuta joka tapauksessa. Perusteluina avoimissa vastauksissa esitettiin tällöin useimmiten rauhallinen, turvallinen asuinympäristö, jossa on helppo arki, mutta vastauksissa korostuivat myös ainutlaatuinen, (vielä) puhdas luonto sekä yhteisöllinen ja arvoiltaan rehti Kainuu. Ne, jotka eivät varauksettomasti suositelleet Kainuuta, mainitsivat työpaikkojen puuttumisen lisäksi alueen yleisesti heikot tulevaisuudennäkymät ja myös negatiiviset asenteet, varsinkin kun ei juurikaan koettu että alueella panostettaisiin nuoriin, eikä tarjolla ole tarpeeksi koulutusmahdollisuuksia.

6. Saatesanat strategiatyöhön

Taulukko 12. Johtopäätökset lopullisten skenaarioiden osalta: yhteenvototaulukko

	Skenaarion pääasialliset mahdollisuudet Kainuulle	Skenaarion ajoitus = milloin ryhdyttävä toimeen	Vastuutaho - kuka	Resurssien tarve (€ / osaajat)
A: Ai, mikä Kainuu? – nykymenon jatke	<ul style="list-style-type: none"> • Luonnonvarat (teollisuus + matkailu) • Erakkonäreikkö-tuotteistus • Käytännöllinen seurailija 	<ul style="list-style-type: none"> • Oltava heti aktiivinen 	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitysyhtiö 	<ul style="list-style-type: none"> • Pilvipalvelujen käyttö (väki alueella vähenee)
B: Venäjä ja Kiina kasvun ajureina	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivointi Venäjän suuntaan (matkailu, rajakauppa, vientitukien selvittäminen, venäläisten maahanmuuttajien lisääminen) 	<ul style="list-style-type: none"> • Heti houkuteltava lisää venäläisiä yrittäjiä ja tehtävä pääsy Kainuuseen helpoksi 	<ul style="list-style-type: none"> • Taho puuttuu, kansainvälistymisen edistämishankkeen auttaa väliaikaisesti, mutta tarvitaan pysyvämpi ratkaisu 	<ul style="list-style-type: none"> • On koottava alueen verkostot yhteen ja tehtävä osaaminen näkyväksi
C: Kainuu rules – ympäristö-tekniologia eteenpäin	<ul style="list-style-type: none"> • Mittalaitetekniikka • Ympäristöteknologian tutkimus • Data center – toiminta • Käänteiset innovaatiot 	<ul style="list-style-type: none"> • Heti nopeasti tietoyhteydet joka mökkiin • Seuraava vaalikausi kriittinen 	<ul style="list-style-type: none"> • Alueen avainyritykset • Kv. ICT-talot 	<ul style="list-style-type: none"> • EU-ohjelmiin hankehakemuksia • Aalto-yliopistoyhteistyö (energiatehokkuus) • Koulutus (AMK / tekniikka; muuntokoulutus)
D: Matkailu ja asuminen keskiössä Kainuussa	<ul style="list-style-type: none"> • Kaavoitus • Hyödyt globaaleista kysyntävirroista (keskiluokka) • Ihmisen hyvinvointi keskiössä (asukkaat, matkailijat) 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaalikausi 	<ul style="list-style-type: none"> • Alueella tarvitaan yksi kunta (edellytysten parantaminen koko alueella) • Kuntapäätäjät, maan hallitus • Yhteinen markkinointitaho 	<ul style="list-style-type: none"> • Kv. markkinointihanke 1-3M € / vuosi

Strategiatyö on tavoitteisempaa ja konkreettisempaa kuin nyt raportoitu skenaariovaihe. Jotta se pääsee luontevasti alkuun, on tarpeen nostaa esiin joitakin seikkoja, jotka nyt raportoidussa työssä jäivät vähemmälle huomiolle tai tehtävänannon ulkopuolelle.

***Kartoitettua mielipideilmastoa on täydennettävä nuorten näkemyksillä.** Tämän päivän nuoret ovat aktiivisissa silloin, kun skenaarioiden tarkasteluhorisontti lähestyy. Huomio on kohdistettava koko nuoreen ikäluokkaan ja sen voisi aloittaa jo peruskoulun yläkoulussa ja sen jälkeen sekä lukiolaisiin, II asteen

oppilaitosten opiskelijoihin että myös AMK-opiskelijoihin. Tärkeää on mm. selvittää, onko venäläisiin kohdistuva vieroksunta, joka on nyt este monessa asiassa, siirtynyt seuraaville sukupolville.

***Kainuusta tunnistetut kasvuyritykset (sekä liikevaihto että kannattavuus kasvaneet viimeiset 3 vuotta) tulee erikseen haastatella.** Kyselyihin vastaavat useimmiten elämäntapayrittäjät, joiden arvot ja pulmat ovat tyystin toisia kuin kasvuyrityksillä eikä yleisillä kysymyksen asetteluilla heidän erityistarpeitaan helposti tavoitakaan.

***On kehitettävä maakunnan visio, joka on konkreettinen ja harvoihin asioihin keskittyvä.** Liian moneen suuntaan tähtäilevä näkemys ei anna tukea päätöksenteolle. Visiossa ei voi olla sisäisiä ristiriitoja.

***Priorisointi yritysten toimintaedellytysten suhteen on olennaista.** Kasvualat on rajoitettava enintään kolmeen, pitemmät luettelot johtavat vain tekemättömyyteen, kun kriittistä massaa ei synny mihinkään.

***Maakunnan ja kuntien keskeiset tehtävät tulevaisuuden suhteen ovat koulutus, kaavoitus ja logistiikka.** On tärkeää, että nämä tulevat asiallisesti käsitellyiksi vision määrittämällä pohjalla, sillä muuten uhkaa vaara, että keskitytään liiaksi nykyhetken tarpeisiin. Yhteiskunnan tehtävänä ei ole liiketoiminnan harjoittaminen eikä edes tukeminen, vaan sen mahdollistaminen toimivan infrastruktuurin kautta.

***Venäjä on monessa suhteessa Kainuun maakunnalle merkityksellisempi kuin Suomelle kokonaisuutena, ja avautuvien mahdollisuuksien hyväksikäyttöön on paneuduttava.** Venäjä-yhteyksille on ominaista, että työryhmiä ja hankkeita syntyy runsaasti kaikilla Venäjän hallintohierarkiaa vastaavilla tasoilla, ja mahdollinen toteuttaminen tapahtuu yli kahdenkymmen vuoden viiveellä. Kainuun on valittava hankkeista harvat itselleen hyödylliset, ja jätettävä muut toisille toimijoille. Esimerkiksi Jäämeren logistiikka on Kainuulle mahdollisuus, kun taas Barentsin energiavarat tulevat käyttöön ehkä 30 vuoden kuluttua.

***Kainuun resurssit huomioiden verkottuminen on elinehto, ja visio antaa taustaa verkottumisen suunnalle ja laadulle.** Erityisesti on pohdittava kansainvälistä verkottumista, koska intressiristiriidat ovat usein vähäisiä ja uusien toimintatapojen oppiminen todennäköisempää.

Lähdekirjallisuutta

Jyrki Ali-Yrkkö(2013) Mysteeri avautuu – Suomi globaaleissa arvoverkostoissa. Taloustieto. ETLA B257.

John Casti (2012) X-Events. The Collapse of Everything. HarperCollins Publishers.

Kenneth W. Cronbach(2008) The Age Curve – How to Profit the Coming Demographic Storm. Amazon.

Rolf Dobelli (2011) Selkeän ajattelun taito – 95 ajatusvirhettä, jotka on syytä jättää muiden huoleksi. HS-kirjat.

Riitta Grönroos (toim. 2012) Uuskasvun anatomia – opas parempaan tuottavuuteen. TeliaSonera Finland.

Riitta Grönroos (toim. 2011)Uuskasvua ymmärtämässä – kutsu kestävään tuottavuuteen. TeliaSonera Finland.

Elina Jaakkola (2007) Palvelujen tuotteistamisesta kilpailuetua. Tekes.

Jyrki Kettunen et al. (2013) Mega- ja minitrendit pk-yrityksen tulevaisuutta muokkaamassa. Future Business Models FUBU-hankkeen loppuraportti. FuturesLab CoFi Laurea, Turku 2013.

Jyrki Kettunen ja Tarja Meristö (toim. 2010).: Seitsemän tarinaa ennovaatiosta – Rohkea uudistaa ennakoiden. Teknologiateollisuus ry, Teknova.

Jyrki Kettunen(2008) Uudistu ketterästi – kehitä, osta ja varasta. Talentum.

Tarun Khanna et al.(2010) Winning in Emerging Markets – a road map for strategy and execution. Harvard Business Press.

Markku Kotilainen (toim. 2009): Alueellinen elinvoimaisuus ja kilpailuedut. Tekes katsaus 243/2009.

Matti Lehti et.al.:(2012) Suuri hämmennys – Työ ja tuotanto digitaalisessa murroksessa. Taloustieto.

Tarmo Lemola(2004) Innovaatiopolitiikka – kenen hyväksi, kenen ehdoilla. Gaudeamus.

Tarja Meristö et al. : Pärjäin - OmaHyvinvointi-hankkeen loppuraportti. Turku, 2010.

Tarja Meristö et al.(2007) Laadukas SWOT. Corporate Foresight Group CoFi. Turku 2007.

Tarja Meristö et al. (2000) : Suomen metsäklusterin skenaariot. Tekes teknologiakatsaus 95/2000.

Aarre Nurmio et al.(2010) Elinvoimainen Suomi. Sitra.

Taloustieto Oy (2013) Kansallisen elinkeinopolitiikan kritiikki.

Nassim Nicholas Taleb(2007)Musta Joutsen – erittäin epätodennäköisen vaikutus. Terra Cognita.

Hanna Tuohimaa et al (2011): Tulevaisuuden kestävä yhdyskunta – reitit ja umpikujat. Loppuraportti. Turku 2011.

Vesa Vihriälä(2013) Muistioita hallitukselle – talouspolitiikan linjaus keväällä 2013.

ETLA (2013) Maan taloudellinen toimintaympäristö ja tuottavuus.

Paul Weaver et al.(2000) Sustainable Technology Development. Greenleaf Publishing .

Liitteet

Liite 1. Työpajojen osallistujalista

Aaltonen, Helena, Kainuun liitto
Heikkinen, Hannu, Kainuun liitto
Immonen, Heikki, Kainuun liitto
Kallunki, Janne, Kajaanin ammattikorkeakoulu
Karppinen, Paula, Kainuun liitto
Karvonen, Marko, Kainuun ammattiopisto
Keränen, Heimo, Hyrynsalmen kunta
Keränen, Paavo, Kainuun liitto
Knuutinen, Pekka, Kainuun ELY-keskus
Korhonen, Jaana, Kainuun ELY-keskus
Määttä, Juha, Kainuun ELY-keskus
Niskanen, Mari, Kainuun liitto
Oikarinen, Pirjo, Oulujärvi-leader
Pehkonen, Kari, Kainuun ELY-keskus
Pietikäinen, Juhani, Kainuun ELY-keskus
Pikkarainen, Marita, Kainuun sote –kuntayhtymä
Pikkarainen, Saara, Kainuun sote –kuntayhtymä
Ponnikas, Jouni, Kainuun liitto
Puranen, Juha, Kainuun ELY-keskus
Schroderus, Sanna, Kainuun liitto
Teittinen, Jorma, Kainuun liitto
Toivanen, Antti, Kainuun Etu Oy
Toivonen, Esa, Kainuun liitto
Tolonen, Petra, Kainuun ammattiopisto
Valtanen, Eila, Kuhmon kaupunki
Vilhu, Eero, Kainuun liitto

Työpajojen tuloskoosteiden videoijat:

Koistinen, Ville, Kainuun ammattiopisto
Kumpulainen, Timo, Kainuun liitto
Oikarinen, Lauri, Kainuun ammattiopisto
Talvinen, Silja, Kainuun ammattiopisto

Työpajojen vetäjät:

Jyrki Kettunen ja **Tarja Meristö**

Liite 2. Lehtien kertomaa: kaikki otsikot ja skenaariokohtaisia liputuksia

Tarkkailuaika maalisi- huhtikuu 2012. Otsikon Kainuun Sanomista, muut lähteet ilmoitettu:

- *Kainuusta yksi sote-alue. Selvitysryhmä tuo Puolangan osaksi Kainuun kuntayhtymää
- *Mainettaan parempi Kajaani. Kajaanin kaupunki uudisti elinkeinostrategiansa
- *Ei saa käpertyä Kainuuseen
- *Kainuun nuoret haluavat ammattikouluun ja Kajaaniin
- *Ristijärven kunnantalo tyhjenemässä
- *Maakuntakokeilu oli alkuvuosinaan menestys
- *Pahin uhka ei toteutunut. tilinpäätös Kainuun maakunta petراسi
- *Jo viides sukupolvi kuituanalysaattoreita
- *Kuntaryhmiä ministeriön tarkkailuun HS 15.03.
- *Kasvufirman riesana työmiespula Metallimiehet: Nopan metalli kaipaa Kuhmoon lisää levyseppähitsaajia
- *Metallimiehille on töitä nyt ja tulevaisuudessa
- *KotiseutuPlus hakee yrityssaneeraukseen
- *Uuden liikekeskuksen rakentaminen alkaa vapulta (Sotkamo)
- *Kajaanin pelitiimille "bitti-Oscar"
- *TravelApp on matkailijan Kainuu-taskutietosanakirja
- *Kainuulaiskohteet korkealla kotimaan matkailulistalla
- *Lähiuokaa Purolasta
- *Erilainen kylläste puumarkkinoille
- *Kainuun kunta "Enää ei riitä juustohöyläpolitiikka, vaan rakenteita on uudistettava"
- *Syytä juhlaan: valoa Kajaanista Vastavirtaan: Valtavalon led-valoputkien tuotanto siirtynyt Kiinasta Kajaanin robottilinjastolle
- *Pohjoinen vaatii kärsivällisyyttä HS 19.3.
- *Malmeja hakuun uusilta alueilta Sotkamo Silver: Yhtiö hakee Sotkamosta paljon muutakin kuin hopeaa
- *E.ON investoi sähköverkkoon yli 12 miljoonaa. Ristijärvi: Uusi sähköasema valmistuu tänä vuonna
- *Kyllöselle riittää. Euroehdokkaaksi: Suomussalmelainen ministeri on saanut tarpeekseen räksytyksestä ja kaipaa Raatteen tietä
- *Rahat sisään, vedet ulos, tehdas ylös

- *Kuin kuumille kiville (Talvivaara anti)
- *Kainuun kauneutta tarjolla elokuviin
- *Työväestön osuus kapenee. Kainuu: ennusteen mukaan enää joka kolmas kainuulainen on töissä vuonna 2020
- *Kuntaudistus ei tuone suuria muutoksia Kainuuseen
- *Työministeri haluaa eroon ruikutusilmapiiristä TS 30.3
- *Parasta sanoo Sotkamon nuoriso - elokuvakeskus
- *Suomalaiset palvelevat toisiaan – 73 % työpaikoista palvelualoilla TS 26.3
- *Kainuun pelkona miljoonien menetys
- *Alueellinen kuljetustuki sai jatkoaikaa
- *Kainuun kiinteistökauppa hiljeni
- *Sentraalin väki vähenee puoleen Suomussalmella
- *Puuteollisuus palaa Kajaaniin HS 6.2.
- *Hinta hirvittää syrjäkylillä (valokuitu)
- *Puolanka haluaa istua läpi Kainuun sote-kokoukset
- *Vuokattiin nousee Katinkullan kokoinen matkailu-, urheilu- ja viihdealue
- *Kainuun Maidontuotanto kasvoi prosentin
- *Konesaleista palvelukehitykseen Menestyksen mahdollisuudet pilvissä
- *Millaista on Kainuussa 2035? Nuoret ideatalkoisiin
- *Ministeriö vähentäisi yli 3000 ammattikoulupaikkaa (Kainuu 220) AL 27.3
- *Attendo tuottanut vanhuspalveluja luvatta
- *Metsästäjiä koulutetaan vertaistukijoiksi
- *Nuorisotyöttömyys: Kainuussa ilman töitä on lähes 700 alle 25-vuotiasta
- *RTGSales valittiin vuoden kehittyjäksi
- *Maakuntasuunnitelma: Väestörakenne vinoutuu pahasti. Kainuuseen on pakko saada ulkomaista työvoimaa
- *Itärajan takaa kajastaa työtä suomalaisille TS 30.3.
- *Kajaani sinnitteli – tilipäätös plussalle
- *220 paikan leikkaus Ammattiopinnot

- *220 paikan vähennys koskee eniten aikuisia
- *Hetemäeltä iloviesti kunnille - yritysveron menetykset voidaan kompensoida
- *Meriteollisuuden katse pohjoiseen
- *Työministeri uskoo teollisuuden paluumuuttajiin
- *Vain Kajaanissa syntyvyys voitti kuolleisuuden
- *Meidän kylästä entistä ehompi – Ylä-Vieksi
- *Hyrnsalmi haluaa lapsiystävällisen imagon Ylä-Kainuu 6.3.
- *Puolanka miettii vahvuuksiaan ja heikkouksiaan Ylä-Kainuu 13.3.
- *Ylä-Kainuuseen tuodaan bussilla yrittäjäehdokkaita Ylä-Kainuu 14.3
- *Vaara-Kainuun valteiksi luonto ja kulttuuri Ylä-Kainuu 21.3.
- *Perhekeskeinen Ylä-Kainuu-hanke sai rahoituksen Ylä-Kainuu 25.3.
- *Hyrnsalmen karsittava palvelujaan Ylä-Kainuu 2.4.
- *Kajaani hyötymässä AMK-rahoituksen uusjaosta
- *Kauppa ja ravintola suunnitteilla Kuluntalahteen
- *Matkailusta tuli raskaan sarjan elinkeino Turun sanomat 7.4.
- *Talouskasvua Arktisen rautatien avulla Kauppalehti 8.4.
- *”Miksi Suomessa vastustetaan Jäämeren rataa? Tärkein syy lienee visioiden puute” Hannu Hernesniemi Kauppalehti 8.4.
- *Tabletti tuo uutiset syrjäkyliin Lapin Kansa 2.4.
- *Venäjän iso investointitarve hyödyttää Suomen konepajoja Kauppalehti 3.4.
- *Sotkamo hakee miljoonasäästöjä. Kunta laatii palveluverkkoselvityksen
- *Turvesuosta lintukosteikoksi Vuolijoen Lampsisuolle toivotaan lisää pesiviä ja ruokailevia vesilintuja
- *Kainuulle uusi maakuntalintu – muutosvastarinta(Erithacus non-attitudis)
- *Vuokatin aateli kasvaa Keisarilla
- *Kylät hankkivat terveydenhoitajan Aamulehti 7.4
- *Hoitajia vaarallisen vähän – kirurgian sairassijoja vähennettävä turvallisuuden takaamiseksi
- *Hyvä kello kauas kuuluu – Kajaanin AMK
- *Uudet kainuulaisvaunut tulevat

- *Mitähän ne ajattelevat meistä? – Team Finland rakentaa Suomelle uutta maakuvaavaa Kauppalehti 10.4
- *Sairaalat kärkkyvät venäläisiä. HS 15.4.
- *Venäjän talousministeriö alensi BKT-ennustettaan huomattavasti. Bofit viikkokatsaus 16/2013
- *Suomelle enemmän lisäarvoa Venäjältä. Kauppalehti 15.4.
- *Kajaani voitti Kiinan – Led valoja tehdään nyt entisessä paperitehtaassa robottien ja muutaman ihmisen voimin.
- *Kun tehdas menee kiinni. Ensin on tyrmistys ja suru. Sitten alkaa jälkihoito. Kajaanissa se onnistui.
- *Uusi yhtiö pyrkii talvivaaran naapuriin.
- *Liike lakkasi Frenoksella.
- *Onko Venäjältä enää vetoapua? Kauppalehti 15.4.
- *Vienti Venäjälle vetää yhä. Kauppalehti 18.4.
- *Kainuulaiset kotitaloudet ovat ahkeria kierrättäjiä.
- *Talvivaara käynnistää tuotannon
- *Jälkihoito onnistui Kainuussa. Aamulehti 14.4.
- *Lähiruuassa kasvupotentiaalia – kysyntää on, tuotantoa ei
- *VR tilaa 24 vaunua lisää
- *Peliala: alan kasvu tulee mobiilipeleistä. Kajaani: Kesällä saavutetaan 20 yrityksen kriittinen massa.
- *Pää auki Kiinan markkinoille – Planray
- *Työttömyys kasvoi Kainuussa 15 prosenttia
- *Kasvajat top 30, Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu ja Lappi Kauppalehti 24.4
- *Lumihanget valkokankaalle. Kainuun kuvauspaikat
- *Kajaanista löytää nyt asunnon.
- *seminaarin tilojen käytöstä ei vielä tietoa.
- *Kotona Kajaanissa kaikki hyvin.
- *Kuhmo valitsi osuuskuntamallin laajakaistalleen.
- *Seurakunnat: lakimuutos lopettaa hautauspaikkojen ilmaisjakelun
- *Eläkeläiset: Yksityistäminen tuntuu kukkarossa.
- *Supertietokoneet käytössä.
- *Kunnat lisäämään lähiruuan käyttöä.

*Venäjän talous kriisiytymässä. Kauppalehti 25.4

*Venäläiset jarruttelevat Suomen matkailuaan. Kauppalehti 25.4

Liite 3. Tulevaisuustaulukot (rakenne ja muuttujat) sekä esimerkkinä Kalix-skenaario

Kalix-skenaario perustuu Ruotsin mallin mukaiseen ajatteluun, jossa palvelut keskitetään muutamaankin keskukseseen ja kaikki on saatavissa myös verkossa. Lisäksi huolehditaan heikompiensaisten palveluista tukitoimin, mutta valtaväestön osalta painotetaan esim. ennaltaehkäiseviä terveyspalveluita ja omavastuuta elintavoissa.

I Maailma						
Maailman rakenne	Moni- napainen	Kaksi- napainen	Yksi- napainen			
Kasvun veturi	Aasia	Afrikka	Kehittyvät maat	Latinalainen Amerikka	Eurooppa	Pohjois-Amerikka
Keskim. BKT-kasvu % / v.	1	2	4			
Ilmastonmuutoksen hallinta	Hallitaan	Sopeudutaan	Ei hallita, hidas tuho	Ei hallita, nopea katastrofi		
Avainteknologia	Materiaali- teknologia	Bio- teknologia	Systemi- teknologia	Energia- teknologia		
Väestön määrä (mrd)	7	8	10	Yli 10		
Väestön ikärakenne (yli 65-vuotiaiden osuus mrd)	1	2	3	Ei real.		

II Eurooppa					
EU:n kokonaisuus	Nykyinen	Laajenee Turkkiin	Laajenee myös Venäjälle	Supistuu	
EU:n yhtenäisyyden aste	Nykyinen sekarakennne säilyy	Rahaliitto kattavaksi	Liittovaltioksi	Supistuu tulliliitoksi	Koko EU hajoaa
Keskim. BKT-kasvu % / v.	1	2	4		
Ympäristö-ohjeistus	Teknologia-vetoisuus	Hallinto-vetoisuus (direktiivit)	Ristivetoinen (poliitikot sähläävät kuten nyt)		
Väestö – maahanmuutto politiikka	Rajat kiinni	Rajoittamaton työperäinen	Rajoitettu pakolais-pohjainen	Suunnattu työperäinen	

III Venäjä				
Elinkeinorakenne	Raaka-ainetalous	Teollisuus-yhteiskunta	Jälkiteollinen yhteiskunta	Palvelu-yhteiskunta
Keskiluokan osuus väestöstä	20%	30%	50%	
Yhteiskunnan avoimuus	Kokonaan suljettu	Ulos avoin, sisällä suljettu	Ulos suljettu, sisällä avoin	Kokonaan avoin
Valtarakenne	Oikeusvaltio (demokratia)	Harvainvalta (autokratia)	Rikkaiden valta (plutokratia)	Osaajien valta (meritokratia)
Teknologia	Jää avaruus- ja ase-teknologiaan	Laajenee energia-teknologiaan	Laajenee kone- ja metalli-teollisuuteen (kuten autot)	Tekee kokonaan uusia teknologisia avauksia
Ympäristön tila	Ei korjata lainkaan	Korjataan uusien investointien kautta	Korjataan aktiivisesti	Korjataan vain katastrofien kautta

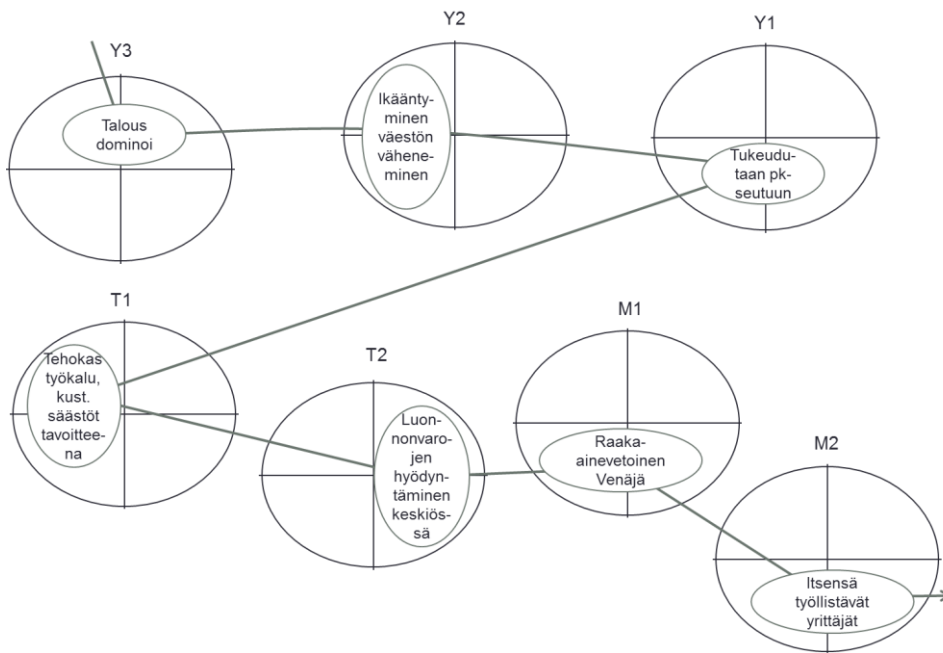
IV Suomi					
Elinkeino- rakenne	Uudistuu palveluviennin kautta	Onnistuu uusin eväin (esim. cleantech)	Muuttuu alihankinta-taloudeksi	Kelottuu	
Väestö – maahanmuuttajien osuus	Alle 4%	Alle 6%	Alle 8%	Alle 10%	Yli 10%
Väestö - virallinen eläkeikä	63	68	73	78	Yli 80
Aluerakenne – menestyvien talousalueiden lkm	4	6	8	10	
Logistinen kilpailukyky	Nykyinen	Paranee – ratayhteys Keski-Eurooppaan (Tallinnan tunneli)	Paranee – reitti Jäämereltä Kaukoitään (oma satama alueella)	Heikkenee	Paranee muttei välttämättä vain fyysisesti
Ympäristö-asioiden hoitotapa	Suomi EU:n mallioppilas	Nojataan teknologiaan (cleantech / ennakointi)	Kansalaislähtöinen (asenne)	Korjataan teknologialla	

V Kainuu					
Hallintorakenne (kuntien tai vastaavien lkm)	1	2	3	4	Useampi
Yhteistyön pääsuunta	Itä	Länsi	Oulu	Pohjoinen	Etelä
Elinkeino- rakenne	Luonnonvaroihin perustuva	Teollisuusperustainen	Palvelu-painotteinen	Teknologia-painotteinen	
Markkina-alueet	Lähimarkkina (Suomi)	Alueellinen markkina (Venäjä)	Globaalia	Alueen sisällä	
Väestökehitys % / v	-1	0	+1	+2	
Ammatillinen koulutus	Alueen tarpeisiin	Haettava muualta	Tarjotaan myös muualle		
Korkeakoulu	Virtuaalisesti muualta	Haettava muualta	Tarjotaan alueelta virtuaalisesti muuallekin		
Ympäristöohjaus	Alueen omissa käsissä	Valtiolla	Markkinoilta	EU:sta	Mediasta

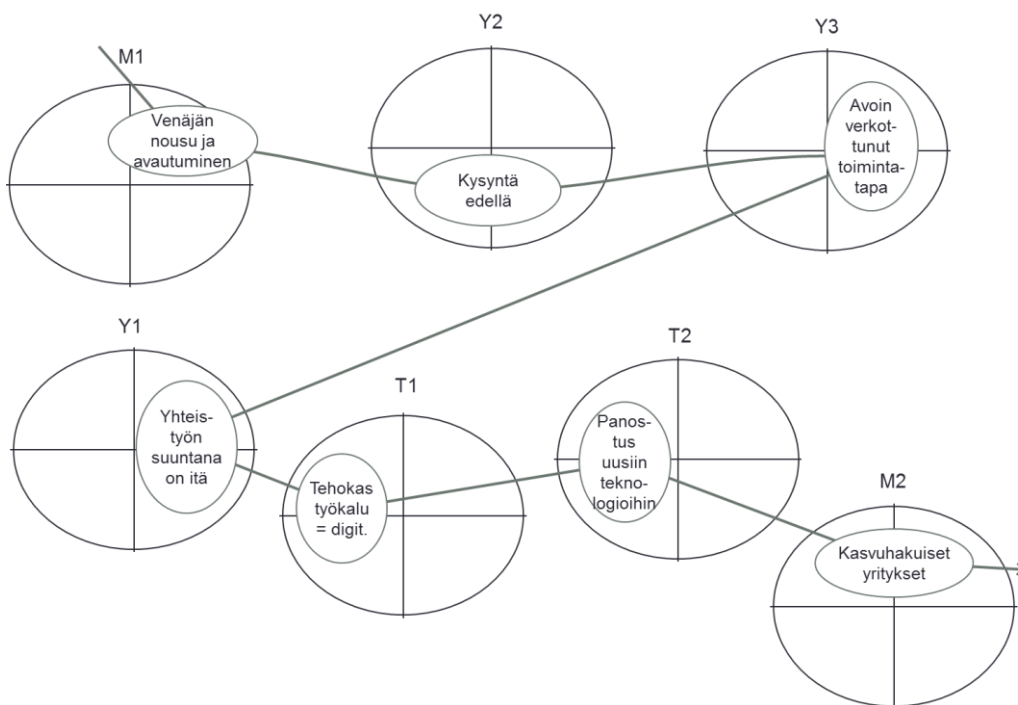
VI Palvelurakenne ja asukkaat					
Palvelujen saatavuus	Joka mökissä	Lähipalvelut	Keskuksissa ja verkossa	Vain keskuksissa	
Väestön asema	Eriarvoisuuden kasvu	Tasa-arvoisuuden toteutuminen vaikkaväkisin	Palvelujen harkittu kohdentuminen heikoille, muut rahalla itse		
Kysyntä	Kasvua	Ostovoiman kysyntä			
Palvelujen sisältö	Korjaavat toimet	Ennakoivat toimet	Karsitut palvelupaketit		
Erityisryhmien palvelut	Korjaukset + ennaltaehkäisy				
Osaajien saanti	Lääkärivaje	Sos.työntekijöiden vaje	Hoitajavaje	Vaje, ostopalveluilla täydennetään	Muuten turvattu
Maksaminen	Omavastuu kasvaa yleisesti	Heikko-osaisille turvataan julk. saatavuus (tukiseteli tms.)			
Kuntoutus	Rooli kasvussa	Vähenee	Ei ole		

Liite 4. Skenaarioputket

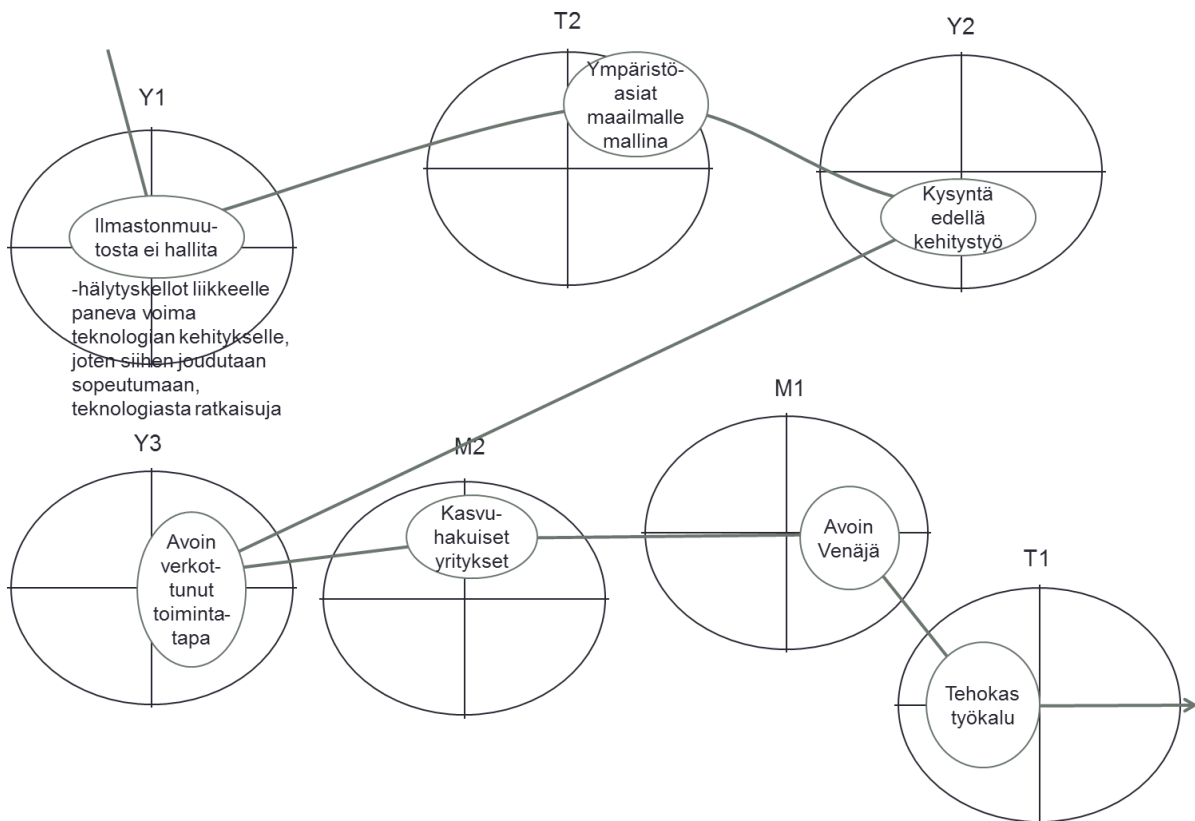
Skenaario A: Ai mikä Kainuu? – nykymenon jatke.

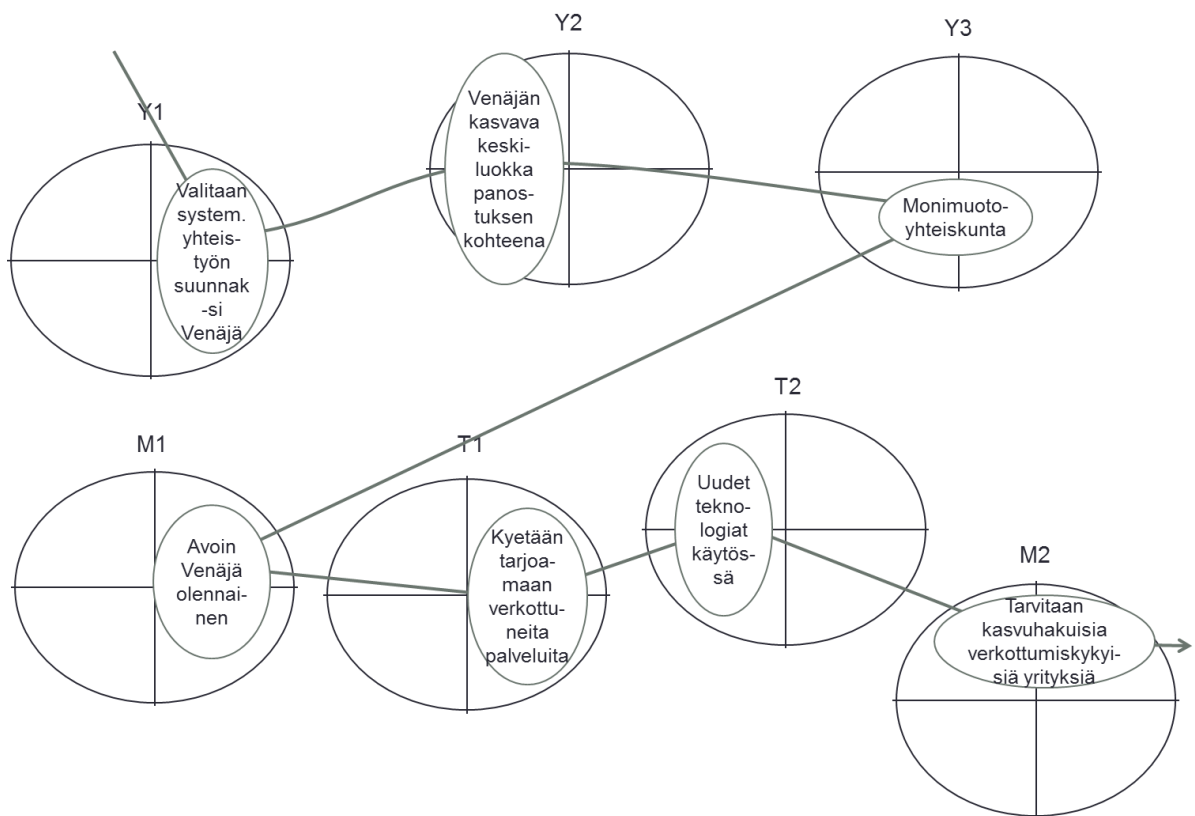
skenaario B: Venäjä ja Kiina kasvun ajureina.

Skenaario C: Kainuu rules – ympäristöteknologialla eteenpäin.

Skenaario D: Matkailu ja asuminen keskiössä Kainuussa.

Liite 5. Verkkokyselyn tulokset

Kainuun skenaariot 2035

Yhteenvetoraportti

N=378

Julkaistu: 15.4.2013

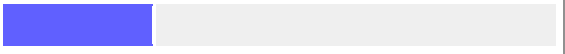

Vastaajia kaikkiaan runsaat kolmesataa, mikä on hyvä tulos. Sukupuolijakauma oli varsin tasainen.

Sukupuolesi

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Nainen	202	54,59%					
2.	Mies	168	45,41%					
	Yhteensä	370	100%					

Vastaajissa painottuvat aktiivisessa työelämässä olevat. Nuorten osuus on liian alhainen johtopäätösten tekoon. Kun tuloksia myöhemmin sovelletaan strategian laatimiseen, on nuorten ääni saatava tavalla tai toisella paremmin esiin.

Ikäsi

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Alle 20 vuotta	21	5,61%					
2.	20-29 vuotta	22	5,88%					
3.	30-45 vuotta	101	27,01%					
4.	46-60 vuotta	166	44,39%					
5.	61-75 vuotta	61	16,31%					
6.	Yli 75 vuotta	3	0,80%					
	Yhteensä	374	100%					

Kajaani on hieman yliedustettu, Sotkamo, Suomussalmi ja Kuhmo sopivasti ja muut aliedustettuja.

Asuinkuntasi

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kajaani	175	46,54%					
2.	Sotkamo	37	9,84%					
3.	Paltamo	19	5,05%					
4.	Vaala	10	2,66%					
5.	Suomussalmi	43	11,44%					
6.	Ristijärvi	13	3,46%					
7.	Kuhmo	38	10,11%					
8.	Puolanka	6	1,60%					
9.	Hyrnsalmi	19	5,05%					
10.	Jokin muu, mikä?	16	4,26%					
	Yhteensä	376	100%					

Paluumuuttajat Kainuuseen ovat suurin ryhmä. Ovatko myös peruskainuulaista aktiivisempia?

Synnyinseutusi

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Syntyperäinen kainuulainen, aina täällä asunut	123	33,15%					
2.	Syntyperäinen kainuulainen, välillä muualla asunut	137	36,93%					
3.	Muualta Kainuuseen muuttanut	111	29,92%					
	Yhteensä	371	100%					

Julkisella sektorilla työskentelevät ovat selvästi yliedustettuja, muut ryhmät tasaisesti aliedustettuja.

Asemasi

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Palkkatyössä yksityisellä sektorilla	48	12,77%					
2.	Palkkatyössä julkisella sektorilla	186	49,47%					
3.	Yrittäjä	44	11,70%					
4.	Työtön	8	2,13%					
5.	Opiskelija	25	6,65%					
6.	Eläkkeellä	49	13,03%					
7.	Muuten työelämän ulkopuolella (esim. äitiyslomalla)	3	0,80%					
8.	Jokin muu, mikä?	13	3,46%					
	Yhteensä	376	100%					

Yli kolmannes haluaa asua haja-asutuksen alueella mutta palvelut säilyttäen. Tätä tavoitetta on alettu yhä enemmän kyseenalaistaa Suomessa, koska maksajina ovat muut väestöryhmät. Strategiatyössä on selvítettävä, mitkä palvelut ovat sellaisia, että ne on järjestettävä kaikkialle, ja mistä haja-asutuksen piirissä voidaan yhteiskunnan kustantamana luopua. Kysymys liittyy vahvasti kaavoitukseen. vrt. Pirkanmaa.

Haluatko asua Kainuussa mieluiten

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Keskustassa hyvien palvelujen parissa	130	34,85%					
2.	Haja-asutusalueella hyvien palvelujen parissa	145	38,87%					
3.	haja-asutusalueella niukempienkin palvelujen parissa	72	19,30%					
4.	En halua asua Kainuussa	13	3,49%					
5.	Jokin muu, mikä?	13	3,49%					
	Yhteensä	373	100%					

Valtanäkemyksessä liittyi työpaikkoihin, jos työtä on saatavilla, suositaan kotimaakuntaa. Merkittävä vähemmistö suosii Kainuuta muista ehdoista välittämättä.

Suosittelisitko lapsillesi tai lastenlapsille Kainuuta asuinpaikaksi?

Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1. Kyllä, ehdottomasti	100	26,81%					
2. Kyllä, jos tarjolla on töitä	196	52,55%					
3. Kyllä, jos tarjolla on omien toiveiden mukainen opiskelupaikka	25	6,70%					
4. Ehkä	27	7,24%					
5. Ehkä en	18	4,83%					
6. En missään tapauksessa	7	1,88%					
Yhteensä	373	100%					

Miksi suosittelisi asuinpaikaksi:

+++++

Rauhallinen, turvallinen asuinympäristö, helppo arki

Ainutlaatuinen, (vielä) puhdas luonto

Yhteisöllinen, rehti arvoiltaan, juuret Kainuussa

Työnsaantimahdollisuudet

Alueen heikot näkymät, negatiiviset asenteet, ei panosteta nuoriin

Koulutusmahdollisuudet puutteelliset

Lähes kolme neljästä katsoo asuvansa Kainuussa vielä kymmenen vuoden kuluttua. Näin korkeaa pysyvyyttä ei kyselyissä juuri tapaa kuin pääkaupunkiseudulla. Kyselyn avoimet vastaukset viittaavat siihen, että Kainuuseen on valikoitunut runsaasti täällä viihtyviä ihmisiä. Eri skenaarioissa tämä on joko vahvuus tai heikkous, jos vieraan vastaanotto tökkii.

Asun Kainuussa 10 vuoden kuluttua

Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1. Täysin samaa mieltä	155	41,22%					
2. Jokseenkin samaa mieltä	126	33,51%					
3. Jokseenkin eri mieltä	36	9,57%					
4. Täysin eri mieltä	26	6,91%					
5. En osaa sanoa	33	8,78%					
Yhteensä	376	100%					

Millä kainuulaiset elävät?

Matkailua pidetään selvästi merkittävimpänä. Seuraavina ovat kaivostoiminta ja yksityinen hyvinvointiala. Metsäteollisuus on ilmeisesti kärsinyt Kajaanin tehtaan sulkemisesta, sen mahdollisuudet alueella ovat näkemystä positiivisemmat. Syy siihen, että ruoka on jäänyt taustalle, on tuntematon, puhtaat raaka-aineet tarjoavat alalle vahvaa potentiaalia. Lienee kyse siitä, että luonnon antimia ei ajatella jalostuksen raaka-aineina. Useat julkisuudessa hehkutetut alat ovat jääneet niukalle kannatukselle.

Minkä alojen uskot elättävän kainuulaiset tulevaisuudessa? Valitse KOLME tärkeintä.

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Matkailu	290	77,33%					
2.	Kaivostoiminta	202	53,87%					
3.	Hitec- teknologiateollisuus	78	20,80%					
4.	Metsäteollisuus	102	27,20%					
5.	Hyvinvointiala (yksityinen ja julkinen)	109	29,07%					
6.	Kauppa	47	12,53%					
7.	Koulutus- ja asiantuntijapalvelut	30	8,00%					
8.	Biotalous	69	18,40%					
9.	Ruoantuotanto	47	12,53%					
10.	Rahoitusala	0	0,00%					
11.	Kuljetusala	15	4,00%					
12.	Luovat alat	35	9,33%					
13.	Julkishallinto	46	12,27%					
14.	En osaa sanoa	11	2,93%					
15.	Jokin muu, mikä?	19	5,07%					
Yhteensä								

Näkemyks väkiluvun kehityksestä on synkkä, sillä selvä enemmistö arvelee laskevan trendin jatkuvan. Kolme laadituista skenaarioista edellyttää suunnan muutosta, ja väkiluvun kasvu on strategiassa nähtävä myös tavoitteena eikä pelkästään seurauksena. vrt. ruotsalainen Etelä-Pohjanmaa.

Paljonko arvioit tulevaisuuden Kainuussa vuoden 2035 tienoilla olevan asukkaita?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	60 000	112	29,95%					
2.	70 000	135	36,10%					
3.	80 000	82	21,93%					
4.	90 000	23	6,15%					
5.	100 000	15	4,01%					
6.	Enemmän	7	1,87%					
	Yhteensä	374	100%					

Yli puolet vastaajista uskoo maahanmuuttajien määrän kasvuun, mikä on osin ristiriidassa väestönäkemyksen kanssa.

Paljonko uskot Kainuussa olevan maahanmuuttajia tulevaisuudessa, 2030-luvulla?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Saman verran kuin nyt	63	16,84%					
2.	Vähemmän kuin nyt	51	13,64%					
3.	Enemmän kuin nyt	206	55,08%					
4.	Reilusti enemmän kuin nyt	42	11,23%					
5.	En osaa sanoa	12	3,21%					
	Yhteensä	374	100%					

Valtaosa katsoo Kainuun tulevan toimeen yhdellä tai kolmella kunnalla. Mielenkiintoista on ilmeisemmän, kaksinapaisen Kainuun saama vähäinen kannatus.

Montako kuntaa ajattelet, että on tulevaisuuden Kainuussa, 2030-luvulla?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Ei yhtään	6	1,60%					
2.	1	102	27,20%					
3.	2	28	7,47%					
4.	3	146	38,93%					
5.	4	44	11,73%					
6.	Enemmän	26	6,93%					
7.	En osaa sanoa	23	6,13%					
	Yhteensä	375	100%					

Akuutit Talvivaaran ongelmat nousivat tässä pintaan. Maankäyttö, jossa matkailu ja kaivosteollisuus ovat rakenteellisessa ristiriidassa, on jäänyt hämmästyttävän pienelle huomiolle, vaikka se on kokonaisuuden kannalta sekä pitkävaikutteinen että alueellisesti päätettävä.

Mihin seuraavista Kainuun maakunnan kannalta keskeisin tulevaisuuden ympäristökysymys tulee mielestäsi liittymään?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Ilmastomuutos	23	6,15%					
2.	Vesi	16	4,28%					
3.	Maankäyttö	18	4,81%					
4.	Luonnon monimuotoisuus	59	15,78%					
5.	Ympäristön puhtaus	94	25,13%					
6.	Kaivosteollisuus	151	40,37%					
7.	En osaa sanoa	9	2,41%					
8.	Jokin muu, mikä?	4	1,07%					
	Yhteensä	374	100%					

Enemmistö ennakoii nykyisen valtuustueen aseman heikkenemistä lähinnä nykyisen valtuustun tason neliapilan suuntaan. Toteutuessaan tämä merkinnee samalla päätöksentekijöiden sukupolvenvaihdosta, mitä puolueyhmittymistä riippumatta on pidettävä toivottavana.

Kainuun puoluepolitiikkaa hallitsee tulevaisuudessa

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	1 puolue	8	2,14%					
2.	2 puoluetta	101	27,08%					
3.	4 puoluetta	182	48,79%					
4.	Tulevaisuudessa ei ole puolueita	23	6,17%					
5.	En osaa sanoa	59	15,82%					
Yhteensä		373	100%					

Kysymys oli vahvasti tunteita herättävä, vaikka niukka enemmistö asettiikin ajatusta tukemaan. Avoimista vastauksista näkyi, että kysymys oli liitetty puhtaasti venäläisiin, vaikka kiinnostuneita osin oman kulttuurinsa piirissä olevasta kakkosasutuksesta löytyy muualtakin vrt. suomalaiset Aurinkorannalla tai Floridassa. Hallittu asuminen on paljon hallitsematonta parempi vaihtoehto, joka on todettu Etelä-Karjalassa.

Miten suhtaudut ajatukseen, että Kainuuseen kaavoitettaisiin tulevaisuudessa alueita ulkomaisten (esim. venäläisten) vapaa-ajan viettoa varten rakennettaville mökkikylille?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Erittäin kannatettava ajatus	43	11,59%					
2.	Jokseenkin kannatettava ajatus	130	35,04%					
3.	Jokseenkin huono ajatus	97	26,15%					
4.	Erittäin huono ajatus	76	20,49%					
5.	En osaa sanoa	25	6,74%					
Yhteensä		371	100%					

+++++

Ostovoimaisia matkailijoita alueelle, jos läheltä, suhteellisen ekologistakin

Lisää yleistä taloudellista aktiviteettia alueella, myös kiinteistövero tuloja

Työllistävä vaikutus, tuo myös uusia työntekijöitä alueelle

Lisää sijoittajia alueelle

Kansainvälisyys lisääntyy

Erilliset alueet huono ajatus

Ei haluta myydä maata, korkeintaan vuokrata

"Ei niitä tänne kaivata"

Turvallisuus kärsii, rikollisuutta, rahanpesua

Kainuun imago voi kärsiä

Ympäristö kuormittuu

Valtaenemmistö näkee alan etenemisen myönteisenä, mutta korostaa ympäristöasioiden hoitoa. Tämä on strateginen haaste alueelle, sillä osaamista kaivosproblematiikkaan on jatkuvasti kasvatettava. Asiaan liittyy myös se, että kansainvälisillä yhtiöillä on kymmenistä hankkeista syntynyt merkittävä osaaminen, jonka hyväksikäyttöä ei pidä ainakaan väheksyä.

Miten suhtaudut alueen maaperän mineraalien hyödyntämiseen tulevaisuudessa?

Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1. Kannatettava asia	60	16,04%					
2. Kannatettava asia, jos tehdään ekologisesti	229	61,23%					
3. Arveluttava asia, jos kuluttaa luontoa	67	17,91%					
4. Vastustettava asia	12	3,21%					
5. En osaa sanoa	6	1,60%					
Yhteensä	374	100%					

Enemmistö piti tätä tarpeellisenä koko koulutuksen läpäisevänä, käytännöllisesti katsoen kaikki muut ainakin matkailuun liittyvillä aloilla. Strategiassa tämä on otettava esiin toimenpiteinä valtiovaltaan kohdistuvien vetoomusten sijaan. Ainoastaan muutoksiin haluttomat vetäytyvät lainsäädännön taakse silloin, kun tarve muutokseen on ilmeinen.

Mitä mieltä olet venäjänkielisen koulutustarjonnan kehittämisestä Kainuun tulevaisuuden tarpeisiin?

Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1. Kannatettava läpi kaikkien koulutusasteiden	216	57,91%					
2. Kannatettava matkailuun liittyvillä aloilla	127	34,05%					
3. Epäilen sen tuomia hyötyjä alueelle	21	5,63%					
4. Uskon sen olevan haitaksi alueen kehitykselle	3	0,80%					
5. En osaa sanoa	6	1,61%					
Yhteensä	373	100%					

Kainuu teknologian edelläkävijänä

Kysymys on mukana siksi, että erilaisissa ohjelmissa on mainintoja tällaisesta mahdollisuudesta. Enemmistö suhtautui asiaan epäillen. Tätä näkökulmaa vahvistaa se, että näkemystä painopistealasta ei syntynyt, vaan äänet hajosivat kaikelle tarjolla olleelle vaihtoehdoille. Parempi ennuste lienee, että maakunnasta löytyy jonkin suppean alueen edelläkävijäyrityksiä, jotka verkottamalla ja etätöitä hyödyntäen voivat kasvaa globaaliin mittaan. On korostettava, että edelläkävijyys ei synny hallinnoiden ja tukien, vaan yrittäen. Julkisen vallan rooli on huolehtia, että infra on yrittäjyyttä helpottava

Onko Kainuu mielestäsi tulevaisuudessa teknologisesti edelläkävijämaakunta verrattuna muuhun Suomeen?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kyllä	57	15,28%					
2.	Ehkä	186	49,87%					
3.	Ei	107	28,69%					
4.	En osaa sanoa	23	6,17%					
	Yhteensä	373	100%					

Jos kyllä, millä teknologian alueella?

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Tietotekniikka	56	21,79%					
2.	Biotekniikka	41	15,95%					
3.	Ympäristötekniikka	35	13,62%					
4.	Kaivos- ja metallurgia	48	18,68%					
5.	Hyvinvointiteknologia	22	8,56%					
6.	En osaa sanoa	39	15,18%					
7.	Jokin muu, mikä?	16	6,23%					
	Yhteensä	257	100%					

Skenaarioiden arviointi

Todennäköisin

Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1. A: Ai, mikä Kainuu? – nykymenon jatke.	162	44,88%					
2. B: Venäjä ja Kiina kasvun ajureina.	42	11,63%					
3. C: Kainuu rules – ympäristöteknologialla eteenpäin.	28	7,76%					
4. D: Matkailu ja asuminen keskiössä Kainuussa.	129	35,73%					
Yhteensä	361	100%					

Haluttavin

Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1. A: Ai, mikä Kainuu? – nykymenon jatke.	7	2,02%					
2. B: Venäjä ja Kiina kasvun ajureina.	67	19,31%					
3. C: Kainuu rules – ympäristöteknologialla eteenpäin.	179	51,59%					
4. D: Matkailu ja asuminen keskiössä Kainuussa.	94	27,09%					
Yhteensä	347	100%					

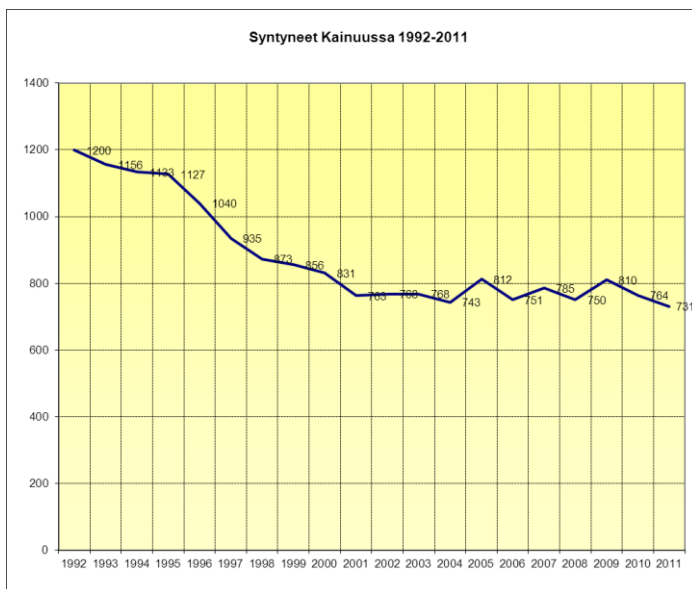
Epäuskottavin

Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1. A: Ai, mikä Kainuu? – nykymenon jatke.	30	8,65%					
2. B: Venäjä ja Kiina kasvun ajureina.	160	46,11%					
3. C: Kainuu rules – ympäristöteknologialla eteenpäin.	108	31,12%					
4. D: Matkailu ja asuminen keskiössä Kainuussa.	49	14,12%					
Yhteensä	347	100%					

Kartettavin

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	A: Ai, mikä Kainuu? – nykymenon jatke.	206	60,41%					
2.	B: Venäjä ja Kiina kasvun ajureina.	71	20,82%					
3.	C: Kainuu rules – ympäristöteknologialla eteenpäin.	23	6,74%					
4.	D: Matkailu ja asuminen keskiössä Kainuussa.	41	12,02%					
	Yhteensä	341	100%					

Liite 6. Taustatilastoja alueesta Kainuun liitolta

Kuva 22: Syntyneet Kainuussa Kunnittain 1990 – 2012

Taulukko 13: Syntyneet Kainuussa kunnittain 1990 - 2012

SYNTYNEET KAINUUSSA KUNNITTAIN 1990-2012																							
Kunta	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
HYRYNSALMI	55	58	42	49	32	60	37	17	29	25	15	27	22	16	18	14	13	16	15	20	8	13	11
KAJAANI	556	505	561	539	545	527	499	463	446	432	419	403	392	403	421	443	443	452	450	474	454	441	424
KUHMO	144	150	121	137	131	114	118	92	88	77	101	83	77	88	74	70	63	91	61	88	62	54	66
PALTAMO	46	55	57	46	53	54	55	45	43	34	37	37	36	38	32	46	25	27	34	34	42	29	31
PUOLANKA	38	34	50	53	46	45	42	35	34	37	30	17	22	21	22	20	21	14	19	16	21	19	14
RISTIJÄRVI	19	18	24	24	21	16	17	15	5	8	8	2	9	9	7	4	5	7	11	12	7	8	5
SOTKAMO	141	127	149	124	132	134	117	122	103	110	100	80	96	102	81	115	95	91	91	93	97	95	95
SUOMUSSALMI	150	124	130	130	119	124	117	97	83	87	82	80	80	65	56	66	64	57	47	54	54	47	52
VAALA	51	56	66	54	54	53	38	49	42	46	39	34	34	26	32	34	22	30	22	19	19	25	22
KAINUU	1 200	1 127	1 200	1 156	1 133	1 127	1 040	935	873	856	831	763	768	768	743	812	751	785	750	810	764	731	720

Lähde: Tilastokeskus. Väestömuutokset kunnittain.

Kainuun liitto 2013

Taulukko 14: 12-22 -vuotiaiden osuus Kainuussa kunnittain

12-22 -vuotiaiden osuus Kainuussa kunnittain									
	2000			2005			2011		
	Yhteensä	12-22 v.	%	Yhteensä	12-22 v.	%	Yhteensä	12-22 v.	%
Kainuu	89777	13492	15,0	85303	12084	14,2	81298	10186	12,5
..Hyrnsalmi	3486	497	14,3	3096	433	14,0	2672	306	11,5
..Kajaani	38912	6177	15,9	38217	5837	15,3	38045	5330	14,0
..Kuhmo	11167	1637	14,7	10271	1373	13,4	9334	954	10,2
..Paltamo	4420	628	14,2	4183	597	14,3	3807	446	11,7
..Puolanka	3846	516	13,4	3408	412	12,1	2997	332	11,1
..Ristijärvi	1796	255	14,2	1626	221	13,6	1489	149	10,0
..Sotkamo	11106	1633	14,7	10713	1464	13,7	10697	1313	12,3
..Suomussalmi	11003	1602	14,6	10071	1239	12,3	8943	953	10,7
..Vaala	4041	547	13,5	3718	508	13,7	3314	403	12,2
Lähde:Tilastokeskus									

Taulukko 15: Puolueiden saamat äänimäärät kunnallisvaaleissa vuonna 2012

PUOLUEIDEN SAAMAT ÄÄNIMÄÄRÄT KUNNALLISVAALEISSA VUONNA 2012																		
Kunta	KESK.	%	SDP	%	KOK	%	VAS	%	VIHR.	%	KD	%	PS	%	MUUT	%	Hyväks. Äänestys- ääniä	prosentti yht.
Hyrnsalmi	728	58,6	134	10,8	0	0,0	284	22,9	0	0,0	0	0,0	96	7,7	0	0,0	1 242	55,2
Kajaani	3801	24,6	2101	13,6	2283	14,8	2502	16,2	654	4,2	354	2,3	2557	16,5	1219	7,9	15 471	51,5
Kuhmo	1817	41,2	678	15,4	343	7,8	339	7,7	231	5,2	132	3,0	867	19,7	0	0,0	4 407	56,6
Paltamo	804	47,6	239	14,1	83	4,9	255	15,1	30	1,8	71	4,2	208	12,3	0	0,0	1 690	55,5
Puolanka	995	65,0	0	0,0	40	2,6	283	18,5	0	0,0	0	0,0	137	9,0	75	4,9	1 530	61,6
Ristijärvi	437	64,1	49	7,2	82	12,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	114	16,7	0	0,0	682	54,6
Sotkamo	1960	39,7	182	3,7	604	12,2	799	16,2	72	1,5	187	3,8	1127	22,9	0	0,0	4 931	58,0
Suomussalmi	2035	49,9	51	1,3	317	7,8	1132	27,8	26	0,6	11	0,3	496	12,2	10	0,2	4 078	54,5
Vaala	992	59,8	87	5,2	62	3,7	247	14,9	0	0,0	20	1,2	251	15,1	0	0,0	1 659	62,6
KAINUU	13 569	38,0	3 521	9,9	3 814	10,7	5 841	16,4	1 013	2,8	775	2,2	5 853	16,4	1 304	3,7	35 690	54,5
Koko maa		18,7		19,6		21,9		8,0		8,5		3,7		12,3		7,3		58,3

Lähde: Tilastokeskus. Kainuun maakunta -kuntayhtymä 2012

Taulukko 16: Kunnallisvaaleissa valitut Kainuussa 2012

KUNNALLISVAALEISSA VALITUT KAINUUSSA 2012									
Kunta	VALTUUSTOPAIKAT PUOLUEITTAIN								
	Kesk.	Vas.	SDP	Kok.	KD	Vihr.	PS	Muut	Yhteensä
HYRYNSALMI	13	5	2	-	-	-	1	-	21
KAJAANI	13	8	7	8	1	2	9	3	51
KUHMO	15	2	5	3	1	2	7	-	35
PALTAMO	11	3	3	1	1	0	2	-	21
PUOLANKA	14	4	-	0	-	-	2	1	21
RISTIJÄRVI	12	-	1	2	-	-	2	-	17
SOTKAMO	15	6	1	4	1	0	8	-	35
SUOMUSSALMI	19	10	0	2	0	0	4	-	35
VAALA	14	3	1	0	0	-	3	-	21
KAINUU	126	41	20	20	4	4	38	4	257

Lähde: Tilastokeskus. Staffin. Kainuun maakunta -kuntayhtymä

Taulukko 17 Kainuun kuntien tunnuslukuja, tilastokeskus, Altika 2013

	2011	
	MS Manner-Suomi	M18 Kainuu
15 Kuntien lukumäärä	320	9
30 Asukasluku 31.12.2011	5 372 913	81 298
70 Henkilökuntaa 1000 asukasta kohti	62	52
141 Verotettavat tulot 2010, €/asukas	15 412	12 369
180 Tuloveroprosentti 2012	19,26	20,00
210 Verotulot, 1000 €	18 973 738	246 089
220 Verotulot, €/asukas	3 531	3 027
250 Valtionosuudet, €/asukas	1 419	2 444
270 Vuosikate, 1000 €	2 054 472	16 990
280 Vuosikate %	5,9	3,2
290 Vuosikate €/asukas	382	209
360 Kassan riittävyys (pv)	36	31

Tilasto perustuu kuntien ja kuntayhtymien 29.10.2012 mennessä Tilastokeskukselle ilmoittamiin tietoihin

MERKINTÄTAPOJEN SELITYKSET

. = Tieto puuttuu tai on pienempi kuin puolet käytetystä yksiköstä

Tunnusluku 280 Vuosikate % Vuosikate % = 100 x Vuosikate / Käyttötulot

Tunnusluku 360 Kassan riittävyys (pv) Kassan riittävyys (pv) = 365 x Kassavarat / Kassasta maksut

Viimeksi päivitetty: 2012-11-21 09:00

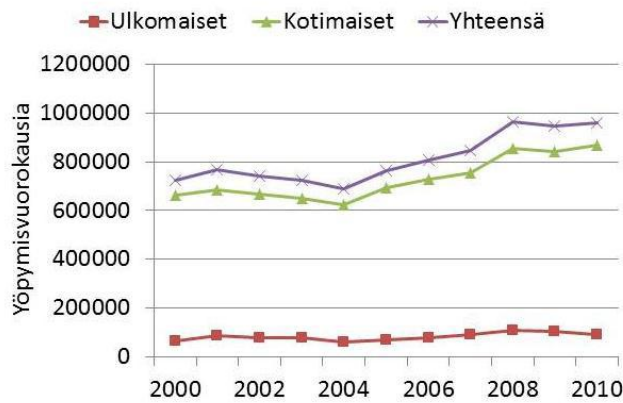
Mittayksikkö: Tunnusluku, 1000€

Taulukko 18: Kainuun kuntien vuoden 2012 tilinpäätöstiedot

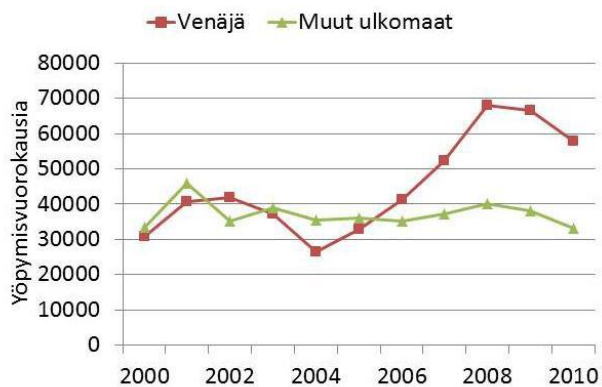
Vuoden 2012 tilinpäätöstiedot									
TUNNUSLUKU	KAJAANI	HYRYNSALMI	KUHMO	PALTAMO	PUOLANKA	RISTIJÄRVI	SOTKAMO	SUOMUSSALMI	VAALA
Asukasluku 31.12.2012	37 973	2 602	9 240	3 741	2 931	1 450	10 682	8 813	3 255
Tuloveroprosentti	20,0	20,25	20,3	21,0	20,0	19,75	19,75	19,5	21,0
Verotulot (1000 €)	122 620	6 932	25 148	9 748	7 436	4 008	32 030	24 145	10 617
Verotulot, €/asukas	3 229	2 664	2 722	2 606	2 537	2 764	2 999	2 740	3 262
Valtionosuudet (1000 €)	75 072	10 531	29 129	11 086	13 180	6 017	20 548	30 820	12 711
Valtionosuudet, €/asukas	1 977	4 047	3 152	2 963	4 497	4 150	1 928	3 497	3 905
Toimintatuotot / toimintakulut, %	18,2	12,2	14,6	15,0	14,2	29,6	16,2	18,1	16,1
Vuosikate (1000 €)	8 155	222	-409	383	864	251	-1 885	4 224	1 365
Vuosikate, €/asukas	215	85	-44	102	295	173	-177	479	420
Vuosikate, % poistoista	68,4	48,4	-13,6	28,4	104,6	57,4	-83,4	109,0	114,0
Investointien tulo-rahoitusprosentti	41,6	10,2	-14,8	14,2	77,0	40,4	-34,2	90,0	26,9
Tilikauden tulos 2012 (1000 €)	-3 763	-237	-3 411	-942	110	-57	-4 044	348	167
* Tilinpäätösarvio 2013 (1000 €)	-2 250	-497	-3 001	-1 000	-72	-900		-2 185	465
Omavaraisuus-%	57,0	54,8	58,8	38,4	79,4	61,8	60,8	76,0	35,4
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	43,7	37,5	34,9	62,6	17,1	30,9	31,4	26,0	74,3
Kertynyt alijäämä (1000 €)	-15400	-1604	-4830	432	0	-2084	-5 498	12 120	-2171
Kertynyt alijäämä €/asukas	-41	-616	-523	115	0		-515	1 375	-667
Lainakanta (1000 €) 31.12.2012	82 000	6 179	14 913	13 389	2 278	2 108	11 840	11 137	17 478
Lainakanta, €/asukas 31.12.2012	2 159	2 375	1 614	3 579	777	1 454	1 108	1 264	5 370
* arvio									
Lähde: Kuntien talousvastaavat									

Taulukko 19: Tukien osuus BKT:stä vuonna 2010

Tukien osuus BKT:stä vuonna 2010	
Valtion osuudet	197848000
EAKR-ohjelma	14550000
ESR-ohjelma	9384000
Manner-Suomen kehittäm.	3567756
Kalatalousrahasto	263000
Kainuun kehittämisrahasto	63174000
Yht.	288786756
BKT	1934000000
Tukien osuus BKT:stä	14,93

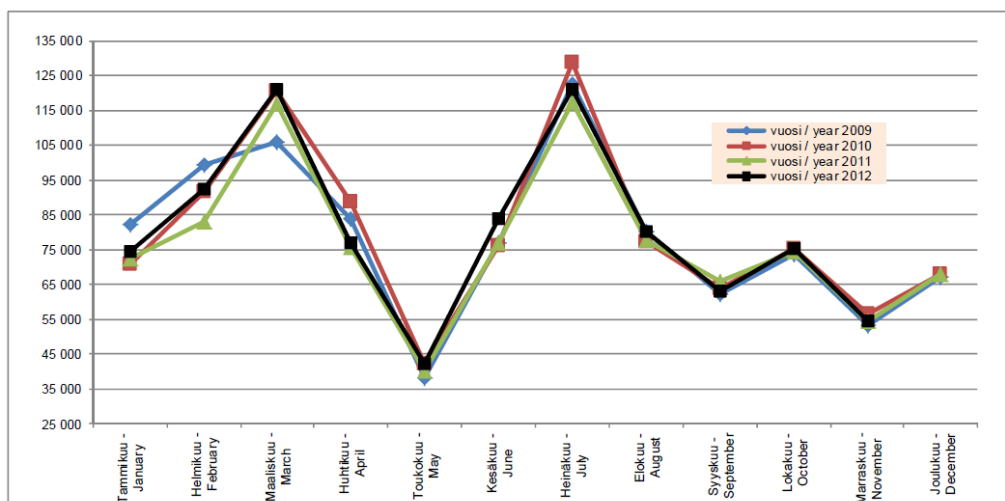

Kuva 23 Kainuun yöpymisvuorokaudet ulkomailta Lähde: Tilastokeskus, Kainuun Etu

Kuva 24 Kainuun yöpymisvuorokaudet ulkomailta Lähde: Tilastokeskus, Kainuun Etu

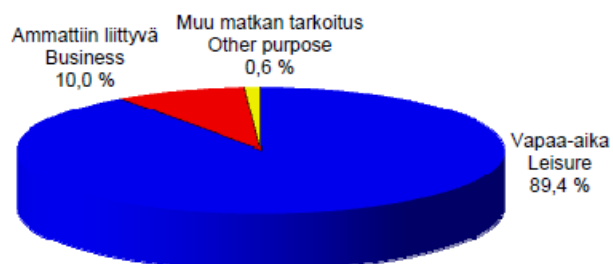
Yöpymiset kuukausittain Kainuussa

Kuva 25: Kainuun matkailun tunnuslukuja vuodelta 2012, yöpymiset kuukausittain, Kainuun Etu

Yöpymiset matkan tarkoituksen mukaan

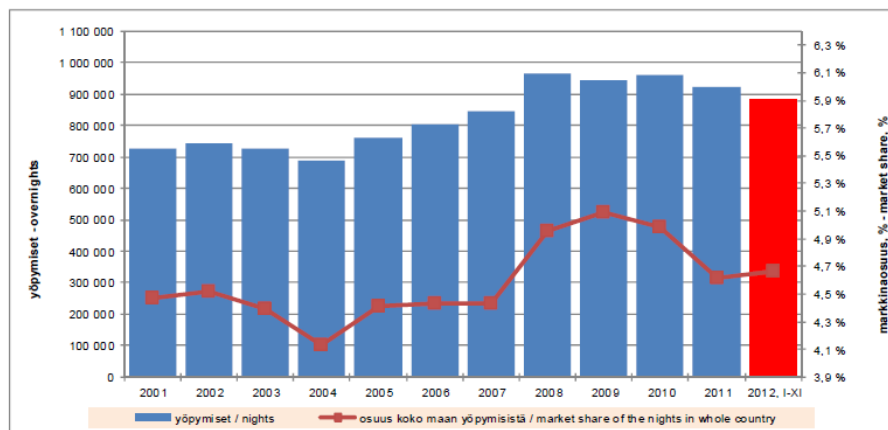
Tammi-marraskuu 2012

	Vapaa-aika Leisure	Osuus, % Share, %	Ammattiin liittyvät Business	Osuus, % Share, %	Muu matkan tarkoitus Other purpose	Osuus, % Share, %
2003	595 519	82,2 %	119 378	16,5 %	9 834	1,4 %
2004	545 748	79,4 %	132 279	19,3 %	9 126	1,3 %
2005	630 224	82,7 %	122 450	16,1 %	9 490	1,2 %
2006	663 213	82,4 %	134 042	16,6 %	8 088	1,0 %
2007	681 497	80,8 %	152 997	18,1 %	9 414	1,1 %
2008	762 313	79,1 %	197 362	20,5 %	3 894	0,4 %
2009	774 745	82,0 %	163 899	17,3 %	6 364	0,7 %
2010	819 159	85,4 %	136 512	14,2 %	4 028	0,4 %
2011	822 741	89,2 %	96 291	10,4 %	3 818	0,4 %
2012, I-XI	790 747	89,4 %	88 644	10,0 %	4 888	0,6 %

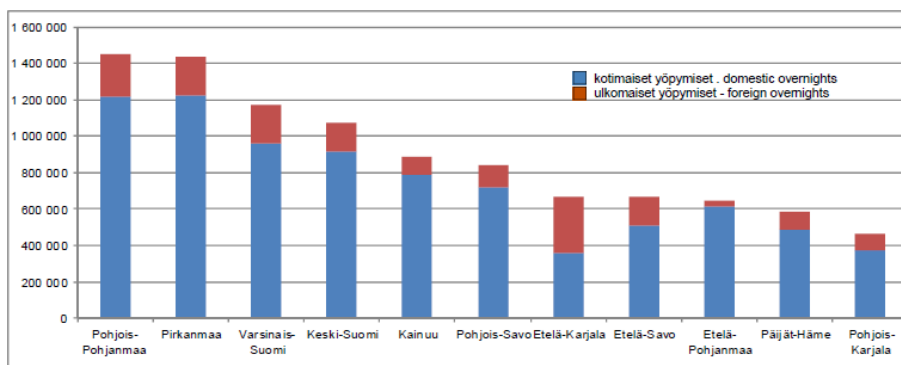
Kuva 26: Kainuun matkailun tunnuslukuja vuodelta 2012, yöpymiset matkan tarkoituksen mukaan, Kainuun Etu

Kokonaisyöpymiset Kainuussa ja markkinaosuus koko maan yöpymistä

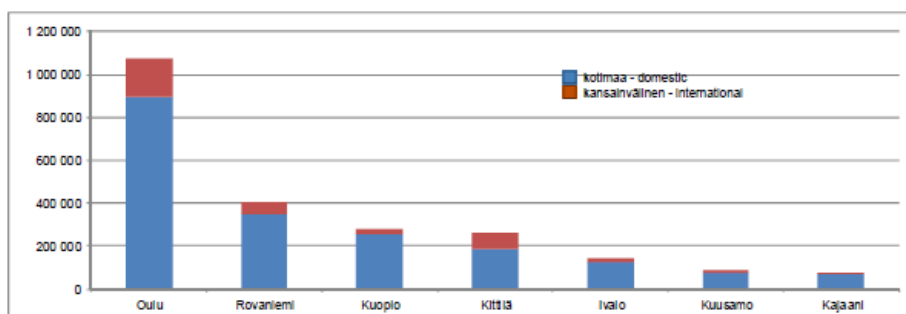
Kuva 27: Kainuun matkailun tunnuslukuja vuodelta 2012, kokonaisyöpymiset, Kainuun Etu

Yöpymiset Kainuussa ja eräissä muissa maakunnissa tammi-marraskuussa 2012

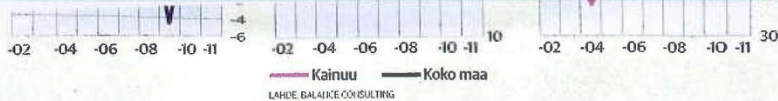
Kuva 28: Kainuun matkailun tunnuslukuja vuodelta 2012, yöpymiset Kainuussa ja eräissä muissa maakunnissa, Kainuun Etu

Lentomatrustajien määrä Kajaanissa ja eräillä muilla lentoasemilla, 2012

	Oulu		Rovaniemi		Kuopio		Kittilä		Ivalo		Kuusamo		Kajaani	
	abs.	%-muutos	abs.	%-muutos	abs.	%-muutos	abs.	%-muutos	abs.	%-muutos	abs.	%-muutos	abs.	%-muutos
2010	702 693	1,5 %	309 709	0,0 %	254 344	-0,6 %	212 594	-12,8 %	111 940	-15,1 %	81 668	-13,2 %	66 013	-26,4 %
kotimaa	598 063	-1,2 %	246 465	0,2 %	209 927	-6,8 %	142 197	-13,8 %	92 838	-16,6 %	68 953	-8,3 %	63 980	-9,7 %
kansainvälinen	104 640	20,6 %	63 244	-0,6 %	44 417	45,5 %	70 397	-10,6 %	19 102	-7,2 %	12 715	-32,4 %	2 033	-89,2 %
2011	973 872	38,6 %	396 414	28,0 %	284 405	11,8 %	238 113	12,0 %	125 839	12,4 %	91 759	12,4 %	78 095	18,3 %
kotimaa	850 305	42,2 %	331 284	34,4 %	244 472	16,5 %	167 065	17,5 %	103 815	11,8 %	81 283	17,9 %	74 985	17,2 %
kansainvälinen	123 567	18,1 %	65 130	3,0 %	39 933	-10,1 %	71 048	0,9 %	22 024	15,3 %	10 476	-17,6 %	3 110	53,0 %
2012	1 073 422	10,2 %	403 540	1,8 %	282 900	-0,5 %	263 304	10,6 %	145 455	15,6 %	86 320	-5,9 %	77 522	-0,7 %
kotimaa	897 665	5,6 %	345 411	4,3 %	256 988	4,7 %	186 099	11,4 %	121 967	17,5 %	75 355	-7,3 %	70 354	-6,2 %
kansainvälinen	175 767	42,2 %	58 129	-10,7 %	26 912	-32,6 %	77 205	8,7 %	23 498	6,7 %	10 965	4,7 %	7 168	130,5 %

Kuva 29: Kainuun matkailun tunnuslukuja vuodelta 2012, lentomatrustajien määrä, Kainuun Etu

Menestyjät 3/19 Kainuu

Yritysteemassa listataan syksyn aikana maakuntien parhaat yritykset.

Maakunnan parhaat

Yrityksen nimi, kotipaikka	Toimiala	Liike- vaihto, milj. €	Liike- vaihdon kasvu, %	Netto- tulos, milj. €	Sijoit- täsiö- tuotto, %	Oma- varaisuus- aste, %	KL- luokitus- pisteet
1. Puntti Oy, Kajaani	Pienostavara-alat	33,7	13,3	3,1	34,4	69	85
2. Kajaanin Prosessimitatukset Oy, Kajaani	Mittauslaitteiden v.	2,6	16,2	0,4	25,6	82	83
3. Vaalan Juustola Oy, Vaala	Juustojen v.	5,3	21,9	0,4	39,6	66	82
4. Polarica Finland Oy, Sotkamo	Rilista- ja marjatuott. v.	9,7	46,6	1,5	38,5	76	82
5. Kaluste-Naupuri Oy, Kajaani	Huonekalujen väh.kaup.	5,6	26,3	0,4	34,6	73	82
6. Suokone Oy, Sotkamo	Murskausjyrsimien v.	6,7	-1,8	0,9	18,5	90	82
7. Kovalainen Oy, Kajaani	Käsityökaluja tuott.	2,4	15,3	0,4	31,9	71	80
8. Mehi Oy, Suomussalmi	Työkaluja v.	1,8	94,0	0,1	27,1	65	76
9. Eitel Networks Pohjoinen Oy, Kajaani	Televerkköiden rakent.	45,6	38,6	3,9	59,9	52	75
10. Woodlink Oy Ltd, Kajaani	Puutavara-tuotetuokk.	2,2	40,2	0,1	21,4	74	75
11. Sotkamon Rakennus Oy, Sotkamo	Rakennusliike	5,7	51,8	0,4	22,5	76	73
12. Huurimäen Oy, Kajaani	Jätehuolto	6,3	5,0	0,5	15,2	70	73
13. Kajaanin Lämpö Oy, Kajaani	Lämmöntuotanto	15,4	-6,3	2,0	43,9	33	71
14. Kainuun Pullit Oy, Kajaani	Rakennusalan väh.kaup.	2,1	11,6	0,1	19,3	68	70
15. Kajaanin Huoltokeskus Oy, Kajaani	Kiinteistöhoito	2,5	7,4	0,2	27,8	74	69
16. Kalevi Määttä Oy, Kuhmo	Puunkorjuu	2,1	1,4	0,1	13,4	78	69
17. Rakennus-Paumer Oy, Kajaani	Rakennusliike	3,8	2,5	0,1	14,4	92	68
18. Kainuun Tähti Oy, Paltamo	Huoltamotominta	5,6	-1,5	0,2	25,1	71	65
19. Björn Kraft Ab, Kajaani	Sähkön siirto	17,9	-19,6	0,7	7,2	79	65
20. Vesilätkäpalvelu Kemppainen Oy, Kajaani	Rakennusliike	3,0	24,9	0,2	26,4	52	64
21. E.ON Kainuu -konserni, Kajaani	Sähkön tuotanto	138,5	-7,3	16,3	24,4	53	64
22. Exens Development Oy, Kajaani	Tuotekehitys ja v.	2,0	83,2	0,0	3,6	74	63
23. Kaisanet Oy, Kajaani	Mobiliverkko-palvelut	19,5	..	0,7	3,9	66	62
24. TB-huolto Turjanhoivi Oy, Suomussalmi	Huoltamotominta	2,0	5,3	0,1	64,3	38	62
25. Planray Oy, Kajaani	Sähkölämmitysjärj. v.	1,7	25,2	0,2	33,7	55	62
26. Johanneksenkulma Oy, Sotkamo	Vähittäiskauppa	9,3	3,5	0,2	15,0	76	62
27. Sotkamon Porakalvo Oy, Sotkamo	Porasurakointi	6,5	30,3	0,1	6,0	71	61
28. Hlukatti-konserni, Sotkamo	Huoltamotominta	6,4	15,9	0,2	39,1	53	60
29. Koneistamo Ain Oy, Kajaani	Metallialan järj.toim.	5,6	34,0	0,2	20,7	34	60
30. Ämmän Leipä Oy, Suomussalmi	Leivän valmistus	1,8	2,4	0,1	17,9	65	60
31. OP-Kiinteistökeskus Kainuu Oy, Kajaani	Kiinteistövälitys	2,3	32,3	0,1	34,4	50	59
32. Tolarock Oy, Kajaani	Kalvosurakointi	10,8	-12,9	1,7	60,3	11	58
33. LVI-Allta Oy, Kajaani	Lvi-asennus	5,6	-11,4	0,2	17,7	62	58
34. Pohjan Taimi Oy, Kajaani	Puuntaimien kasvat.	4,1	-5,7	0,1	3,3	67	58
35. Korhonen Oy Tili- ja kiinteistö tsto, Kajaani	Tilitoimisto	2,1	4,7	0,1	12,3	71	57
36. Kajaanin Sisustajat Oy, Kajaani	Sisustuspalvelu	1,8	4,0	0,0	9,6	70	57
37. Seppo Kyllönen Oy, Kuhmo	Murskaustyöt	1,9	33,7	0,2	39,5	26	56
38. Kajaanin Teknologialakeskus Oy, Kajaani	Toimittajien vuotr.	2,1	0,4	0,4	4,1	62	56
39. OK-Proccis Oy, Sotkamo	Markkinointitoimisto	2,2	-4,6	0,1	22,5	36	55
40. Suomalainen Lehtipaino Oy, Kajaani	Lehtien painaminen	6,1	25,4	0,7	24,2	22	54
41. Duottar Oy, Kajaani	Rakennusalan agenttuuri	2,2	-13,6	0,0	7,6	61	54
42. Mlto Team Taurialnen Oy, Kajaani	Puunkorjuu	5,9	33,3	0,2	21,4	39	53
43. Ylidosmetalli Oy, Kajaani	Teräsrakentaminen	2,6	-9,3	0,1	19,5	38	53
44. Nikko Kipeläinen Oy, Vaala	Rautakauppa	6,2	10,8	0,2	17,2	57	53
45. Kuhmon Rakennuspojat Oy, Kuhmo	Rakennusliike	2,0	27,2	0,1	22,8	45	52
46. Pohjojan Tekstiilipalvelu Oy, Kajaani	Tekstiilihuolto	2,6	4,3	0,2	19,7	36	50
47. E.I. Piipponen Oy, Sotkamo	Urheilualan väh.kauppa	3,0	-5,4	0,1	16,8	46	50
48. Sirnilka Oy, Kajaani	Puunkorjuu	2,4	15,8	0,1	13,0	41	50
49.							
50.							

Nopeimmat kasvajat

1. Mehi Oy, Suomussalmi	Työkaluja v.	1,8	94,0	0,1	27,1	65	76
2. Exens Development Oy, Kajaani	Tuotekehitys ja v.	2,0	83,2	0,0	3,6	74	63
3. Sotkamon Rakennus Oy, Sotkamo	Rakennusliike	5,7	51,8	0,4	22,5	76	73
4. Polarica Finland Oy, Sotkamo	Rilista- ja marjatuott. v.	9,7	46,6	1,5	38,5	76	82
5. Woodlink Oy Ltd, Kajaani	Puutavara-tuotetuokk.	2,2	40,2	0,1	21,4	74	75

*Poikkeuksellisen suuret kasvuprosentit selittyvät useimmiten yrityskaupoilla.

Tuuloksentekijät

1. E.ON Kainuu -konserni, Kajaani	Sähkön tuotanto	138,5	-7,3	16,3	24,4	53	64
2. Eitel Networks Pohjoinen Oy, Kajaani	Televerkköiden rakent.	45,6	38,6	3,9	59,9	52	75
3. Puutio Oy, Kajaani	Pienostavara-alat	33,7	13,3	3,1	34,4	69	85
4. Kajaanin Lämpö Oy, Kajaani	Lämmöntuotanto	15,4	-6,3	2,0	43,9	33	71
5. Tolarock Oy, Kajaani	Kalvosurakointi	10,8	-12,9	1,7	60,3	11	58

v = valmistus yritysten liikevaihdon alaraja 1,7 miljoonaa euroa, selvityksessä ei ole mukana pankkeja ja vakuutusyhtiöitä

Luokituksessa huomioitavat tunnusluvut

Kasvu mitataan yrityksen liikevaihdon kasvun keskiarvolla viimeisen kolmen vuoden ajalta. Kannattavuutta mitataan sijoitetun pääoman tuotolla ja tulosta nettotuloksella ennen veroja. Sijoitetun pääoman tuottoa voidaan pitää erinomaisena, jos se ylittää 20 prosenttia. Vakavaraisuutta mitataan omavaraisuusasteella. Yli 60 prosentin omavaraisuusaste on erinomainen. Maksuvalmiutta mitataan current ratio-luvulla. Velanhoito kykyä luetta vieraan pääoman takaisinmaksuina vuosina.

LAHDE BALANCE CONSULTING

Kaikkien
tasolla
sijalla:

725
1090
1211
2935
1238
1319
1914
1944
2100
2525
1938

re-
s-
en

ro-
pä-
ka
rei-
aja

ton
jät
än-
ien
tta-

Kuva 30: Kainuun menestyjäyritykset, lehtileike

Kainuun skenaariot 2035.

Kainuun liiton skenaariotyö tulevaisuuden mahdollisuuksista toteutettiin maaliskuuhun 2013 aikana maakuntastrategiatyön taustaksi.

Skenaarioprosessin vetäjät futurologit Jyrki Kettunen ja Tarja Meristö innostivat Kainuun liiton kokoamaa osallistujajoukkoa työpajoissa ja alueen toimijoita laajemminkin verkkokyselyn kautta pohtimaan Kainuun tulevaisuutta ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Myös lehdistön antia seurattiin koko prosessin ajan tiiviisti.

Miltä näyttää Kainuun tulevaisuus vuoteen 2035? Mitkä ovat Kainuun uudet tulevaisuuden mahdollisuudet? Ovatko nuoret kiinnostuneita tulevaisuuden Kainuusta? Entä yrittäjät? Mihin panostukset pitää suunnata, että Kainuu on tulevaisuudessa elinvoimainen ja houkutteleva alue asukkaille, yrityksille ja matkailijoille? Onko alueella tabuja, jotka voivat olla esteenä uudistumiselle? Lue tästä raportista skenaariotyön tulokset.

Kainuun neljä vaihtoehtoista skenaariota vuoteen 2035 ovat

A: Ai, mikä Kainuu? – nykymeron jatke.

B: Venäjä ja Kiina Kasvun ajureina.

C: Kainuu rules – ympäristöteknologialla eteenpäin.

D: Asuminen ja matkailu keskiössä Kainuussa.

Skenaariot ovat kuitenkin vasta alku strategiatyölle. Tarkoitus on, että Kainuussa jatkuu skenaarioprosessin aikana alkanut alueen monipuolinen tulevaisuuspohtinta. Maakuntastrategiaa varten tarvitaan yhteinen visio alueen tulevaisuuden kehityssuunnista. Skenaariosta riippumatta on myös saatava alueen tietotekninen infrastruktuuri kuntoon, on systemaattisesti rakennettava Kainuun brändiä, on aktiivisesti seurattava Venäjän kehitystä ja kasvatettava alueella Venäjän ymmärrystä, on suunnattava maakunnallinen infrastruktuuri kasvuyritysten tukemiseen ja ennen kaikkea on lisättävä rohkeutta tehdä päätöksiä ja uskallettava ottaa riskejä uuden edellä.

KAINUUN LIITTO

Julkaisuluettelo 1.12013 alkaen

Sarja A: virallisesti hyväksytyt julkaisut

Sarja B: selvitykset ja tutkimukset

Sarja C: hallinnolliset asiakirjat

Sarja D: monistesarja

Sarja A		
Sarja B		
B:1	Kainuu - kaunis mutta kaukana, Kainuun maakuntakuvatutkimus	2013
B:2	Kainuun skenaariot 2035 loppuraportti	2013
Sarja C		
C:1	Kainuun edunajamisen hankeluettelo 2013	2013
Sarja D		